

DES
CARTES
PHILOS

A
45
271

2+

L11843731

18 a 6-14

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	45
Numero:	271

L

Joseph de Zepedes.

Fondo de Ultramar

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

2+

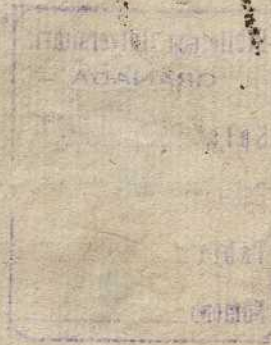
L 11843731 -

18 a 6-14

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	45
Numero:	271

De D. Joseph de Zepedes.

Fondo de Villanueva

putabo, si tantum ea quæ scripta talia sint, ut omnibus naturæ phænomenis accuratè respondeant. Hocq; etiã ad usum vitæ sufficet, quia & Medicina, & Mechanica, & cæteræ artes omnes, quæ ope Physicæ perfici possunt, ea tantum quæ sensilia sunt, ac proinde inter naturæ phænomena numeranda, pro fine habeat. Et ne quis fortè sibi persuadeat, Aristotelè aliquid amplius præstitisse, aut præstare voluisse, ipsemet in primo Meteorologicorù, initio capitis septimi expressè testatur, de iis quæ sensui non sunt manifesta, se putare sufficientes rationes & demonstrationes asserre, si tantum ostendat ea ita fieri posse, ut à se explicantur.

CCV.
Ea tamen
quæ expli-
cui, saltem
moraliter
certa videri.

Sed tamen ne qua hîc veritati fraus fiat, considerandum est quædam esse quæ habentur certa moraliter, hoc est, quantum sufficit ad usum vitæ, quamvis si ad absolutam Dei potentiam referantur, sunt incerta. Ut exempli gratia, si quis legere velit epistolam, Latinis quidem literis, sed non in vera significatione positis, scriptam, & conjiciens ubicunque in ea est A, legendum esse B, ubi B legendum C, atque ita pro unaquaque litera proximè sequentem esse substituentiam, inveniatur hoc pacto Latina quædam verba ex iis componi, non dubitabim quin illius epistolæ verus sensus in istis verbis contineatur, etsi hoc solâ conjecturâ cognoscat, & fieri forsân possit, ut qui eam scripsit, non literas proximè sequentes, sed aliquas alias loco verarum posuerit; atque sic aliû in ea sensum occultaverit: hoc enim tam difficulter potest contingere, ut non credibile videatur. Sed qui advertent, quàm multa de magnete, de igne, de torius Mundi fabricâ, ex paucis quibusdam principiis hîc deducta sint, quamvis ista principia tantum casu & sine ratione à me assumpta esse putarent, fortè tamen agnoscent, vix potuisse contingere, ut tam multa simul cohærent, si falsa essent.

CCVI.
Imo plus-
quam mo-
raliter.

Præterea quædam sunt, etiam in rebus naturalibus, quæ absolutè ac plusquam moraliter certa existimamus, hoc scil. innixi Metaphysico fundamento, quòd Deus sit summè bonus & minimè fallax, atque ideo facultas quam nobis dedit ad verum à falso dijudicandum, quoties eã rectè utimur, & quid ejus ope distinctè percipimus, errare non possit. Tales sunt Mathematicæ demonstrationes: talis est cognitio quòd res materiales existant: & talia sunt evidentia omnia ratiocinia, quæ de ipsis sunt. In quorum numerum forsassis etiam hæc nostra recipientur ab iis, qui considerabunt, quo pacto ex primis & maximè simplicibus cognitionis humanæ principiis, continua serie deducta sint. Præsertim si fatis intelligant, nulla nos objecta externa sentire posse, nisi ab iis aliquis motus localis in nervis nostris excitetur: talemq; motum excitari non posse à stellis fixis, longissimè hinc distantibus, nisi fiat etiam aliquis motus in illis, & in cælo interjacente: his enim admissis, cætera omnia, saltem generaliora quæ de Mundo & Terra scripsi, vix aliter quàm à me explicata sunt, intelligi posse videntur.

CCVII.
Sed me omnia
mea Ecclesie
auctoritati
submittere.

At nihilominus memor meæ tenuitatis, nihil affirmo: sed hæc omnia tum Ecclesie Catholice auctoritati, tum prudentiorum judiciis submitto; nihilque ab ullo credi velim, nisi quod ipsi evidens & invicta ratio persuadebit.

PASSIONES
ANIMÆ,

PER

RENATUM DES CARTES:

*Gallicè ab ipso conscriptæ, nunc
autem in Exterorum gratiam, Latina
civitate donatæ.*

Ab H. D. M. I. V. L.

Editio novissima auctior & emendatior.

Cum Privilegiis.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
Sumptibus FRIDERICI KNOCHII.

Anno M DC XCII.

P16833557

INTERPRETIS
PRÆFATIUNCULA
AD LECTOREM.

VIno vendibili, quod ajunt, *Amice Lector*, hederâ suspensâ non est opus: Quare non debes expectare ut multa dicam vel in hujus tractatus Pathologici commendationem, vel in laudem Authoris. Istum lege, & hunc luge, quem mors præmatura orbi litterato paucos ante menses in Suecia eripuit. Serenissima Suecorum Regina, summi Parentis non minor Filia, quæ tribus Coronis sui stemmatis quartam jamdiu adjecit longe augustiorem, stupendæ eruditionis, profundæ sapientiæ, & liberalitatis magnificæ in eruditos cujusvis conditionis, Nobilissimum Cartesium humanissimè ad se invitaverat, visis ipsius scriptis Philosophicis cedro dignis, & illecta, ut ajunt, hujus ipsius Tractatus de Affectibus lectione & admiratione. Sed vix in Sueciam pedem intulerat, cum repentino morbo correptus, ex hac statione emigravit. Quanti eum vivum fecisset sapientissima Regina, armata Pallas

A D L E C T O R E M.

Gotthicæ gentis, etiam suis lachrymis, audito mortis ejus nuntio, testata dicitur. Tantæ Reginae de hoc viro judicium sufficit eluendo, quicquid olim æmulatorum quorundam zelus ac fervor illi voluerat adspargere. Eorum nemo est cui tam pretiosè unquam parentabitur. Nec potuit non placere summis Principibus, qui talibus adversariis displicuerat. Ea fors est Virtutis & Eruditionis, ut illas non minus invidia comitetur quam fumus ignem. Quicumq; semotis affectibus ejus opera legerit, fatebitur, illum magnam lucem Philosophicis Disciplinis intulisse; etsi ejus placita non admiserint, quibus post fruges repertas glande adhuc vesci volupe est. Hic ipse tractatus Pathologicus satis ostendit, non minus illum in Microcosmi cognitione, quam in Macrocosmi contemplatione profecisse. In nullius manus veniet, etsi diversa sentiat, ut semper licuit inter bonos, quin ejus acumen, solertiam, perspicuitatem, ac subtilitatem miretur, & quod tam commode ad solam rationis facem in istius naturalis automati motus omnes inquirere potuerit. Considerat enim hominem Philosophico more, nec penetrat in nativam illius corruptionem, horum motuum anomalorum & eccentricorum in nobis fecundissimam matrem, quæ Theologicæ est

AD LECTOREM.

est disquisitionis. Ne mireris vero, *Benevole Lector*, quod styli, quo nostra lingua usus est, nitorem sermone assequi non potuerim. Debuisset ipse interpres fuisse suorum conceptuum. Satis mihi fuit, eos quam potui fidelissime exprimere; quod dum facio, elegantiae obliviscor. Et ausim sane dicere, illos non potuisse ab alio quam ab homine Gallo satis feliciter exprimi. Id me movit ut cum nomen *Affectuum* Latinius forte posset usurpari, maluerim tamen *Passionum* vocem retinere, quo Authoris ipsius principiis magis inhærerem. Nec initio aliis quam mihi soli hanc Metaphrasim adornabam; sed postea viri magni, quorum authoritatem refugere religio mihi fuisset, authores fuerunt ut eam Typothetæ permitterem. Ei adjeci Epistolas Editioni Gallicæ præfixas à Viro illo Doctissimo qui eam procuraverat. Fruere igitur nostra hac qualicunque opella, *Amice Lector*, & ex illa disce Affectibus tuis moderari. Vale.

AMICUS AUTHORIS
AD LECTOREM.

POSTquam hic liber ad me missus fuisset à Domino Cartesio, cum libertate eum typis mandandi, & ipsi addendi quam luberet Præfationem, mihi proposui, nullam aliam adjicere, quam easdem litteras quas antehac ad ipsum dedi; ut id ab ipso obtinerem, quia continent plurima, de quibus publicum præmoneri, illius interesse existimo.

EPISTOLA PRIMA

AD

D. CARTESIUM.

DOMINE.

Mibi gratulabar, quod te viderem Lutetia superiori hac æstate, quia putabam, te eo venisse commorandi gratia, & quod, cum ibi facilius quam alibi posses ea consequi experimenta, quibus testatus fueras te egere ad ultimam manum imponendam tractatibus quos promissisti publico, fidem datam liberaturus esses, nosque illos brevi visuros. Verum hanc mihi lætitiã ademisti cum reversus es in Hollandiam; nec possum quin tibi dicam, me adhuc tibi iratum esse, eo quod nolueris ante discessum tuum mihi copiam facere tractatus de Passionibus, quem à te compositum audivi. Adde, quod, animum reflectendo ad verba quæ legi in Præfatione

EPISTOLA AD D. CARTESIUM.

fatione qua juncta fuerat ante biennium versioni Gallica Principiorum tuorum, quibus postquam succincte loquutus fueras de partibus Philosophia quae adhuc reperiri debent, antequam praecipui ejus fructus colligi possint; & dixeras, te non adeo viribus tuis diffidere, ut non ausis suscipere explicationem cunctarum, si commoditatem haberes experimenta faciendi, quae requiruntur ad comprobandas tuas ratiocinationes. Adde, ad id opus esse maximis sumptibus, quibus privatus, ut tu, par esse non posset, nisi à publico juvaretur. Sed cum non videas te debere illam opem expectare, putare, tibi acquiescendum deinceps in studiis privatis, pro instructione tua speciali; & posteritatem te excusaturam si in posterum nullos pro ea amplius labores suscipias. Vereor ne jam revera velis invidere publico residuum tuarum inventionum, nosque nihil unquam à te habituros, si patiamur te animo tuo obsequi. Quapropter decrevi te paululum hac epistola vexare, & me ulcisci ob denegatum tuum tractatum de Passionibus, tibi exprobrando libere negligentiam & alios defectus quos judico impedire quominus explices talentum tuum quantum posses & teneris. Et revera non possum credere aliunde quam à negligentia tua, & quod parum cures prodesse reliquis hominibus, id proficisci, quod non pergas in tua Physica. Etsi enim optime concipiam, impossibile esse ut eam perficias, nisi habeas plurima experimenta, & haec debere sumptibus publicis fieri, eo quod ad ipsum tuorum laborum utilitas redibit, nec bona privata ei rei sufficiant; Attamen vix crediderim, id te remorari, quia facillime ab iis qui statuunt de bonis publicis, posses obtinere quicquid in eum finem optare posses, si dignareris ipsis rem exponere uti est, & prout posses facile, modo velles. Sed vitae genus quod semper egisti, adeo fuit huic consilio contrarium, ut credendum relinquas, te etiam nolle alienam opem admittere, etsi tibi offerretur: interea putas, posteritatem te excusaturam quod pro ipsa nolis amplius laborare, eo quod supponis, illam opem tibi esse necessariam, obtinere quam non possis. Quod mihi argumentum praebet cogitandi, non solum te nimis negligentem esse, verum forte

EPISTOLA

forte etiam non sat animi tibi suppetere ad sperandum complementum eorum quae expectant à te qui tua scripta legerunt; & nihilominus satis tibi vanitatis superesse ad persuadendum posteris, te in culpa non fuisse, sed tuam virtutem non agnitam ut oportebat, & denegata tibi esse subsidia in tuis consiliis. In quo video tuae ambitioni fieri satis; quoniam qui visuri sunt tua scripta, iudicabunt, ex eo quod in lucem dedisti ante duodecim annos, te jam reperisse ab eo tempore id omne quod huc usque à te prodiit; & quod tibi superest inveniendum quoad Physicam, minus difficile esse eo quod jam explicasti: ita ut potuisses exinde nobis tradere quicquid expectari potest à ratiocinatione humana, quoad medicinam & alios usus hujus vitae, si commoditatem habuisses experimenta ad id requisita faciendi; quinimo proculdubio eorum jam magnam te reperisse partem, sed justam indignationem ex ingrato hominum animo te impedivisse, quominus inventa tua cum illis communicares. Atque sic putas, te deinceps quiescendo tantum posse acquirere celebritatis, ac si multum laborares; imo forte aliquid amplius, cum ut plurimum bonum quod possidetur, minoris fiat eo quod optatur, aut amissum desideratur: sed tibi volo eripere hanc rationem fama absque merito consequenda. Et quamvis non dubitem, te scire quid facto opus fuisset, si voluisses juvari à publico, volo tamen hic illud describere, imo curabo hanc epistolam imprimi, ne ignorantiam pratexere possis, aut te super hoc saeculum excusare, si posterum nobis satisfacere neglexeris. Scias igitur velim, non sufficere ut aliquid à publico consequaris, id verbulo & obiter in praefatione cujusdam libri subindicasse, non dicendo expresse, te id exoptare & expectare, nec explicando rationes quae probare possunt non solum te id mereri, sed etiam maximam utilitatem expectari debere. Ita vulgo obtinet, omnes qui sibi imaginantur, se aliquid valere, tantum idèo strepitum excitare, & tanta cum importunitate petere quod perhendunt, ac tantum promittere ultra id quod possunt, ut cum quis non loquitur de se nisi modeste, & nihil à quoquam petit, nec quidpiam fidenter promittit, quodcunque documentum

AD D. CARTESIUM.

mentum aliunde edat suarum virium, nulla ejus habeatur ratio, nec de illo cogitetur.

Fortē dices, indolem tuam te ad aliquid petendum non ferre, nec ad loquendum de te ipso magnifice, quia alterum videtur abjectiorem animum notare, alterum superbiorem: sed pertendo, hanc indolem esse corrigendam, ceu natam potius ex errore & imbecillitate quam ex honesto pudore & modestia. Nam quod attinet petitiones, illarum solarum pudere debet quae ex propria manant indigentia, & apud eos fiunt à quibus nefas est aliquid exigere. Sed tantum abest ut earum pudere oporteat, quae tendunt ad utilitatem & emolumentum eorum ad quos fiunt, ut è contrario gloria inde quæri possit; praesertim ubi jam ipsi ea data sint quae pretio superant quod petitur. Magnifice vero loqui de se ipso, tum demum superbia est admodum ridicula & carpenda, cum quis de se ipso falsa jaecat. Imo vanitas est contemnenda, etiam cum vera dicuntur, ubi per ostentationem id fit, nullo ad quemquam inde redeunte emolumento: sed cum illa talia sunt, ut aliorum intersit ea scire, certum est taceri non posse nisi per humilitatem vitiosam, quae species est ignavia & imbecillitatis. Multum autem interest publici, illud praemoneri de iis quae in scientiis reperisti, ut inde judicans quid in illis adhuc possis reperire, incitetur ad id omne conferendum quod poterit, ut te juvet, tanquam ad opus cujus scopus est commune bonum omnium hominum. Et ea quae jam dedisti, nimirum veritates magni momenti quas explicuisti in tuis scriptis, incomparabiliter pretio superant quicquid posses ad eam rem petere.

Dicere quoque potes, tua opera satis loqui, nec opus esse ut addas promissa & jaectantias, quae cum sint ordinaria circumforaneis & aruscatoribus qui decipere volunt, videntur minime convenire viro honesto qui solam Veritatem sectatur. Verum non dico, illi carpendi, quod res quas dicunt sint magnae & bonae, sed tantum quod falsae sint, nec eas probare possint. Cum illae quas pertendo te debere de te dicere, tam verae sint, & tam evidenter probatae per scripta tua, ut omnes decori regula tibi permittant de illis fidenter

EPISTOLA

loqui, & ex charitate ad id teneris, quoniam aliorum interest eas scire. Etsi enim tua scripta satis loquantur, respectu eorum qui ea examinant diligenter, & intelligere possunt, attamen id non sufficit ad scopum quem tibi velim propositum esse; quoniam singuli ea legere nequeunt, nec facile vacare ii qui rempublicam administrant. Evenit forte ut qui ea legerint apud ipsos de illis quandoque meminerint; verum quicquid illis dicatur, cum sciant te parvum strepitum de te excitare, & nimia sit illa modestia quam semper servasti, cum de te ipso loqueris, inde fit ut animum ad illa non multum reflectant. Imo quia saepe apud illos adhibentur sermones exquisitissimi, ad laudandos eos qui nonnisi valde mediocres sunt, nullam causam habent sumendi laudes immensas, qua tibi deferuntur ab illis qui te norunt, pro veritatibus admodum certis; & contrario cum quis de se loquitur, & miranda & extraordinaria sibi tribuit, auditur attentius; praesertim si vir sit praeclearo loco natus, & quem scitur non ejus esse indolis aut genii ut agyrtam agat. Et quoniam se ridiculum praeberet si tali occasione hyperbolicis loquutionibus uteretur, ejus verba sumuntur uti sonant, & qui ea credere nolunt, saltem feruntur sua vel curiositate vel emulatione ad examinandum an vera sint. Idcirco cum certissimum sit, & publici interest scire, nullum unquam praeter te extitisse in mundo (cujus saltem scripta habeamus) qui retexerit vera Principia, & cognoverit primas causas omnium quae in natura producuntur; Et postquam jam reddideris rationem ex his Principiis omnium quae apparent, & observantur frequentius in mundo, solummodo egere te observationibus specialioribus ad reperendum eodem modo rationes omnium quae hominibus in hac vita utilia esse possunt, & ita nobis suppeditandam perfectissimam notitiam naturae omnium mineralium, virtutum omnium plantarum, proprietatum animalium, & in genere omnium quae inservire possunt Medicinae & aliis artibus; & denique, cum haec observationes non possint omnes fieri brevissimo tempore absque maximis sumptibus, debere omnes populos terrae eo collimare, & alacriter conferre, tanquam in rem summi in orbe momenti, & quae ad

omnes

AD D. CARTESIUM.

omnes ex assè spectat; id, inquam, cum certissimum sit, & possit satis probari ex scriptis quæ jam typis evulgasti, deberes id tam clare dicere, & promulgare tanta cum cura, & tam expresse edicere in omnibus titulis tuorum librorum, ut deinceps nemo posset dari qui id nesciret: sic ad minimum primo intuitu impelleres multos ad examinandum quid de illo sit, & quo in id diligentius incumberent, & attentius legerent tua scripta, eo evidentius cognoscerent, te de rebus falsis gloriatum non fuisse.

Præsertim tria sunt quæ optarim rectè omnibus inculcari. Primum, infinita reperienda restare in Physica, quæ admodum utilia vita esse possunt. Secundum, non sine causa inventionem illarum rerum à te expectandam esse. Tertiam, te eo plura reperire posse quo majorem commoditatem multorum experimentorum habiturus es. Refert, homines præmoneri de primo; quia maxima pars eorum non putat, aliquid posse in scientiis reperiri utilius eo quod ab antiquis repertum fuit; imo quia plures non concipiunt quid sit Physica, vel cui rei inservire possit. Facile autem est probare, nimiam reverentiam quâ ducimur erga antiquitatem, ejusmodi errorem esse qui multum obsit scientiarum incremento. Nam videmus, populos rudes America, & plurimos quoque alios habitant in regionibus minus remotis, multo pauciores commoditates ad vitam habere quam nos: sunt tamen originis æque antiquæ, & æque possunt profiteri, se acquiescere in sapientia suorum Patrum, nec credere, quenquam posse aliquid melius docere eo quod jam notum & factum fuit ab ævo inter se. Estque hæc opinio adeo damnosa, ut donec exuatur, certum sit, nullam novam cognitionem posse acquiri. Quin experientiâ constat, populos qui ea maxime imbuti sunt, eo ipso rudiores & ignorantiores permansisse. Et quia adhuc satis frequens est inter nos sufficit probando, nondum nos omnia scire quæ scire possimus. Quod etiam clare admodum probari potest ex plurimis inventionibus utilissimis, ut sunt usus pyxidæ nauticæ, ars imprimendi, tubi optici, & similia, quæ non nisi ultimis sæculis reperta fuerunt, quamvis videantur jam satis facilia iis qui ea norunt. Verum nihil est in

EPISTOLA

quo magis eluceat necessitas acquirendi novas notiones, quam in eo quod Medicinam spectat. Etsi enim non dubitetur, Deum instruxisse hanc terram omnibus rebus qua necessaria sunt hominibus ad se in illa conservandos sanos & vegetos usque ad extremam senectam, nihilque sit optabilius in mundo cognitione harum rerum: adeo ut olim fuerit precipuum studium Regum & sapientum: Experientia tamen demonstrat, nos ab illa tota adhuc ita remotos esse, ut saepe lecto affigamur parvis morbis quos sapientiores Medici cognoscere non possunt, quosque nihil aliud quam exasperant suis remediis, cum eos depellere conantur. In quo defectus artis ipsorum & necessitas ejus perficienda tam evidenter apparet, ut in iis qui non concipiunt quid sit Physica sufficiat dicere, eam esse scientiam qua docere debet rationem cognoscendi adeo exacte naturam hominis, & omnium qua ipsi cedere possunt in alimentum aut remedium, ut per eam facile sit illi omnia morborum genera declinare. Nam ut taceam ejus alios usus, hic solus satis magni momenti est, ad obligandos stupidiores, ut faveant consiliis viri qui jam probavit per ea qua reperit, non frustra ab eo expectanda esse qua adhuc inveniendi restant in hac scientia.

Verum precipue sciri refert, te illa de te ipso probasse, & ad id necesse est ut vim aliquam tibi facias, & expellas nimiam illam modestiam qua te impedit huc usque de te & de aliis dicere id quod teneris. Nolo idcirco te committere cum Doctis hujus saculi. Ad plerosque eorum quibus illud nomen tribuitur, cujusmodi sunt omnes illi qui colunt quas vulgo vocamus litteras humaniores, & omnes Jurisconsulti, non spectat id quod te dicere velim; ut nec ad Theologos aut Medicos, nisi quatenus sunt Philosophi. Nam Theologia nullo modo pendet à Physica, nec etiam Medicina eo modo quo hodie exercetur à Doctioribus & Prudentioribus in illa arte. Illis sufficit sequi regulas aut axiomata qua longa experientia docuit; nec adeo parvi faciunt vitam hominum ut fundent iudicia sua, à quibus sepe illa pendet, super ratiocinationes incertas Philosophiae scholasticae. Soli ergo restant Philosophi; inter quos omnes qui sapiunt jam tui sunt, & latabuntur cum videbunt te
ita

AD D. CARTESIUM.

ita producere Veritatem, ut eam opprimere nequeat malignitas Pa-
dagogorum: adeoque soli demum Padagogi poterunt offendi ex eo
quod dicturus es. Sed cum contemnantur & ludibrio habeantur
ab honestioribus, non multum debes curare ut ipsis placeas. Adde
quod jam fama tua eos tibi reddidit adeo infestos, ut magis esse non
possint. Et pro eo quod modestia tua efficit ut jam quidam ex iis
non vereantur te impetere, non dubito quin si te tantum commen-
dares ac potes & teneris, adeo depressos eos sub te videres, ut nul-
lus foret quem id aggredi non puderet. Nihil igitur video quod te
morari debeat, quominus in lucem edas quicquid judicaveris posse
tuis consiliis inservire; & nihil eo utilius mihi videtur quam id
quod jam scripsisti in epistola ad R. P. Dinetum, quam curasti im-
primi ante septennium dum Provincialis Jesuitarum in Gallia es-
set. Non ibi, ajebas, loquendo de Speciminibus quæ in lucem edi-
deras quinque aut sex annis ante, unam aut alteram, sed plus
sexcentas quæstiones explicui, quæ sic à nullo ante me fuerant
explicatæ; ac quamvis multi hætenus mea scripta transversis
oculis inspexerint, modisque omnibus refutare conati sint,
nemo tamen, quod sciam, quicquam non verum potuit in iis
reperire. Fiat enumeratio quæstionum omnium quæ in tot
sæculis, quibus aliæ Philosophiæ viguerunt, ipsarum ope solu-
tæ sunt, & forte nec tam multæ nec tam illustres invenientur.
Quinimo profiteor, ne unius quidem quæstionis solutionem,
ope principiorum Peripateticæ Philosophiæ peculiarium, da-
tam unquam fuisse, quam non possim demonstrare esse illegi-
timam & falsam. Fiat periculum; proponantur, non qui-
dem omnes, (neque enim operæ pretium puto, multum
temporis ea in re impendere,) sed pauca aliquæ selectiores,
stabo promissis &c. Sic invitâ omni tuâ modestiâ vis veritatû te
coëgit ibi scribere, te jam explicuisse in primis tuis Speciminibus,
quæ tamen vix aliud quam Dioptricam & Meteora continent, plus
quam sexcentas quæstiones Philosophicas, quas nemo ante te tam
solide explicare potuerat. Et quamvis plurimi inspexissent tua scri-
pta oculis malevolis, & quæstivissent omnia media ea refutandi, igno-
rabas

EPISTOLA

*rabastamen, ullum adhuc quicquam potuisse in illis deprehendere quod non esset verum. Quibus addis, quod si quis voluerit sigillatim enumerare quaestiones, quae potuerunt resolvi per omnes alios philosophandi modos qui vigerunt ex quo Mundus est, forte nec tam multas nec tam notatu dignas apparituras. Quinimo affirmas, nunquam re-
 pertam fuisse ope principiorum peculiarium Philosophia quae Aristoteli tribuitur, & quae sola hodie in scholis obtinet, legitimam alicujus quaestionis solutionem. Et expresse provocas omnes qui eam docent, ut designent aliquam quam ita accurate resolverint, ut nullum errorem in eorum solutione ostendere possis. Hac autem cum scripta fuissent ad Provincialem Jesuitarum, & in lucem edita ante septem annos & amplius, proculdubio quidam ex capacioribus in vasto hoc corpore conati essent illa refutare, nisi omnino vera essent, aut si saltem potuissent cum aliqua rationis verisimilitudine impugnari. Nam etsi non magnum excites strepitum, quisque novit, famam tuam jam adeo celebrem esse, & adeo ipsorum referre vendicari quod docent, ut dicere nequeant se id neglexisse. Sed omnes Eruditi sat norunt, nihil in Physica Scholastica esse quod non sit dubium, nec nesciunt, in illis materis dubium non valde à falso distare; quia scientia certa esse debet & demonstrativa, adeo ut mirari non debeant quod affirmaveris, Physicam ipsorum nullius quaestionis veram solutionem continere; Nihil enim aliud id significat, nisi quod non contineat demonstrationem alicujus veritatis quam ignorant alii. Et si quis eorum examina-
 verit tua scripta ut ea refutet, è contrario reperit, e. s. nihil aliud continere quam demonstrationes materiarum quae antea ignorabantur ab omnibus. Idcirco prudentes cum sint & sapientes, non miror ipsos tacere; verum magis miror te nondum triumphasse de eorum silentio, cum nihil magis exoptare queas, quo melius constet quid ab aliorum Physicis tua distet. Et sane refert, earum differentiam notari, ut sinistrum de Philosophia judicium, quod plerumque faciunt qui rebus praesunt felicissime, non impediatur quominus tua pretium cognoscant. Nec enim ut plurimum judicant de eo quod eventurum est; nisi ex iis quae jam evenisse viderunt:*

quia

AD D. CARTESIUM.

quia nunquam viderunt. Et quia nunquam viderunt, alium fructum ex Philosophia scholastica ad publicum rediisse, quam quod reddiderit plurimos homines Pedagogos, imaginari non possunt, meliorem ex tua expectandum, nisi ipsis ostendatur, quod, cum hac omnino verissima, & altera falsissima sit, earum fructus necessario differre debeant. Et revera maximum argumentum est quo probetur nullam veritatem inesse Physicæ scholasticæ, si observetur quod instituta sit ad docendas omnes inventiones vitæ utiles, nullatamen earum (etsi multæ repertæ fuerint successu temporis) prodierit ope illius Physicæ, sed solummodo fortunâ & usu; aut si eo ulla scientia quicquam contulit, sola Mathesis fuit, ceu unica ex omnibus scientiis humanis, in quâ hactenus potuerunt reperiri quedam veritates quæ in dubium revocari nequeunt. Scio equidem, Philosophos eam velle partem facere sive Physicæ; sed quia fere omnes eam ignorant, & falsum est eam illius partem constituere, cum è contrario vera Physicæ sit pars Mathematicæ, id pro iis nihil facere potest. Sed certitudo quæ jam agnita fuit in Mathematicæ, multum pro te facit. In ea enim scientia tam certum est te excellere, & in eo adeo superasti invidiam, ut qui agre ferunt laudes quæ in te congerantur ob alias scientias, solent dicere te ceteros omnes in hac superare; quo tibi concedentes laudem quæ in dubium vocari non potest, eo minus calumnia suspecti sint, cum conantur tibi alias quasdam auferre. Et in eo quod de Geometria in lucem edidisti, observatum est, te ita determinare omnia ad quæ mens humana penetrare potest, & quæ sint solutiones quæ singulis difficultatibus adaptare queunt, ut videaris totam messem collegisse, cujus alii qui ante te scripserunt spicas tantum legerant immaturas, & qui post te venturi sunt, nihil aliud quam spicilegium poterunt exercere, eas colligendo quas datâ operâ ipsis reliqueris. Adde quod ostendisti ex solutione prompta & facili omnium questionum, quas proposuerant qui te tentare voluerunt, Methodum quâ uteris in hunc finem adeo infallibilem esse, ut ejus subsidio nunquam non reperias, quoad ea quæ expendis, quicquid ab humana mente reperiri potest. Adeoque ad certo persuadendum, te posse Physicam ad
umbi-

EPISTOLA

umbilicum perficere, sufficit probes eam nihil aliud esse quam partem Matheſeos. Id vero jam luculenter probaſti in tuis Principiis, cum explicando omnes qualitates ſenſibiles, ſolum conſideratis magnitudinibus, figuris & motibus, oſtendiſti, hunc mundum viſibilem qui totum objectum Phyſica eſt, nonniſi partem minimam eorum corporum infinitorum continere, de quibus concipi poteſt, omnes illorum proprietates aut qualitates in iis ſolis rebus conſiſtere; cum objectum Matheſeos ea omnia complectatur. Idem quoque probari poteſt experientia omnium ſeculorum. Quamvis enim ab ævo multi fuerint ſapientes qui operam navarunt in diſquiſitione Phyſicâ, non poteſt dici, ullum unquam in ea aliquid reperiſſe, (id eſt perveniſſe ad aliquam veram notitiam quoad naturam rerum corporearum) per aliquod principium quod ad Matheſim non pertineat. Cum è contrario principiorum illius ope jam reperta ſint infinita utiliſſima, nimirum fere quicquid notum eſt in Aſtronomia, in Chirurgia, & in omnibus artibus Mechanicis; quibus ſi aliquid amplius ineſt quod non pertineat ad hanc ſcientiam, ex nulla alia deductum eſt, ſed ſolummodo ex certis obſervationibus quarum vera cauſa ignorantur. Quod expendere attente nemo poteſt, quin fateatur, per Matheſim ſolam poſſe ad cognitionem vera Phyſica perveniri. Et quoniam non dubitatur te in illa excellere, nihil eſt quod à te circa hanc expectandum non ſit. Attamen adhuc ſcrupulus reſtat ex eo, quod omnes qui aliquam per Mathematicas diſciplinas famam ſibi acquiſiverunt, non ideo capaces videntur aliquid in Phyſica reperiendi; cum etiam quidam ex illis minus percipiant ea quæ de illa ſcripſiſti, quam qui nullam antehac didicere ſcientiam. Verum ad id reſponderi poteſt, etſi, qui animum aptiorem habent concipiendis veritatibus Mathematicis, facilius procul dubio tuam Phyſicam intelligant, quoniam omnes ratiocinationes illius ex Matheſi deprompta ſunt, non tamen ſemper evenire eoſdem celebrari ceu doctiores in Matheſi; quia ad acquirendam eam famam opus eſt libros eorum perluſtrare qui jam de illa ſcientia ſcripſere; quod maxima pars non facit, & ſape, qui eos evolvunt, cum conantur obtinere labore & ſtudio quod vi ingenii ſui conſequi neque.

AD D. CARTESIUM.

nequeunt, fatigant nimis suam imaginationem, imo eam ledunt, & simul acquirunt multa præjudicia: quâ ratione illis difficilior est concipere veritates quas scribis, quam haberi pro magnis Mathematicis, quod tam pauci huic scientiæ se addicant, ut sæpe sint soli in magna aliqua regione, & quamvis quandoque etiam alii præter ipsos sint, magnum nihilominus strepitum excitant, quoniam parum illud quod sciunt magni illis constitit. Caterum non est difficile concipere veritates quas alius reperit: ad id sufficit mentem habere liberam omnibus falsis præjudiciis, eoque velle suam attentionem satis applicare. Nec etiam valde difficile est quasdam reperire ab aliis separatas, ut fecerunt olim Thales, Pythagoras, Archimedes, & nostro sæculo Gilbertus, Keplerus, Galilaus, Hervejus, & quidam alii. Denique absque magno labore concipi potest corpus Philosophiæ minus monstruosum, & nixum conjecturis vero similioribus, illo quod ex scriptis Aristotelis educitur: quod etiam factum fuit à quibusdam hoc sæculo. Verum tale corpus Philosophicum formare, quod nonnisi veritates contineat probatas per demonstrationes æque claras & certas ac sunt veritates Mathematicæ, res est adeo difficilis & rara, ut à quinquaginta sæculis quibus mundus jam stetit, tu solus extiteris qui ostendisti scriptis tuis te id conficere posse. At sicut cum Architectus posuit omnia fundamenta, & eduxit præcipuos muros alicujus prægrandis ædificii, non dubitatur quin ad finem optatum opus suum deducere possit, eo quod difficillimum jam fecerit: ita qui cum attentione legerint librum tuum de Principiis, considerantes quomodo ibi posueris fundamenta totius Philosophiæ naturalis, & quanta sint consequentiæ veritatum quas ex illis deduxisti, dubitare non possunt quin Methodus illa quâ uteris sufficiat, ut absolvas reperire quicquid in Physicâ reperiri potest; quia ea quæ jam explicuisti, nimirum naturam Magnetis, Ignis, Aëris, Aquæ, Terræ, & omnium quæ in cælo apparent, non videntur faciliora iis quæ adhuc desiderari possunt.

Attamen addi debet, Architecto quantumvis in sua arte perito impossibile esse absolvere ædificium cœptum, si destituatur

EPISTOLA

materia qua adhiberi debet ; Pariliter licet perfecta sit tua Methodus , efficere non potest ut ultra procedas in explicatione causarum naturalium , nisi habueris experimenta requisita ad determinandos earum effectus. Quod ultimum est ex tribus capitibus que precipue explicanda credo ; quoniam maxima pars hominum non concipit quam sint hac experimenta necessaria , aut quanti sumptus ad illa requirantur. Qui intra suum Museum consistentes , solosque suos libros consulentes , de natura differere aggrediuntur , possunt equidem dicere quo modo creassent mundum , si Deus ipsis id in mandatis dedisset , id est , possunt describere Chimeras que eque convenient cum imbecillitate mentis sue , ac admirabilis pulchritudo universi cum potentia infinita sui Authoris , sed absque ingenio revera divino non possunt ex se ipsis talem formare ideam rerum , que similis sit illi quam Deus habuit ad eas creandas. Et licet tua Methodus promittat quidquid ab ingenio humano expectari potest , quoad inquisitionem veritatis in scientiis , non tamen artem divinandi pollicetur , sed solummodo deducendi ex quibusdam rebus datis omnes veritates que ex illis deduci possunt : & hæc res in Physica data nihil aliud possunt esse quam experimenta. Imo eo quod hæc experimenta sunt duum generum , quedam facilia , & que non aliunde pendent , quam ex reflexione ad ea que sponte sese sensibus offerunt , alia rariora & difficiliora , ad que absque aliquo studio & impensis non pervenitur : notari potest , te jam inseruisse tuis scriptis quicquid potest deduci ex illis experimentis facilibus : imo & ex rarioribus , que ex libris haurire potuisti. Num præterquam quod in illis explicasti naturam omnium qualitatum que movent sensus , & omnium corporum que communiora sunt in hac terra , ut ignis , aëris , aqua , & quorundam aliorum ; reddidisti quoque rationem omnium que observata huc usque fuerunt in cælis , omnium proprietatum magnetis , & plurimarum observationum Chymia. Ita ut nullo modo plura à te expectanda sint quoad Physicam , donec plura habueris experimenta quorum causas disquirere possis. Nec miror quod illa non tentes propriis sumptibus : Scio enim,

inqui-

AD D. CARTESIUM.

inquisitionem rerum minimarum plurimi constare. Missis enim Alchymistis, & aliis secretorum ruspatoribus, qui solent omnia sua hoc modo dilapidare; audivi, solum magnetem plus quam quinquaginta mille coronatis constitisse Gilberto, quamvis fuerit vir solidissimi ingenii, ut ostendit in eo quod primus fuerit qui reperit precipuas proprietates hujus lapidis. Vidi quoque Instaurationem magnam & Novum Atlantem Cancellarii Baconis: qui mihi videtur omnium qui ante te scripserant fuisse primus, qui habuit optimas cogitationes, quoad Methodum adhibendum ad colophonem perfectionis Physica imponendum. Verum reditus annui duorum aut trium Regum toto orbe potentissimorum non sufficerent exequendis omnibus quae ad id desiderat. Et quamvis non putem, te tot experimentis egere, quot sibi imaginatur, quod possis multa supplere tum propria solertia, tum cognitione veritatum quas jam reperisti; attamen ubi considero, numerum corporum peculiarium quae examinanda tibi restant esse fere infinitum; nullum ex iis esse quod non habeat sat multas proprietates, unde queant fieri plurimae explorationes, quibus impendi queat totum tempus & opus plurium hominum; juxta regulas tuae Methodi opus esse expendi simul omnia quae inter sese quandam affinitatem colunt, ad eorum differentias facilius explorandas & faciendas enumerationes certas in quibus acquiescas; Posses te hoc pacto utiliter uti simul tot diversis experimentis, quot labore & industria multorum ingeniosorum hominum suppeditari possent. Et denique illos homines ingeniosos habere te non posse nisi magna pecunia vi, eo quod si quidam gratuitas operas hic addicere vellent, eo minus insisterent tuis praeceptis, & nil nisi tempus inutiliter terendi tibi occasionem praeberent. Ubi, inquam, illa omnia considero, facile concipio, te absolvere digne non posse quod cepisti in tuis Principiis, id est, explicare speciatim omnia mineralia, plantas, animalia, & hominem, eodem modo quo jam explicuisti omnia elementa terrae, & quicquid in caelis observatur, nisi Republica sumptus ad id requisitos suppeditante, & quolibet alius illi tibi suppeditabuntur, tanto melius poteris exequi tua destinata.

EPISTOLA AD D. CARTESIUM.

Quoniam autem hæc eadem possunt etiam facile ab unoquoque concipi, & tam vera sunt utin dubium revocari non possint, non dubito quin, si ea ita representares, ut pervenirent ad notitiam eorum quibus Deus cum imperio in populos terræ dedit quoque munus omni conatu promovendi bonum publicum, nullus ex illis foret qui non vellet multum conferre in consilia tam manifeste utilia toti mundo. Et quamvis Gallia nostra, qua tua est Patria, sit Status adeo potens, ut videatur sola posse tibi suppeditare que eo requiruntur, attamen quia ad alias Gentes non minus hæc spectant, confido, plurimas ex illis sat generosas fore ut Patria nostra in hoc officio non cedant, & nullam repertum iri tam barbaram qua illius rei particeps esse nolit. Verum si id omne quod hic scripsi non potest efficere ut animi tui sententiam mutes, te saltem enixe rogo ut digneris tractatum tuum de Passionibus ad me mittere, & permittere ut illi præfigam Præfationem cum qua imprimatur. Eam conabor ita construere, ut nihil contineat quod possis improbare, & adeo conveniat opinioni omnium qui ingenio pollent, & virtute præditi sunt, ut nullus sit futurus qui ubi eam legerit, non veniat in partem zeli quo ferveo pro incremento scientiarum, & ut sim, &c.

Datum Lutetiæ Parisiorum, 6. Nov.
1648.

R E S P O N S I O

Ad Præcedentem Epistolam.

D O M I N E,

Inter injurias & exprobrationes quas reperio in proluxa epistola quam dignatus es ad me scribere, tam multa observo in ea pro me facientia, ut si eam typis mandares, ut scribis te velle facere, vereretur ne quidam sibi imaginarentur, inter nos majorem esse consensum quam revera est, & me rogasse ut illi infereres multa quæ decorum non sinebat à me ipso in publicum edi. Quare hîc ad omnia sigillatim non respondebo. Tibi solummodo duas suggeram rationes, quæ ut judico te impedient quominus eam publiques. Prima est, me non putare, consilium illud quod videris habuisse eam scribendo, posse succedere. Secunda, me nullatenus ejus esse indolis quam tibi fingis, nullaque me tactum iri indignatione & fastidio quod mihi auferat desiderium faciendi quicquid in me erit ut inserviam publico: cui me multum debere profiteor, eo quod scripta quæ jam in lucem emisi fuerint à multis favorabiliter excepta. Nec antehac tibi aliam ob causam denegavi quod de Passionibus scripseram, nisi ut non tenerer ea ostendere quibusdam aliis qui nullum ex illis emolumentum percepturi fuissent. Quoniam enim ea non alio fine composueram, quam ut legerentur à magno Principe, cujus ingenium adeo supra vulgus est, ut absque ullo labore concipiat quod videtur difficillimum nostris Doctoribus, id solum in illis susceperam explicandum quod novum esse arbi-

EPIST. SECUNDA AD D. DES CARTES.

trabar. Et quo dictis fidem adhibeas, tibi polliceor, me re-
visuram denuo hoc idem scriptum Pathologicum, eique ad-
diturum quod judicavero necessarium, ut intelligibilius redda-
tur, idque postea ad te missurum, ut cum eo facias quod libu-
erit: sum enim &c.

Datum Egmonda, 4. Decemb.
1648.

EPISTOLA SECUNDA
AD
D. DES CARTES.

DOMINE,

Tam diu expectare me fecisti tuum Tractatum de Passionibus, ut incipiam de eo desperare, mihique imaginari, te eum alio fine non promississe nisi ut impedires quominus tuis mandarem illam epistolam quam ad te antehac dederam. Etenim justam habeo causam suspicandi, te moleste laturum, si dematur tibi excusatio quam pratexis ne Physicam tuam perficias. Eam tamen auferre illam epistolam intendebam, quoniam rationes quas protuli tales sunt, ut non putem, a quoquam legi posse, cui aliquatenus Virtus & Honor sunt in pretio, quin mecum incitetur ad optandum, ut obtineas a publico quod requiritur ad experimenta qua tibi necessaria sunt, & sperabam, ut facile incideret in manus quorundam, qui possent hoc votum ratum efficere, tum quod cum iis versentur qui de bonis publicis statuunt, tum etiam quod ipsimet quoque de illis statuunt. Sic mihi pollicebar, te vel invitum habiturum quod ageres.

Novi

RESPONSIO AD SECUND. EPIST.

Novi enim, te ita generosum esse, ut redditurus sis etiam cum favore quicquid eo modo tibi datum foret, & id te ab illa negligentia prorsus abducturum, cujus non possum nunc te reum non agere, etsi sim, &c.

23. Julii, 1649.

R E S P O N S I O

Ad Secundam Epistolam.

DOMINE,

Plane extra culpam sum illius artificii quo me usum fuisse pertendis, ad impediendum ne prolixa illa epistola quam ad me superiori anno dedisti promulgaretur. Non opus mihi fuit eo uti. Etsi enim nullatenus crediderim, eam posse sortiri effectum quem tibi fingis, non adeo otio me mancipavi, ut metus laboris quem subire tenerer in examine plurimorum experimentorum, si à publico commoditatem ea faciendi accepissem, possit prevalere desiderio quo flagro memet ipsum instituendi, & in lucem aliquid emittendi quod sit utile reliquis hominibus. Nec tam bene me excusare possum ab illa negligentia quam mihi imponis. Fateor enim, me plus temporis impendisse in revidendo tractatulo quem ad Te mitto, quam antehac in eo componendo; licet non nisi perpauca ei addiderim, & nihil in stylo mutaverim; qui tam brevis & simplex est, ut facile inde appareat, mihi propositum non fuisse explicare Passiones Oratorio more, imo ne quidem
instar

RESPONSIO AD SECUND. EPIST.

instar Philosophi moralis , sed solummodo ut decuit Physi-
cum. Ita præfagit mihi animus , hunc tractatum non magis
prospera usurum fortuna quam alia mea scripta : & quamvis
forte ejus titulus plures invitet ad sui lectionem , illis tamen
solis qui dignabuntur eum cum cura examinare , poterit satis-
facere. Qualiscunque est, eum in manus tuas do, &c.

Datum Egmondæ, 14. August.
1649.

P A S S I O N E S,
S I V E
A F F E C T U S A N I M Æ;

PRIMA PARS.
DE PASSIONIBUS IN GENERE.

Et ea occasione de tota hominis Natura.

ARTICULUS I.

*Id quod Passio est respectu subjecti unius, semper esse
Actionem respectu alterius.*

ULLA in re magis apparet quam mancæ & deficientes sint quas à Veteribus habemus, Scientiæ, quam in illis quæ de Passionibus scripsere. Nam etsi talis hæc sit materia ut ejus cognitio admodum curiosè semper fuerit investigata, & primo obtuitu nimium operosa non videatur, eo quod unoquoque eas in se ipso sentiente, non opus sit ullam aliunde peti observationem ad naturam earum explorandam: Attamen ea quæ de his docuere Veteres tam parvi momenti sunt, & maxima ex parte tam parum probabilia, ut sperare non debeam, me ad veritatem rei perventurum, nisi plane ab iis quas institerunt viis recessero. Idcirco eo hic modo me oportebit scribere, ac si tractarem de materia quam nemo ante me attigisset. Et ut dicendi incipiam, animadverto, id omne quod fit aut recenter accidit, generaliter à Philosophis appellari *Passionem* respectu subjecti cui accidit, & *Actionem* respectu illius qui in causa est ut contingat. Ita ut quamvis Agens & Patiens sint sæpenumerò valdè diversa, Actio & Passio tamen maneant una eademque res, quæ hæc duo habeat nomina ratione duorum diversorum subjectorum ad quæ referri potest.

ARTICULUS II.

Ad cognoscendas Passiones Animæ, ejus functiones à corporis functionibus distinguendas esse.

TUM etiam considero nos non animadverte ullum subjectum dari, quod in animam nostram agat magis immediatè quàm corpus cui juncta est, & per consequens cogitandum illud ipsum quod in ea passio vocatur, in hoc vulgo *Actionem* esse; ita ut nullatutior detur via deveniendi in cogitationem nostrarum Passionum, quàm si prius expendatur differentia quæ est inter animam & corpus, ut cognoscatur utri unaquæque functionum quæ in nobis sunt sit attribuenda,

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS III.

Qualis regula cum in finem sit sequenda.

QUa in re non magna reperietur difficultas, si animadvertatur id omne quod experimur esse in nobis, & quod videmus etiam posse inesse corporibus plane inanimatis, soli nostro corpori tribuendum esse; Et è contrario id omne quod nobis inest & quod nullo modo concipimus posse alicui corpori convenire, nostræ animæ tribui debere.

ARTICULUS IV.

*Calorem & motum membrorum, procedere à corpore,
& cogitationes ab anima.*

ITA, quia non concipimus corpus ullo modo cogitare, merito credimus omnes species cogitationum quæ nobis insunt pertinere ad animam: Et quia non dubitamus, dari corpora inanimata quæ sese movere possint in tot imo plures modos quam nostra, & quæ habeant tantum aut plus caloris, (quod experientia ostendit in flamma, quæ sola habet multo plus caloris & motus quam ullum ex nostris membris) credere debemus omnem calorem & omnes motus qui nobis insunt, quatenus non pendent à cogitatione, solius esse corporis.

ARTICULUS V.

Erroneum esse credere animam dare motum & calorem corpori.

QUaratione declinabimus errorem notatu dignissimum, & in quem plurimi lapsi sunt, ita ut putem eum esse primam causam quæ impedit quo minus huc usque bene explicari potuerint Passiones sive Affectus, & alia quæ ad animam pertinent. Is vero in eo consistit, quod cum omnia cadavera motus ac proinde caloris conspiciantur expertia, creditum sit absentiam animæ causam esse cessationis illius motus & caloris. Et sic immerito persuasere sibi homines nostrum calorem naturalem, & omnes motus nostrorum corporum, pendere ab anima; Cum è contrario cogitandum potius fuisset, animam cum morimur non discedere nisi quia ille calor cessat, & organa quæ inserviunt motibus corporis corrumpuntur.

ARTICULUS VI.

Quænam differentia sit inter corpus vivens & cadaver.

VT igitur vitemus hunc errorem, consideremus mortem nunquam accidere vitio animæ, sed solummodo quod quædam ex principalibus partibus corporis corrumpitur; & iudicemus corpus hominis viventis differre tantum à corpore hominis mortui, quantum differt horologium aut aliud automaton (id est, alia machina quæ sponte movetur) cum rectè dispositum est, & in se habet principium corpo-

talemotuum quorum gratia elaboratum est, cum omnibus quæ ad ejus actionem requisita sunt, ab eodem horologio, vel alia machina, cum rumpitur & principium motus ipsius agere cessat.

ARTICULUS VII.

*Brevis explicatio partium corporis, & de quibusdam
illius functionibus.*

VT intelligibilius hoc reddam, explicabo hic paucis totum ordinem quo machina nostri corporis composita est. Nemo est qui jam nesciat nobis inesse cor, cerebrum, stomachum, musculos, nervos, arterias, venas, & similia. Compertum est quoque, alimenta quæ comeduntur descendere in stomachum & in intestina, unde eorum succus fluens in jecur, & in omnes venas, sese miscet sanguini quem continent, & eo pacto quantitatem illius augment. Illi qui vel sando de Medicina quippiam audiverunt, sciunt insuper quomodo cor sit compositum, & quam facile omnis sanguis venarum possit ex vena cava fluere in dextram illius partem, & inde transire in pulmonem per vas quod vocatur vena arteriosa, & tum reverti ex pulmone in sinistram ejus partem, per vas quod nominatur arteria venosa, & tandem inde transire in magnam arteriam, cujus rami per totum corpus diffunduntur. Quin etiam nemo eorum, quos Auctoritas Veterum nondum plane excœcavit, & qui oculos aperire voluerunt ad examinanda Hervæi opinionem de circulatione sanguinis, dubitat, omnes venas & arterias corporis esse instar rivorum, per quos sanguis indefinenter manat, & quidem citissimè, cursum suum exorsus à cavitate dextra cordis per venam arteriosam, cujus rami per totum pulmonem sunt diffusi, & juncti ramis arteriæ venosæ, per quam transit ex pulmone in sinistram latus cordis, tum inde fluit in magnam arteriam, cujus rami per reliquam partem corporis sparsi, juncti sunt ramis venæ cavæ, qui iterum deferunt eundem sanguinem in cavitatem dextram cordis. Ita ut hæ duæ cavitates instar cataractarum, per quarum unamquamque fluit omnis sanguis singulis circulationibus quas per corpus absolvit. Dein scitur, omnes membrorum motus à musculis pendere: & hos musculos ita sibi mutuo opponi, ut cum quis eorum contrahitur, trahat secum partem eam corporis cui innectitur; qua ratione musculus illi oppositus simul extenditur. Tum si accidat alio tempore, hunc ultimum contrahi, efficit ut primus extendatur & ad se trahat partem cui innexi sunt. Tandem notum est, omnes hos motus musculorum, ut & omnes sensus pendere à nervis, qui sunt instar tenuium filamentorum aut instar parvorum tuborū qui ex cerebro oriuntur; & continent, ut & ipsum cerebrum, certum quendam aerem aut ventum subtilissimum, qui spirituum animalium nomine exprimitur.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS VIII.

Quodnam sit principium harum omnium functionum.

Verum nescitur vulgo quomodo hi spiritus animales & hi nervi inserviant motibus & sensibus, & quale sit actionis eorum Principium corporale. Idcirco etfi aliquid de hac re attigerim in aliis scriptis, dicam tamen hic succinctè, calorem continuum quamdiu vivimus inesse cordibus nostris, qui species est ignis, quem sanguis venarum nutrit, & hunc ignem esse principium corporale omnium motuum nostrorum membrorum.

ARTICULUS IX.

Quomodo fiat motus cordis.

Primus ejus effectus est, dilatare sanguinem quo cavitates cordis repletæ sunt. Inde fit ut cum hic sanguis debeat majorem occupare locum, transeat cum impetu ex cavitate dextra in venam arteriosam, & è læva in magnam arteriam. Tum hac dilatatione cessante, statim novus sanguis ingreditur ex vena cava in cavitatem dextram cordis, & ex arteria venosa in sinistram. Nam sunt pelliculæ quædam in orificiis horum quatuor vasorum sic dispositæ, ut efficiant ne sanguis possit cor subire nisi per duo priora. Novus sanguis cor ingressus statim ibi rarefit, eodem modo quo præcedens. Et in hoc solo consistit pulsus cordis & arteriarum, ita ut hic pulsus reiteretur toties, quoties novus sanguis cor ingreditur. Hoc quoque solum est quod sanguini motum dat, & efficit ut fluat indefinenter & citissime in omnes arterias & venas. Qua ratione calorem, quem sibi in corde comparat, ad reliquas corporis partes defert, & earum nutritioni inservit.

ARTICULUS X.

Quomodo producantur spiritus animales in cerebro.

Sed id magis hic considerandum est, nempe vividiores & subtiliores omnes partes sanguinis, quas calor in corde rarefacit, ingredi indefinenter & maxima cum copia cavitates cerebri. Ideo autem eò potius commeant quam aliò, quòd omnis sanguis qui è corde egreditur per magnam arteriam, dirigat suum cursum rectâ lineâ in illum locum; & cum non possit totus ingredi, quia viæ valde angustæ sunt, partium ejus magis agitatæ & subtiliores transeant solæ, dum reliquæ sese diffundunt per omnes coporis partes. Hæ autem partes sanguinis subtilissimæ componunt spiritus animales; nec eum in finem aliâ ullâ egent mutatione in cerebro, nisi quod ibi separentur ab aliis sanguinis partibus minus subtilibus. Nam quos hic nomino spiritus, nil nisi corpora sunt, & aliam nullam proprietatem habent nisi quod sint corpora tenuissima, & quæ moventur celerrime, instar partium flammæ ex face exeuntis; ita ut nusquam consistant, & quamdiu ingrediuntur quædam ex illis in cerebri cavitates, similiter etiam egrediuntur alia per poros
qui

PRIMA PARS.

5

qui in illius sunt substantia; qui por ea deducunt in nervos, & inde in musculos; hacque ratione corpus movent tot & tam diversis modis quot moveri potest.

ARTICULUS XI.

Quomodo fiant motus Musculorum.

Sola enim causa omnium motuum membrorum est, quod quidam musculi contrahantur, & qui ex adverso respondent iis extendantur, ut jam dictum fuit. Et sola causa quare hic musculus potius contrahatur, quam qui illi opponitur, est quod ad eum confluant paulo plures cerebri spiritus quam ad alium. Non quod spiritus qui immediate veniunt ex cerebro sufficiant soli ad movendos hos musculos, sed quia determinant alios spiritus qui jam in his duobus musculis sunt, ad celerrimè egrediendum ex uno eorum, & transeundum in alium. Quia ratio is ex quo egrediuntur fit longior & remissior, & ille quem ingrediuntur celerrimè ab ipsis inflatus contrahitur, & secum membrum cui innectitur trahit. Quod facilè concipi potest, modo sciatur paucissimos spiritus animales esse qui perpetuò ex cerebro veniant versus unumquemque musculum; sed esse semper plurimos alios inclusos in ipsissimo musculo, qui in eo celerrime moventur: quandoque solummodo in circulum se movendo in loco in quo sunt, nimirum cum nullas vias apertas per quas exeant, reperiunt, & aliquando fluendo in musculum oppositum; quia parvi hiatus sunt in unoquoque horum musculorum, per quos isti spiritus fluere possunt ex uno in alium, & qui sic dispositi sunt, & cum spiritus qui veniunt ex cerebro versus unum ex illis habent paulò majorem vim illis qui versus alterum eunt, aperiant omnia orificia per quæ spiritus alterius musculi possunt in hunc transire, & simul claudant omnia illa per quæ spiritus hujus possunt transire in alium; qua ratione omnes spiritus antea contenti in his duobus musculis, confluant celerrime in unum eorum, & sic inflant & contrahunt eum, dum alter extenditur & remittitur.

ARTICULUS XII.

Quomodo objecta externa agant in sensuum organa.

Hic restat adhuc investigare causas, quæ efficiunt ut spiritus non semper fluant eodem modo ex cerebro in musculos, & sæpius plures veniant ad hos quam illos. Nam præter actionem animæ quæ revera (ut dicam inferius) in nobis est una ex his causis, sunt adhuc duæ aliæ, quæ pendent solùm à corpore, quas notare operæ pretium est. Prima consistit in varietate motuum, qui excitantur in organis sensuum per ipsorum objecta, quam satis late jam explicui in Dioptrica. Sed ne ii qui legent hoc scriptum indigeant aliis, hic repetam tria esse in nervis consideranda, nimirum eorum medullam sive substantiam interiorem, quæ sese extendit instar tenuium filamentorum à cerebro unde originem suam habet, usque ad extremitates aliorum membrorum quibus hæc filamenta innectuntur: Deinde pel-

liculas

liculas quæ eos circumdant, & quæ cum sint continuæ cum illis quæ cerebrum involvunt, parvos tubos componunt quibus hæc tenuia filamenta includuntur. Denique spiritus animales, qui cum ferantur per hos ipsos tubos à cerebro usque ad musculos, efficiunt ut hæc filamenta plane libera maneant, & tali modo extensa ut vel minima res quæ movet partem eam corporis, cujus extremitati aliquod eorum innectitur, movere faciat simul partem cerebri ex qua venit; ut cum extrema funiculi parte tractâ, simul alia ei opposita moveretur.

ARTICULUS XIII.

Hanc objectorum externorum actionem diversimode spiritus in musculos deducere posse.

Explicui etiam in Dioptrica, quomodo omnia visus objecta nobis per id solum communicentur quod localiter moveant, interventu corporum diaphanorum quæ inter nos & illa sunt, tenuia filamenta nervorum opticorum quæ in fundo oculorum nostrorum sunt, & consequenter partes cerebri unde hi nervi veniunt, quod ea, inquam, tot & tam diversis modis moveant quot ostendunt nobis varietates in rebus: Nec immediatè motus qui fiunt in oculo, sed qui in cerebro peraguntur, animæ hæc objecta repræsentare. Cujus ad exemplum faciliè concipi potest, sonos, odores, sapores, calorem, dolorem, famem, sitim, & in genere omnia objecta, tam aliorum nostrorum sensuum externorum, quàm nostrorum appetituum internorum, excitare quoque aliquem motum in nostris nervis, qui transit per ipsos usque in cerebrum. Et præterquam quod hi diversi motus cerebri in anima nostra excitant diversos sensus, possunt etiam absque illa efficere ut spiritus suum cursum dirigant versus quosdam musculos potius quàm ad alios, & sic moveant membra nostra. Quod hic solum uno exemplo probabo: Si quis cito extenderit manum in oculos nostros tanquam nos verberaturus, quamvis sciamus, eum nobis amicum, & non nisi joco id facere, abstenturumque ab omni malo nobis inferendo, vix tamen possumus nos cohibere ab illis claudendis. Quod ostendit, eos non claudi animæ nostræ operâ, cum id fiat contra voluntatem nostram, quæ sola aut saltem præcipua illius est actio: sed quod machina nostri corporis sic composita sit, ut motus illius manus ad oculos nostros, excitet alium motum in nostro cerebro, qui deducit spiritus animales in eos musculos qui palpebras deprimunt.

ARTICULUS XIV.

Varietatem quæ est inter spiritus, et im posse variare eorum cursum.

Altera causa quæ inservit deducendis diversimodè spiritibus animalibus in musculos, est inæqualis agitatio eorum spirituum, & varietates partium quibus

bus constant. Nam cum quædam ex illis partibus crassiores & concitatiores sunt aliis, transeunt ulterius lineâ rectâ in cavitates & poros cerebri, & sic deducuntur in alios musculos, in quos non deducerentur si minorem vim haberent.

ARTICULUS XV.

Quæ sint causæ veritatis illius.

ET hæc inæqualitas procedere potest ex diversis materiis ex quibus compositi sunt; ut in iis qui multum vini biberunt videmus, vapores illius vini ingredientibus citissime sanguinem, ascendere ex corde ad cerebrum, ubi in spiritus convertuntur; qui fortiores cum sint & copiosiores iis qui ordinario ibidem sunt, corpus plurimis miris modis possunt movere. Hæc inæqualitas spirituum potest etiam procedere ex diversis dispositionibus cordis, jecoris, stomachi, lienis, & aliarum omnium partium quæ ad eorum productionem aliquid conferunt. Nam præcipuè hic observandi sunt parvi quidam nervi inserti cordis basi, qui inserviunt explicandis & contrahendis orificiis concavitatum ejus; qua ratione sanguis illic sese plus aut minus dilatans, spiritus diversimodè dispositos producit. Notandum quoque, quod etsi sanguis qui ingreditur cor eò veniat ex reliquis omnibus corporis partibus, sæpe tamen accidit ut copiosius impellatur à quibusdam partibus quam ab aliis, quia nervi & muscoli qui respondent his partibus, cum magis premunt vel agitant: & quod secundum partium varietatem à quibus magis manat, sese in corde diversimodè dilatet, & consequenter producat spiritus qui differentes qualitates habent. Sic, exempli gratiâ, is qui à parte inferiore jecoris venit, ubi fel est, sese dilatat alio modo in corde, quam qui ex liene venit, & hic alio modo quam qui venit ex venis brachiorum aut crurum, & denique hic aliter quam alimentorum succus, cum recenter egressus ex stomacho & intestinis, transit celerimè per jecur usque ad cor.

ARTICULUS XVI.

*Quomodo omnia membra possint moveri per objecta sensuum,
& per spiritus, absque opera animæ.*

Denique notandum est machinam nostræ corporis ita constructam esse, ut omnes mutationes quæ accidunt motibus spirituum, efficere possint ut aperiant quosdam poros cerebri magis quam alios; & reciproce, ut cum aliquis ex his poris paulo magis vel minus solito est apertus per actionem nervorum qui sensibus inserviunt, hoc mutet aliquid in motu spirituum, & efficiat ut deducantur in musculos qui inserviunt movendo corpori, eodem modo quo ordinario moveretur occasione talis actionis. Ita ut omnes motus qui nobis eveniunt, voluntate nostra nihil ad eos conferente, (ut sæpe evenit nos respirare, ambulare, & denique omnes actiones facere quæ nobis cum bestiis communes sunt) non aliunde pendant quam à conformatione nostrorum membrorum, & cursu quem spiritus excitati

excitati per calorem cordis naturaliter sequuntur in cerebro, in nervis, & in musculis: Eodem modo quo motus automati producitur sola virtute manuellæ & figura suarum rotularum,

ARTICULUS XVII.

Quænam sint functiones animæ?

Postquam ita consideravimus omnes functiones quæ pertinent ad solum corpus, facile est cognoscere nihil in nobis restare quod debeamus tribuere nostræ animæ, exceptis nostris cogitationibus, quæ præcipue duum generum sunt; quædam enim sunt Actiones animæ, aliæ ejus Passiones sive Affectus. Quas ejus Actiones voco, sunt omnes nostræ voluntates, quia experimur eas directe venire ab anima nostra, & videntur ab illa sola pendere. Sicut è contrario possunt in genere vocari ejus Passiones, omnes species perceptionum sive cognitionum quæ in nobis reperiuntur; quia sæpe accidit ut anima nostra eas tales non faciat, quales sunt, & semper eas recipiat ex rebus per illas representatis.

ARTICULUS XVIII.

De Voluntate.

Rursus nostræ voluntates sunt duplices. Nam quædam sint actiones animæ, quæ in ipsa anima terminantur; sicuti cum volumus Deum amare, aut in genere applicare nostram cogitationem alicui objecto quod non est materiale: Aliæ sunt actiones quæ terminantur ad nostrum corpus; ut cum ex eo solo quod habemus ambulandi voluntatem, fit ut nostra crura moveantur & progrediamur.

ARTICULUS XIX.

De Perceptione.

Perceptiones nostræ sunt etiam duarum specierum; & quædam animam pro causa habent, aliæ corpus. Eæ quæ animam pro causa habent, sunt perceptiones nostrarum voluntatum, & omnium Imaginationum aut aliarum cogitationum quæ ab ea pendent. Nam certum est nos non posse quicquam velle, quin percipiamus simul nos id velle. Et quamvis respectu nostræ animæ sit Actio aliquid velle, potest etiam dici in illa esse Passionem percipere quod velit. At tamen quia hæc perceptio & hæc voluntas revera idem sunt; denominatio semper fit ab eo quod nobilius est; & sic non solet appellari Passio, sed solummodo Actio.

ARTICULUS XX.

De Imaginationibus & aliis cogitationibus quæ per animam formantur.

Cum anima nostra sese applicat ad imaginandum aliquid quod non est, V. G. Cin concipienda Basilica quadam, Magica, aut Chimæra, vel etiam cum sese applicat

PRIMA PARS.

applicat in consideratione alicujus rei quæ solummodo intelligibilis est, non verò imaginabilis. Exempli gratiâ, in consideranda sua ipsius natura, perceptiones quas habet illarum rerum, pendent præcipuè à voluntate; quæ efficit ut eas percipiat; eideque solent potius considerari ut actiones, quàm ut passionès.

ARTICULUS XXI.

De Imaginationibus quæ pro causa habent solum corpus.

INter perceptiones quæ corporis operâ producuntur, maxima pars earum peccat à nervis; sed quædam etiam sunt quæ ab illis non pendent, & quæ nominantur Imaginationes, ut illæ de quibus modò locutus sum; à quibus tamen differunt in eo, quòd voluntas nostra in illis formandis non occupetur; unde non possunt reponi in numero actionum animæ: nec aliunde procedunt quàm ex eo quòd spiritus diversimodè agitati, & reperientes vestigia diversarum impressionum quæ præcesserunt in cerebro, cursum eò dirigunt fortuitò per quosdam poros potius quàm per alios. Tales sunt illusiones nostrorum somniorum, & phantasæ quæ nobis vigilantibus accidunt, cum cogitatio nostra negligenter vagatur, nulli rei sese addicens. Etsi autem quædam harum Imaginationum sint Passiones sive Affectus animæ, sumpto illo vocabulo in magis propria & specialiori significatione, & possint ita omnes nominari, si in significato generaliori idem nomen sumatur; atamen quia non habent causam tam notabilem & tam determinatam, ac perceptiones quas anima recipit operâ nervorum; & quia videntur earum tantum esse umbra & pictura, antequam possimus eas commòde distinguere; consideranda est quæ inter illas alias intercedit differentia.

ARTICULUS XXII.

De differentia quæ est inter alias Perceptiones.

OMnes perceptiones quas nondum explicui, veniunt ad animam operâ nervorum, & inter eas hæc est differentia, quòd quasdam referamus ad objecta externa quæ sensus nostros feriunt, alias ad nostrum corpus aut quasdam ejus partes, & denique alias ad nostram animam.

ARTICULUS XXIII.

De Perceptionibus quas referimus ad objecta quæ sunt extra nos.

Perceptiones quæ referuntur ad res extra nos positas, scilicet ad objecta sensuum nostrorum, producuntur (saltem cum nostra opinio falsa non est) ab his objectis quæ excitando quosdam motus in organis sensuum externorum, excitant quoque nonnullos motus operâ nervorum in cerebro, qui efficiunt ut anima illa sentiat: sicuti cum videmus lumen tedæ, & audimus sonum campanæ, hic sonus & hoc lumen sunt duæ diversæ actiones, quæ per id solum quod excitant duos diversos motus in quibusdam ex nostris nervis & eorum ope in cerebro, dant ani-

DE PASSIONIBUS

mae duas distinctas sensationes, quas sic referimus ad subjecta quæ supponimus esse earum causas, ut putemus, nos videre ipsam tedam, & audire campanam; non verò solum sentire motus qui ab ipsis procedunt.

ARTICULUS XXIV.

De Perceptionibus quas ad corpus nostrum referimus.

Perceptiones quas referimus ad corpus nostrum, aut quasdam illius partes, sunt eæ quas habemus à fame, à siti, & ab aliis nostris appetitibus naturalibus; quibus jungi possunt dolor, calor, & alii affectus quos sentimus quasi in membris nostris, & non ut in objectis quæ sunt extra nos. Sic eodem tempore & operâ eorundem nervorum sentire possumus frigiditatem nostræ manus, & calorem flammæ ad quam accedit; aut è contrario, calorem manus & frigus aëris cui exponitur; nullâ animadversâ differentiâ inter actiones quæ efficiunt ut sentiamus calorem aut frigus quod in nostra manu est, & eas quæ faciunt ut sentiamus id quod extra nos est; nisi quod unâ harum actionum succedente alteri judicamus, primam jam esse in nobis, & supervenientem nondum adesse, sed in objecto à quo producitur.

ARTICULUS XXV.

De Perceptionibus quas ad animam nostram referimus.

Perceptiones quæ solummodo ad animam referuntur, sunt illæ quarum effectus sentiuntur quasi in anima ipsa, & quarum nulla vulgo cognoscitur causa proxima ad quam referri possint. Tales sunt sensus Lætitie, Iræ, & aliorum similium, qui alii quando excitantur in nobis per objecta quæ movent nervos nostros, & quandoque etiam per alias causas. Etsi autem omnes nostræ perceptiones, tam eæ quæ referuntur ad objecta quæ extra nos sunt, quam quæ referuntur ad diversos affectus nostri corporis, sint revera Passiones respectu nostræ animæ, cum hoc verbum in latiori significatione usurpatur; attamen id solet restringi ad eas demum connotandas quæ referuntur ad animam ipsam. Et has demum ultimas hic explicandas suscepi, sub nomine Affectuum vel Passionum animæ.

ARTICULUS XXVI.

Imaginationes quæ solum pendent à motu fortuito spirituum, posse non minus veras Passiones esse, quàm perceptiones quæ pendent à nervis.

Superest hæc notandum, omnes easdem res quas anima percipit operâ nervorum, ipsi quoque posse repræsentari per cursum fortuitum spirituum, absque ullâ aliâ differentiâ, nisi quod impressiones quæ veniunt in cerebrum per nervos, soleant

soleant magis viva & expressiores esse illis quas spiritus excitant; quod fecit ut dicerem in articulo 21. has esse instar umbræ & picturæ aliarum. Norandum etiam, quandoque evenire hanc picturam ita similem esse rei quam repræsentat, ut possit decipi quis ab ea quoad perceptiones quæ referuntur ad objecta quæ sunt extra nos, aut quoad eas, quæ referuntur ad quasdam partes nostri corporis; verum nulli deceptioni locum esse quoad passionēs, quia tam propinquæ & intimæ animæ nostræ sunt, ut ei sit impossibile illas sentire, quin revera sint tales quales eas sentit: sic sæpè cum dormimus, imo quandoquæ vigilantes, nobis tam vehementer imaginamur quædam, ut putemus ea coram videre aut sentire in nostro corpore, quamvis ei nullo modo insint. Verum etsi dormiamus ac somniemus, tristes nosmet ipsos vel commotos aliâ aliquâ Passione sentire non possumus, quin verissimum sit animam in se habere hanc Passionem.

ARTICULUS XXVII.

Definitio Passionum animæ.

Postquam sic consideratum fuit in quo Passiones animæ differant ab omnibus aliis ejus cogitationibus, mihi videtur eas in genere posse definiti, Perceptiones, aut sensus, aut commotiones animæ, quæ ad eam speciatim referuntur, quæque producuntur, conservantur & corroborantur per aliquem motum spirituum.

ARTICULUS XXVIII.

Explicatio primæ partis hujus definitionis.

Possunt nominari *Perceptiones*, cum hoc vocabulum usurpatur generalius ad significandas omnes cogitationes quæ non sunt actiones animæ aut volitiones: verum non cum adhibetur demum ad significandas notiones evidentes: nam experientia docet eos qui magis à Passionibus suis agitantur, non melius illas nosse quam alii suas, easque esse ex numero perceptionum quas arctum fœdus quod inter animam & corpus est, reddit confusas & obscuras. Possunt quoque vocari *sensus* sive *sensationes*, quia in anima recipiuntur eodem modo quo objecta sensuum externorum, nec aliter ab ea cognoscuntur. Sed adhuc melius dici queunt *commotiones* animæ, non solum quia hoc nomen potest tribui omnibus mutationibus quæ in ipsa fiunt, id est omnibus diversis cogitationibus quæ ipsi obveniunt, sed speciatim quia ex omnibus speciebus cogitationum quas habere potest, nullæ aliæ eam ad eam agitant & quatunt ac istæ Passiones.

ARTICULUS XXIX.

Explicatio alterius partis.

Adde eas speciatim referri ad *animam*, ad illas distinguendum ab aliis sensationibus, quarum aliæ rejiciuntur in objecta externa, ut odores, sonos, colores;

alia in nostrum corpus, ut fames, sitis dolor. Addo quoque eas effici, nutriri, & corroborari per quendam motum spirituum, ad eas distinguendas à nostris volitionibus, quæ nominari possunt commotiones animæ, quæ ad illam referuntur, sed quæ ab ipsamet efficiuntur; sicut etiam ad explicandam earum ultimam & magis propinquam causam, quæ eas rursus distinguit ab aliis sensationibus.

ARTICULUS XXX,

Animam esse unitam omnibus corporis partibus conjunctim.

Sed ut hæc perfectius intelligantur, oportet scire, animam esse revera junctam toti corpori, nec posse proprie dici eam esse in quadam parte ejus, exclusivè ad alias: quia id unum est, & quodammodo indivisibile ratione dispositionis suorum organorum, quæ omnia ita ad se mutuo referuntur, ut quodam ex illis ablato reddatur totum corpus mancum ac defectivum: & quoniam ipsa ejus naturæ est quæ nullam relationem habet ad extensionem, vel dimensiones, aut alias proprietates materiæ ex qua corpus constat, sed solummodo ad totam compagem organorum ipsius: ut vel inde liquet, quod animæ dimidia vel tertia pars nullo modo concipi possit, aut quam extensionem occupet, & quod minor non sit, etiam si resecetur aliqua pars corporis, sed ab eo integra separetur cum compages organorum ejus dissolvitur.

ARTICULUS XXXI.

Dari glandulam in cerebro, in qua anima suas functiones specialius quam in aliis partibus exercent.

Sciendum quoque, quod licet anima sit juncta toti corpori, in illo tamen est quædam pars in qua exercet suas functiones specialius quàm in cæteris omnibus. Et vulgò creditur, hanc partem esse cerebrum, aut forte cor; cerebrum, quia ad ipsum referuntur organa sensuum; & cor, quoniam tanquam in ipso Passionibus sentiuntur. Sed rem accuratè examinando, mihi videor evidentè cognovisse, partem eam corporis in qua anima exercet immediatè suas functiones nullatenus esse cor, neque etiam totum cerebrum: sed solummodò maximè intimam partium ejus, quæ est certa quædam glandula admodum parva, sita in medio substantiæ ipsius, & ita suspensa supra canalem per quem spiritus cavitatum cerebri anteriorum communicationem habent cum spiritibus posterioris, ut minimi motus qui in illa sunt multum possint ad mutandum cursum horum spirituum, & reciprocè minimæ mutationes quæ accidunt cursui spirituum multum inserviant mutandis motibus hujus glandulæ.

PRIMA PARS.
ARTICULUS XXXII.

13

*Quomodo cognoscatur, hanc glandulam esse præcipuam
animæ sedem.*

Ratio quæ me movet ut credam, animam non posse habere in toto corpore alium aliquem locum præter hanc glandulam, ubi immediatè exercent suas functiones, hæc est; quod considerem, alias omnes partes nostri cerebri duplices esse, prout etiam habemus duos oculos, duas manus, duas aures, & denique omnia organa nostrorum sensuum externorum sunt duplicia. Et quia non nisi unam & simplicem cogitationem unius rei eodem tempore habemus, necessariò oportet dari aliquem locum, in quo duæ Imagines quæ à duobus oculis veniunt, aut duæ illæ aliæ impressiones, quæ ab unico objecto veniunt per duplicia organa aliorum sensuum possint convenire in unum, antequam ad animam perveniant, ne ipsi representent duo objecta loco unius. Et facile concipere est, has imagines aut alias impressiones uniri in hac glandula, operâ spirituum qui replent cavitates cerebri: sed nullus locus alius in corpore est in quo ita possint uniri, nisi quatenus in hac glandula unitæ fuerint.

ARTICULUS XXXIII.

Sedem affectuum non esse in corde.

Quoad sententiam eorum qui putant, animam recipere suas Passiones in corde, nulla ratione admitti potest; nam in eo demum fundatur quod Passiones in illo excitent quandam alterationem. Et facile est animadvertere, hanc alterationem non sentiri tanquam in corde; nisi operâ nervuli, qui ex cerebro ad illud descendit; prout dolor sentitur quasi in pede operâ nervorum pedis, & astra nobis apparent tanquam in caelo, opera luminis sui & nervorum opticorum; ita ut magis necessarium non sit, animam nostram exercere immediatè suas functiones in corde, eo quod in illo suas passiones sentit, quam, eam esse in caelo ut ibi videat astra.

ARTICULUS XXXIV.

Quomodo anima & corpus agant in se invicem.

Concipiamus igitur hic, animam habere suam sedem principalem in glandula quæ est in medio cerebri, unde radios emittit per reliquum corpus, operâ spirituum, nervorum & ipsiusmet sanguinis, qui particeps impressionum spirituum eos deferre potest per arterias ad omnia membra: Et memores ejus quod supra dictum fuit de machina nostri corporis, nimirum quod tenuia filamenta nostrorum nervorum ita distribuuntur per singulas ejus partes, ut occasione diversorum motuum qui ibi excitantur ab objectis sensibilibus, aperiant varie poros cerebri; quod efficit ut spiritus animales qui continentur in cavitatibus illius, ingrediantur

variè musculos; qua ratione possunt movere membra omnibus illis variis modis quibus moveri possunt; quin etiam quod aliæ omnes causæ quæ possunt diversimodè movere spiritus, sufficiant ad eos deducendos in varios musculos. Addamus hinc, glandulam illam quæ est præcipua sedes animæ, ita suspensam esse inter cavitates quæ continent hos spiritus, ut possit moveri ab illis tot variis modis quot sunt diversitates sensibiles in objectis: Sed etiam posse variè moveri ab anima, quæ talis est naturæ ut in se tot varias impressiones recipiat, id est, tot habeat varias perceptiones, quot accidunt varii motus in hac glande: prout etiam reciproce machina corporis ita composita est, ut hæc glans, ex eo solum quod variè movetur ab anima, aut qualicumque alia causa, impellat spiritus qui illam ambiunt versus poros cerebri, qui eos deducunt per nervos in musculos; qua ratione efficit ut illis membra moveant.

ARTICULUS XXXV.

Exemplum modi quo impressiones objectorum sese uniant in glande quæ est in medio cerebri.

Sic, exempli gratiâ, si videamus, aliquod animal ad nos venire, lumen reflexum ab ejus corpore pingit duas illius imagines, singulas in singulis nostris oculis; & hæc duæ imagines efformant duas alias operâ nervorum opticorum in superficie interiori cerebri, quæ spectat ejus concavitates; tum inde opera spirituum quibus hæc cavitates plenæ sunt, hæc imagines ita radios suos emittunt versus glandulam quam hi spiritus ambiunt; ut motus qui quodlibet punctum componit unius harum imaginum, tendat versus idem punctum glandis, versus quod tendit motus qui format punctum alterius imaginis, qui representat eandem partem hujus animalis; qua ratione ambæ imagines quæ sunt in cerebro, unicam duntaxat componunt super glandem; quæ agens immediate in animam, ostendit ipsi figuram hujus animalis.

ARTICULUS XXXVI.

Exemplum modi quo Passiones excitantur in animâ.

ET præterea si hæc figura sit valde inausitata & horrenda, id est, si multum similitudinis habeat cum rebus quæ ante fuerunt noxiæ corpori, excitat in anima Passionem Metus, & consequenter Audaciæ vel Terroris & Pavoris, secundum varium temperamentum corporis aut robur animæ, & prout quisque antea sese munierit defensione vel fuga contra res noxias, quarum præsens impressio similitudinem refert. Nam id reddit cerebrum ita dispositum in quibusdam hominibus, ut spiritus reflexi ab imagine sic formata super glandem, inde sese conferant partim in nervos illos qui inserviunt vertendo tergo & movendis cruribus ad fugam capeendam, & partim in eos qui dilatant aut contrahunt
ita ori-

ita orificia cordis, aut qui agitant ita alias partes ex quibus sanguis ad ipsum mittitur, ut hic sanguis rarefactus alio modo quam solet, mittat spiritus ad cerebrum qui apti sunt nutriendæ & fovendæ Passioni Terroris; id est, qui idonei sunt ad apertostenendos, aut ad aperiendum rursus poros cerebri, qui illos deducunt in eosdem nervos. Nam eo ipso quod hi spiritus ingrediuntur hos poros, excitant specialem motum in hac glande, quia à natura ad id institutus est, ut anima hanc Passionem sentiat. Et quia hi pori referuntur præcipuè ad nervulos qui inserviunt dilatandis vel contrahendis orificiis cordis, inde fit ut eam anima sentiat præcipuè tanquam in corde.

ARTICULUS XXXVII.

Quomodo appareat, eas omnes effici à quodam motu spirituum.

ET quia simile quippiam accidit in omnibus aliis Passionibus, nimirum quod principaliter oriuntur à spiritibus contentis in cavitatibus cerebri, quatenus cursum suum dirigunt versus nervos, qui inserviunt dilatationi vel contractioni orificiorum cordis, aut impellendo variè ad ipsum sanguini qui in aliis partibus est, aut quocunque alio modo fovendæ eidem Passioni; Hinc clarè intelligi potest, quare superius posuerim in illarum definitione, eas produci per motum aliquem specialem spirituum,

ARTICULUS XXXVIII.

*Exemplum motuum corporis qui comitantur Passiones,
& ab anima non pendent.*

CÆterum eodem modo duo cursus quem capiunt hi spiritus versus nervos cordis, sufficit ad dandum motum glandulæ, per quem Terror animæ inducitur; sic etiam per id solum, quod quidam spiritus eodem tempore tendunt versus nervos, qui inserviunt movendis cruribus ad fugiendum, efficiunt alium motum in eadem glande, cujus ope anima sentit & deprehendit hanc fugam; quæ hoc modo excitari potest in corpore, per solam dispositionem organorum ejus, absque ulla ope animæ.

ARTICULUS XXXIX.

*Quomodo eadem causa possit excitare diversas Passiones
in variis hominibus.*

EAdem impressio quam præsentia objecti terribilis efficit in glande, & quæ inducit Terrorem in quibusdam hominibus, potest excitare in aliis Animum & Audaciam: cujus rei ratio hæc est, quod omnia cerebra non sint disposita eodem modo, & quod idem motus glandis qui in quibusdam excitat terrorem, efficiat in aliis ut spiritus subeant poros cerebri, qui eos deducant partim in nervos qui inserviunt manibus movendis ad sese tuendum, & partim in illos qui agitant & impellunt sanguinem versus cor, eo modo qui requiritur ad producendos spiritus aptos continuandæ huic sui defensionis, & retinendæ illius voluntati.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS XL.

Quis sit præcipuus effectus Passionum.

ETenim obseruandum, præcipuum effectum in hominibus omnium Passionum esse, quòd incitent & disponant eorum animas ad volendum ea quibus sua corpora præparant: Ita ut sensus terroris eam ad voluntatem fugiendi incitet, audacia verò ad voluntatem certandi, & sic de aliis.

ARTICULUS XLI.

Quæ sit potentia animæ respectu corporis.

Sed voluntas adeo libera est suâ naturâ, ut nunquam possit cogi; Et ex duabus speciebus cogitationum quas in anima distinximus, quarum aliæ sunt ejus actiones, nimirum ejus voluntates, aliæ ejus passionum sumendo illud vocabulum in latiori illa significatione quæ complectitur omnia perceptionum genera; primæ sunt absolute in illius potestate, nec possunt nisi indirecte mutari à corpore; ut è contrario ultimæ absolute pendunt ab actionibus quæ eas producant, nec possunt aliter quam indirecte mutari ab anima, nisi cum ipsamet earum causa est: Et omnis actio animæ in hoc consistit, quod eo ipso solo quod vult aliquid, efficit ut glandula cui arctissime juncta est, se moveat modo convenienti ad producendum effectum qui huic voluntati respondeat.

ARTICULUS XLII.

Quomodo reperiamus in memoria ea quorum reminisci volumus.

Sic cum anima vult recordari alicujus rei, hæc voluntas efficit ut glans sese inclinans successivè horsum & illorsum, impellat spiritus ad varias partes cerebri, usque dum invenerint eam in qua sunt vestigia quæ reliquit objectum cujus volumus recordari. Nam illa vestigia nihil aliud sunt quam quod pori cerebri, per quos spiritus antea ceperunt suum cursum, propter præsentiam hujus objecti acquisiverint eo pacto facilitarem majorem quam alii, sese rursus aperiendi eodem modo spiritibus qui ad se veniunt: Adeo ut hi spiritus, reperientes illos poros, eos facilius subeant quam alios: qua ratione excitant motum specialem in glande, qui repræsentat animæ idem objectum, & ipsi indicat, idem illud esse cujus recordari volebat.

ARTICULUS XLIII.

Quomodo anima possit imaginari, attendere, & movere corpus.

Sic cum imaginari volumus aliquid quod nunquam vidimus, hæc voluntas vim habet movendi glandem modo convenienti ad impellendos spiritus versus eos poros

poros cerebri quorum apertione hoc potest repræsentari. Sic cum quis suam attentionem sistere vult in consideratione unius objecti per aliquod tempus, hæc voluntas per illud tempus retinet glandem inclinatum in eandem partem. Sic denique cum incedere volumus, aut alio modo movere nostrum corpus, hæc voluntas efficit ut glandis impellat spiritus ad musculos qui huic rei inserviunt.

ARTICULUS XLIV.

Unamquamque voluntatem naturaliter junctam esse cuidam motui glandis, sed vel industria vel habitu eam aliis posse jungi.

At tamen non semper voluntas excitandi in nobis aliquem motum, aut alium quendam effectum, efficere potest ut eum excitemus; sed mutatio in eo contingit prout natura vel habitus varie unicuique cogitationi unumquemque motum glandis conjunxerint: sic, exempli gratia, si quis velit disponere oculos suos ad intuum objectum remotissimum, hæc voluntas efficit ut pupilla se dilater; & si velit eos disponere ad intuum objectum valde propinquum, hæc voluntas facit ut se contrahat: sed si solum cogitetur de pupilla dilatanda, nihil proderit ejus rei habere voluntatem; nec enim ideo dilatabitur, quia natura non junxit motum glandis, qui inservit impellendis spiritibus versus nervum opticum modo convenienti dilatandæ vel contrahendæ pupillæ, cum voluntate eam dilatandi vel contrahendi; sed demum cum voluntate intuum objecta remota vel proxima. Et cum inter loquendum solum cogitamus de sensu illius rei quam dicere volumus, id facit ut moveamus linguam & labra longè celerius & melius quàm si cogitaremus ea movere omnibus modis requisitis ad proferenda eadem verba. Quia habitus quem acquisivimus cum disceremus loqui, efficit ut junxerimus actionem animæ, quæ operâ glandis potest movere linguam & labia, cum significatione verborum quæ ex his motibus sequuntur, potius quam cum motibus ipsis.

ARTICULUS XLV.

Quæ sit animæ potestas respectu Passionum suarum.

Passiones nostræ nequeunt etiam directè excitari vel auferri per actionem nostræ voluntatis, sed demum indirectè per repræsentationem rerum quæ solent jungi passionibus quas habere volumus, & quæ contrariæ sunt iis quas nolumus rejicere: sic ad excitandam in se audaciam, & metum auferendum, non sufficit ejus rei habere voluntatem; sed incumbendum est considerationi rationum, objectorum, aut exemplorum, quæ persuadent, periculum non esse magnum; plus semper securitatis esse in defensione quàm in fuga; gloriam & gaudium oriri ex victoria, ex fuga vero nihil præter ægritudinem & pudorem ac similia.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS XLVI.

*Quid impediatur quominus anima possit omnino de suis
Passionibus statuere.*

ET sane datur ratio specialis quæ impedit quominus anima possit citò mutare vel sistere suas Passiones, propter quam supra posui in earum definitione, quòd quòd non solum producerentur, sed etiam conservarentur & confirmarentur ab aliquo motu speciali spirituum: hæc vero ratio est, quod ferè semper eas committitur aliqua commotio quæ fit in corde, & per consequens etiam in toto sanguine & spiritibus; ita ut donec cesset hæc commotio, præsentis nostræ cogitationi maneat, eodem modo quo objecta sensibilia illi præsentia sunt, dum agunt in organa nostrorum sensuum. Et quemadmodum anima, cum valde intenta est cuidam alteri rei, potest se cohibere ab audiendo parvo strepitu, aut parvo dolore sentiendo, sed non potest pari ratione efficere quin audiat tonitru, vel sentiat ignem qui comburit manum; sic facile potest superare minores passiones, sed non vehementiores vel fortiores, nisi postquam commotio sanguinis & spirituum sedata fuerit. Id quod voluntas ad summum facere potest, dum viget hæc commotio, est non consentire illius effectibus, & cohibere plurimos ex motibus ad quos disponit corpus: Exempli gratiâ; si ira efficiat ut manus erigatur ad percutiendum, voluntas ordinariò eam continere potest; si metus incitet crura ad fugam capeffendam, illa sistere voluntas potest; & sic de aliis.

ARTICULUS XLVII.

*In quo consistant conflictus quos vulgo imaginantur inter
partem inferiorem & superiorem animæ.*

NEc in alio quàm in repugnantia, quæ est inter motus quos corpus per suos spiritus, & anima per suam voluntatem, simul excitare annuntur in glande, consistunt omnes conflictus quos vulgo imaginantur inter partem inferiorem animæ, quæ sensitiva nominatur, & superiorem quæ rationalis est, aut inter appetitus naturales & voluntatem. Nobis enim non nisi una inest anima, quæ in se nullam varietatem partium habet: eadem quæ sensitiva est, est etiam rationalis, & omnes ejus appetitus volitiones sunt. Error per quem ei imponuntur quasi in scena diversæ personæ; quæ ferè semper sibi mutuo contrariæ sunt, inde solum processit, quod non bene distinctæ fuerint ejus functiones à functionibus corporis, cui soli tribuendum est id omne quod in nobis potest observari repugnare nostræ rationi: Aded ut nulla hic alia lucta sit, nisi quod, cum glandula quæ est in medio cerebri, possit impelli ex una parte ab anima, & ex alia à spiritibus animalibus, qui nil nisi corpora sunt, ut supra dixi, sæpè eveniat ut hæc duæ impulsiones sint contrariæ, & ut fortior impediatur effectum alterius. Possunt autem distingui
duæ

duæ species motuum excitatorum à spiritibus in glande; alii repræsentant animæ objecta quæ movent sensus, aut impressiones quæ reperiuntur in cerebro, & nulla vi utuntur in ejus voluntatem; alii vero utuntur, nimirum illi qui efficiunt passionnes vel motus corporis qui eas comitantur. Et quoad primos, etsi impediunt actiones animæ, aut impediuntur ab illis, attamen quia non directè contrarii sunt, nulla in illis observatur lucta; sed demum inter ultimos & voluntates quæ illis repugnant, exempli gratia, inter conatum per quem spiritus impellunt glandem ad inducendum animæ cupiditatem cujusdam rei, & illum per quem anima eam repellit voluntate quâ vult eandem rem fugere: Et id præcipuè hanc luctam demonstrat, quòd cum voluntas non habeat potestatem directè excitandi passionnes, ut jam dictum fuit, cogatur uti arte, & sese applicare successivè considerationi variarum rerum: undè si accidat, aliquam ex illis habere vim mutandi ad momentum cursum spiritu, contingere potest, ut quæ sequitur eâ vi careat, & & cursum suum illico resumant, quia dispositio quæ præcessit in nervis, in corde, & in sanguine, non est mutata; quo fit ut anima eodem ferme tempore se impelli sentiat ad eandem rem appetendam & fugiendam. Et inde sumpta fuit occasio imaginandi in illa duæ potentias quæ inter se pugnent. Attamen potest adhuc quidam conflictus concipi, in eo, quod sæpe eadem causa, quæ excitat in anima aliquam Passionem, excitet etiam quosdam motus in corpore, ad quos anima nihil confert, & quos sistit aut sistere conatur quam primum eos observat. Ut experientia constat, cum id quod excitat metum, efficit quoque ut spiritus ingrediantur musculos qui inserviunt movendis cruribus ad fugiendum; & ut voluntas audacitæ exercendæ eos sistat.

ARTICULUS XLVIII.

In quo cognoscatur robor vel imbecillitas animarum, & quodnam infirmiorum sit vitium.

EX eventu autem horum conflictuum quisque potest cognoscere robor aut debilitatem suæ animæ: nam illi in quibus naturaliter voluntas facilius potest vincere Passionnes, & sistere motus corporis qui eas comitantur, procul dubio habent animas fortiores: sed nonnulli sunt qui nunquam possunt explorare suas vires, quia nunquam pugnare faciunt suam voluntatem propriis armis, sed solum iis quæ ipsi præbent aliqui affectus ad resistendum quibusdam aliis. Mihi propria ejus arma dicuntur, Judicia firma & determinata de cognitione boni & mali, secundum quæ decrevit actiones vitæ suæ dirigere. Et animæ omnium maximè imbecilles sunt, quarum voluntas non ita se determinat ad sequenda certa quædam Judicia, sed se patitur semper abduci à præsentibus affectibus; qui cum sæpe sibi mutuo contrarii sint, eam per vices in partes suas trahunt, & ipsâ urentes ad ipsammet debellandam, in deploratissimo statu animam constituunt, sic cum Metus repræsentat

mortem

mortem ut summum malum, & quod vitari non potest nisi fugâ, si ambitio ab alia parte repræsentet infamiam hujus fugæ, ut malum pejus morte; hi duo affectus agitant variè voluntatem, quæ obtemperans modo huic, modo illi, sibi ipsi perpetuo repugnat, & sic animam servam & miserrimam reddit.

ARTICULUS XLIX.

Animæ vim non sufficere absque cogitatione veritatis.

Verum est, paucos dari homines tam imbecilles & hæsitabundos, ut nihil velint nisi quod sua præsens passio ipsis dicitur: plurimi habent judicia determinata secundum quæ componunt partem suarum actionum. Et quamvis sæpè hæc judicia sint falsa, imo innitantur quibusdam passionibus, à quibus voluntas antea passa est se vinci aut seduci: attamen quoniam ea sequi pergit, etiam cum abest Passio quæ illa produxit, considerari possunt ut propria illius arma, & cogitari, animas robustiores vel imbecilliores esse, prout possunt plus vel minus hæc judicia sequi, & resistere passionibus præsentibus quæ illis contrariæ sunt. Verum tamen magna differentia est inter decreta quæ procedunt ex falsa quadam opinione, & ea quæ non nisi cognitione veritatis nituntur: quia ultima hæc sequentes nunquam procul dubio illius consilii poenitentia vel dolor subibit, cum è contrario semper poenitentia sequatur priora, postquam eorum error reiectus est.

ARTICULUS L.

Nullam tam imbecilem esse animam, quæ non possit cum bene dirigitur acquirere potestatem absolutam in suas passiones.

Prodest vero hic scire, quod ut jam supra dictum fuit; etsi unusquisque motus glandulæ videatur connexus esse per naturam singulis ex nostris cogitationibus ab initio nostræ vitæ, aliis tamen per habitum jungi possint: Ut experientia ostendit in verbis quæ excitant motus in glande, quæ secundum institutionem naturæ nihil animæ repræsentant præter suum sonum cum voce proferuntur, aut figuram suarum literarum cum scribuntur, & quæ tamen per habitum qui fuit acquisitus cogitando de eo quod significant, postquam auditus fuerit eorum sonus, aut eorum literæ inspectæ, solent efficere ut concipiatur hæc significatio potius quam figura literarum aut sonus syllabarum. Prodest etiam scire, quod etsi motus tam glandis quam spirituum & cerebri, qui repræsentant animæ certa quædam objecta, sint naturaliter juncti cum iis qui excitant in illa quasdam Passiones, possint tamen per habitum inde separari, & jungi aliis valdè differentibus; Imò quod hic habitus possit acquiri per unicam actionem, nec longum usum postulet. Sic cum reperitur ex inopinato res quædam valdè sordida in cibo qui magno cum appetitu comedebatur, inopinatus ille casus ita potest mutare dispositionem cerebri, ut postea nequeat videri talis cibus nisi cum horrore, cum antea comederetur cum delecta-

delectatione. Quin idem in bestiis potest observari: nam etsi ratione careant & forte omni cogitatione, omnes tamen motus spirituum & glandis qui excitant in nobis Passiones, in illis quoque sunt, & inserviunt conservandis & confirmandis, non ut in nobis, Affectibus, sed motibus nervorum & muscutorum qui eos comitari solent. Sic cum canis videt perdicem, naturaliter fertur ut in eam incurrat; & cum audit sclopetum displodi, ille strepitus naturaliter eum ad fugam iacitat; atramen ordinario ita instituuntur canes venatici, ut visa perdice subsistant, & ad dispositionis strepitum, quem postea audiunt, ad eam currant. Hæc autem scire refert, ut quisque contendat regere suos Affectus: Nam cum haud ita magnâ industriâ mutari possit motus cerebri in animalibus ratione destitutis, evidens est, id melius in hominibus posse fieri, & eos ipsos qui imbeciliores animas habent, posse acquirere imperium absolutissimum in omnes suas Passiones, si sat industriâ adhiberetur, ad eos instituendos & dirigendos.

PASSIONES ANIMÆ.

SECUNDA PARS.

De numero & ordine Passionum, & explicatio
sex Primitivarum.

ARTICULUS LI.

Quenam sint primæ passionum causæ.

Constat ex superioribus ultimam & proximam causam Passionum animæ, non aliam esse quàm agitationem quâ spiritus movent glandulam quæ est in medio cerebri. Verum id non sufficit eis à se mutuo distinguendis: Inquirendum in earum origines, & examinandæ sunt primæ illarum causæ. Quamvis autem quandoque possint effici ab actione animæ se determinantis ad hæc vel illa objecta concipiendâ; quin etiam solo corporis temperamento, aut impressionibus quæ casu occurrunt in cerebro, ut accidit cum nos ita vel tristes vel lætos sentimus, ut causam hujus tristitiæ aut lætitiæ nequeamus assignare: Apparet tamen ex prædictis, easdem omnes posse excitari ab objectis quæ movent sensus, & hæc objecta esse earum causas frequentiores & magis principales. Unde sequitur quod, ad eas omnes reperiendas, sufficiat considerare omnes effectus horum objectorum.

ARTICULUS LII.

Quinam sit earum usus: & quomodo enumerari possint.

Ad hæc observe, objecta quæ movent sensus, non excitare in nobis varios Affectus ratione omnium varietatum quas habent, sed solùm ratione variorum

riorum modorum quibus nobis vel prodesse vel nocere aut in genere ad nos spectare possunt: Et usum omnium Passionum in eo solo consistere, quod disponant animam ad res eas expetendas, quas natura nobis dicitur esse utiles, & persistendum in ea voluntate; prout etiam eadem agitatio spirituum, quæ solet eas producere, disponit corpus ad motus qui inserviunt earundem rerum executioni. Ideo qui illas enumeraturus est, debet duntaxat ordine examinare quot variis modis, qui ad nos spectent, possint nostri sensus moveri à suis objectis. Hic igitur enumerabo præcipuas Passiones, secundum ordinem quo ita possunt reperiri.

Ordo & enumeratio Passionum.

ARTICULUS LIII.

Admiratio.

QUamprimum nobis occurrit aliquod insolitum objectum, & quod novum esse judicamus, aut valde differens ab eo quod antea noveramus, vel supposebamus esse debere, id efficit ut illud admiremur & eo percellamur. Et quia hoc contingere potest antequam ullo modo cognoscamus num illud objectum sit nobis conveniens nec ne, *Admiratio* mihi videtur esse prima omnium Passionum. Nec habet contrarium; quia si objectum quod sese offert, nihil in se habeat insoliti, eo nullo modo commovemur, & illud absque Passione consideramus.

ARTICULUS LIV.

Existimatio & Contemptus, Generositas aut Superbia, & Humilitas aut Abjectio.

ADmirationi juncta est *Existimatio* vel *Contemptus*, prout vel magnitudinem vel parvitatem objecti admiramur: Eodemque modo possumus nosmet ipsos vel existimare vel contemnere: unde oriuntur Passiones, & consequenter *Habitus Magnanimitatis* aut *Superbiae*, & *Humilitatis* vel *Abjectionis*.

ARTICULUS LV.

Veneratio & Despectus.

VERUM cum magni facimus vel parvi facimus alia objecta, quæ consideramus ut liberas causas capaces bene vel malè agendi, ab *Existimatione* procedit *Veneratio*, & à simplici parvi aestimatione *Despectus*.

ARTICULUS LVI.

Amor & Odium.

OMNES autem præcedentes Passiones possunt ita in nobis excitari, ut nullo modo deprehendamus utrum objectum, quod eas excitat, bonum sit vel malum. Verùm cum aliquid ut bonum respectu nostri, id est, ut nobis conveniens, nobis repræ-

repræsentatür, id sui *Amorem* excitat; Et cum nobis offert ut malum aut noxium, id nos stimulat ad *Odium*.

ARTICULUS LVII

Cupiditas.

AB eadem consideratione boni & mali nascuntur cæteræ Passiones; sed eas in ordinem redacturus distinguo tempora, & considerans eas multo magis nos ferre in futuri, quam præsentis vel præteriti considerationem, ordior à *Cupiditate*. Non solùm enim cùm appetitur acquisitio boni quod adhuc abest, aut evitatio mali quod judicatur evenire posse, sed etiam cum solùm exoptatur conservatio cujusdam boni aut absentia cujusdam mali, quò demum extendi hæc Passio potest, liquet, eam semper futurum respicere.

ARTICULUS LVIII.

Spes, Metus, Zelotypia, Securitas, & Desperatio.

Sufficit cogitare, acquisitionem boni vel fugam mali possibilem esse, ut illius cupiditas exciteretur; sed cum præterea consideratur num facile vel difficile sit rem cupitam obtinere, id quod nobis magnam rei consequendæ facilitatem repræsentat, excitat *Spem*; & id quod ejusdem potiundæ difficultatem repræsentat, excitat *Timorem*, cujus *Zelotypia* species est. Et cum spes summa est, mutat naturam, & vocatur *Securitas* sive *Fiducia*; prout è contrario extremus metus sit *Desperatio*.

ARTICULUS LIX.

Animi fluctuatio, Animositas, Audacia, Æmulatio, Pusillanimitas, & Consternatio.

ATque sic possumus sperare & metuere, licet eventus rei expectatæ à nobis nullo modo pendeat; Verum ubi offertur ut pendens à nobis, difficultas subesse potest in electione mediorum aut in executione. A prima procedit *Animi fluctuatio*, quâ disponimur ad deliberandum & consultandum: Ultimæ se se opponit *Animositas* sive *Audacia*, cujus *Æmulatio* species est. Et *Pusillanimitas* contraria Animositati est, sicuti *Terror* aut *Consternatio* Audaciæ.

ARTICULUS LX.

Synteresis.

Ubi vero quis se determinaverit ad quampiam actionem, nondum Animi fluctuatione sive hæsitacione deposita, id producit *Synteresin*, sive conscientiam *morsum*, qui non respicit futurum ut affectus præcedentes, sed præsens aut præteritum.

DE PASSIONIBUS

ARTICULUS LXI.

Gaudium & Tristitia.

ET consideratio præsentis boni excitat in nobis *Gaudium*; præsentis mali, *Tristitiam*; cum bonum vel malum nobis proponitur ceu ad nos spectans.

ARTICULUS LXII.

Irrisio, Invidia, Commiseratio.

SED cum nobis proponitur ut pertinens ad alios homines, eos dignos vel indignos illius existimare possumus; Ubi digni illius à nobis reputantur, id nullam in nobis aliam passionem præter *Lætitiam* excitat, quatenus nobis volupe est videre res evenire ut convenit: solummodo cum hac differentia, quod *Lætitia* quæ venit ex bono seria sit; eam verò quæ venit ex malo comitetur *irrisio*. Sed si eos indignos alterutrius existimaverimus, bonum excitat *Invidiam*, & malum *Commiserationem*, quæ sunt species *Tristitiæ*. Quin etiam observandum, easdem Passiones quæ referuntur ad bona vel mala præsentia, posse sæpè etiam referri ad futura, quatenus præconcepta opinio de eorum futuritione illa repræsentat ut præsentia.

ARTICULUS LXIII.

Acquiescentia in se ipso, & Pœnitentia.

POSsumus quoque considerare causam boni aut mali, tam præsentis quam præteriti. Et bonum quod à nobis ipsis præstitum fuit, dat nobis acquiescentiam interiorem, quæ omnium aliarum Passionum, dulcissima est; cum à contrario malum excitet *Pœnitentiam*, quæ omnium amarissima est.

ARTICULUS LXIV.

Favor & Gratitude.

SED bonum quod præstitum fuit ab aliis, efficit ut illos *Favore* prosequamur, quamvis id nobis factum non sit: At si nobis, favori jungimus *Grati* animi officium.

ARTICULUS LXV.

Indignatio & Ira.

SIMILIRATIONE malum ab aliis patratum, cum ad nos non refertur, efficit solum us illis *Indignemur*; sed cum refertur ad nos, movet etiam *Iram*.

ARTICULUS LXVI.

Gloria & Pudor.

BONUM insuper quod est vel quod fuit in nobis, si referatur ad opinionem quam alii de eo concipere possunt, excitat in nobis *Gloriam*; & malum, *Pudorem*.

ARTICULUS LXVII.

Fastidium, Desiderium, & Hilaritas.

ET quandoque duratio boni gignit *Satietaem* sive *Fastidium*, cum mali duratio minuatur *Tristitiam*. Denique ex bono præterito nascitur *Desiderium*, quod species *Tristitiæ* est; & ex malo præterito *Hilaritas*, quæ est species *Latitiæ*.

ARTICULUS LXVIII.

Cur hæc enumeratio Passionum differat ab ea quæ vulgo recepta est.

ECce ordo qui mihi videtur optimus enumerandis Passionibus; in quo non nescio me recedere ab opinione eorum omnium qui de illis antehac scripserunt; sed non absque fontica causa: Nam derivant suam enumerationem ex eo quod distinguunt in parte sensitiva animæ duos appetitus, quorum unum vocant *Concupiscibilem*, alterum *Irascibilem*. Et quoniam nullam in anima agnosco distinctionem partium, ut supra dixi, id mihi videtur nihil aliud significare quam quod habeat duas facultates, unam concupiscendi, alteram irascendi: sed cum similiter habeat facultates admirandi, amandi, sperandi, metuendi, atque sic in se recipiendi singulos alios Affectus, aut ea agendi ad quæ hi Affectus eam impellunt, non video cur voluerint eas omnes referre ad *Concupiscentiam* vel *Iram*. Adde quod eorum enumeratio non comprehendit omnes præcipuas Passiones, ut hanc meam credo facere. De præcipuis solum loquor, quia plures aliæ specialiores adhuc possent distingui: & earum numerus indefinitus est.

ARTICULUS LXIX.

Non dari nisi sex Primitivas Passiones.

Verum numerus simplicium & primitivarum non est adeo magnus. Si enim percurramus eas omnes quas enumeravi, facile poterit observari, sex tantum tales esse, nimirum *Admirationem*, *Amorem*, *Odiu*m, *Cupiditatem*, *Latitiam* & *Moerorem*: & cæteras omnes componi ex quibusdam harum sex, aut earum esse species. Idcirco ne earum multitudo intricet Lectores, tractabo hic separatim de his sex Primitivis, & postea ostendam quomodo ceteræ omnes ab illis originem trahant.

De Admiratione.

ARTICULUS LXX.

Ejus definitio & causa.

Admiratio est subitanea animæ occupatio, quæ fertur in considerationem attentam objectorum quæ ipsi videntur rara & extraordinaria. Sic autem

primum producitur ab impressione quæ extat in cerebro, quæque representat objectum ut rarum, & per consequens dignum maximâ consideratione; tum deinde per motum spirituum qui dispositi sunt ab hac impressione, ut magna vi tendant versus locum cerebri in quo est, ad eam ibi corroborandam & conservandam; prout quoque ab ipsa disponuntur ad transeundum inde in musculos, qui inserviunt retinendis organis sensuum in eodem situ in quo sunt, ut ab illis insuper conservetur, si modo per illos formata fuerit,

ARTICULUS LXXI.

Nullam mutationem accidere in corde vel in sanguine in hac Passione.

ET huic passioni hoc speciatim convenit, quod observari nequeat, ullam mutationem in corde & in sanguine, ut in aliis affectibus evenit, eam comitari. Cujus rei ratio est, quod cum non habeat bonum vel malum pro objecto, sed solummodo cognitionem rei quam miramur, nullam etiam relationem habeat cum corde & sanguine, à quibus pendet omne bonum corporis, sed solummodò cum cerebro, in quo sunt organa sensuum quæ inserviunt huic cognitioni.

ARTICULUS LXXII.

In quo consistat vis Admirationis.

ID quod non impedit quominus magnam vim habeat, propter repentinam occupationem, id est, adventum subitaneum & inopinatum impressionis qui mutat motum spirituum: quæ occupatio repentina, quemadmodum solet reperiri ferè in omnibus, & eas augere, id ideo eveniat quod illis Admiratio juncta sit. Ejus autem vis pendet ex duabus rebus, nimirum novitate, & quod motus quem efficit sit ab initio *ex animo*, seu omne suum robur habeat. Nam certum est, talem motum efficaciorum esse iis qui, cum primo debiles sint, nec crescant nisi paulatim, possunt facile averti: certum quoque est, objecta sensuum quæ sunt nova, tangere cerebrum in quibusdam partibus, in quibus tangi non solet; quæ partes teneriores cum sint aut minus firmæ iis quas agitatio frequens induravit, id auget affectus motuum quos ibi excitant. Quod incredibile nemini videbitur, si consideretur, parum esse rationem, quæ facit ut cum plantæ nostrorum pedum assuetæ sint tactui satis aspero, ob gravitatem corporis quod portant, parum sentiamus hunc tactum cum incedimus, cum è contrario alius longè mollior & lenior quo titillantur, nobis ferè intollerabilis sit, ideo solum quia nobis ordinarius non est.

ARTICULUS LXXIII.

Quid sit Stupor.

ET hæc Occupatio repentina tantum potest ad efficiendum, ut spiritus, qui sunt in cavitatibus cerebri, suos cursus capiant versus locum in quo est impressio objecti

objecti quod miramur, ut eos omnes quandoque eò impellat, & efficiat ut adeo sint occupati in conservanda hac impressione, ut alii nulli inde in musculos transeant, aut nullo modo deflectant à primis vestigiis quæ sequuti sunt in cerebro: unde fit ut totum corpus immobile maneat instar statuæ, & non nisi prima quæ se obtulerat objecti facies possit observari, neque per consequens acquiri specialior ejus cognitio. Atque istud est quod vulgo dicitur *stupere* vel *attonitum esse*; Estque *Stupor*, excessus Admirationis, qui nunquam nisi malus esse potest.

ARTICULUS LXXIV.

Cui usui inserviant omnes Passiones, & cui noceant.

Facile autem est cognoscere ex iis quæ supra dicta fuerunt, utilitatem omnium Passionum in eo demum consistere, quod confirmet & perseverare faciant in anima cogitationes quas ei bonum est conservare, & quæ alioquin facile possent obliterari: prout etiam omne malum quod efficere possunt in eo situm est, quod confirmet & conservent has cogitationes plus quam expedit, aut alias confirmet & conservent quibus immanere bonum non est.

ARTICULUS LXXV.

Ad quid specialiter inserviat Admiratio.

AC speciatim de Admiratione potest dici, eam esse utilem in eo quod efficit ut discamus & retineamus in memoria nostra ea quæ antea ignoravimus. Nihil enim miramur nisi quod nobis videtur rarum & extraordinarium. Et nihil nobis tale potest videri nisi quia id ignoravimus, aut etiam quia differt ab iis quæ scivimus: nam ex hac differentia fit ut extraordinarium dicatur. Quamvis autem id quod antea nobis ignotum erat, se recenter offerat nostro Intellectui, aut nostris sensibus, non ideo tamen illud in nostra memoria retinemus, nisi Idea quam ejus habemus corroboreretur in nostro cerebro per aliquam Passionem, aut etiam per applicationem nostri Intellectus, quem voluntas nostra determinat ad attentionem & reflexionem specialem. Et aliæ Passiones eo facere possunt, ut ea observentur quæ apparent bona vel mala; sed sola illa admiramur quæ rara videntur. Quare videmus, eos, qui nullâ inclinatione naturali ad hanc Passionem feruntur, vulgò valdè indoctos esse.

ARTICULUS LXXVI.

In quo illa nocere possit. Et quomodo ejus defectus possit suppleri, & corrigi excessus.

Sed sæpius evenit ut potius nimis miremur & percellamur, iis rebus observatis quæ vel nullam vel fere nullam considerationem merentur, quàm, ut non satis admiremur: Quod sane omnino potest auferre aut pervertere usum rationis. Id-

circo etsi proficit, natum esse cum aliqua inclinatione ad hanc Passionem, quod sic disponamur ad acquisitionem scientiarum, debemus tamen postmodum conari eam excutere quantum in nobis est. Nam facile est supplere ejus defectum per reflexionem & attentionem specialem, ad quam voluntas nostra semper potest obligare intellectum nostrum, cum judicamus rem quæ sese offert id exigere. Sed nullum aliud remedium est præverrendæ nimis admirationi, quam acquirere cognitionem plurimarum rerum, & sese exercere in Theoria omnium earum quæ rariores & magis inusitatæ possunt videri.

ARTICULUS LXXVII.

Quod nec stupidiore, nec doctiores, in Admirationem magis ferantur.

CÆterum etsi soli hebetes & stupidi non ferantur naturaliter in Admirationem, non inde sequitur, sapientiores in eam procliviores esse: sed id maxime iis contingit, qui etsi ingenio non sint destituti, non tamen magnificè nimis de sua eruditione sentiunt.

ARTICULUS LXXVIII.

Ejus excessum posse abire in Habitum, ubi ejus correctio negligitur.

ET si verò hæc Passio videatur usu minui, quia quòd plura occurrunt rara quæ miremur, eò magis assuescimus desinere ea mirari, & cogitare cætera omnia quæ postmodum offerri possunt esse vulgaria; Attamen cum excedit, & efficit ut sistatur attentio in sola prima imagine objectorum quæ sese obtulerunt, nulla ulteriori cognitione eorum comparatâ, post se relinquit habitum, qui disponit animam ad subsistendum eodem modo in omnibus aliis objectis quæ sese offerunt, si modo ei aliquantulum nova appareant. A que id est quod fovet diutius morbum eorum qui cæcè curiosi sunt, id est, qui inquirunt in rara eo solum fine ut ea mirentur, non ut ea cognoscant; nam paulatim ita fiunt miriones, ut nullius momenti res non minus possint eos detinere, quàm illæ quarum inquisitio longè utilior foret.

ARTICULUS LXXIX.

Definitiones Amoris & Odii.

Amor est commotio animæ, producta motu spirituum, qui eam incitat ad se voluntate jungendum objectis quæ ipsi convenientia videntur. Et Odium est commotio producta à spiritibus, quæ animam ad id incitat ut velit separari ab objectis quæ illi offeruntur ut noxia. Dico, has commotiones productas esse à spiritibus, quòd distinguam Amorem & Odium, quæ sunt Passiones & pendunt à corpore

corpore, tam à Judiciis; quæ etiam eò ferunt animam ut se ultro jungat rebus quas existimat bonas, & se separet ab eis quas existimat malas; quàm à Commotionibus illis quas hæc sola Judicia excitant in anima.

ARTICULUS LXXX.

Quid sit, se jungere vel separare voluntate.

CÆterum voce *Voluntatis* non hic intelligo Cupiditatem, quæ est specialis Passio, & futurum respicit, sed consensum, per quem nos consideramus ceu jam junctos rei amatae, concepto quodam veluti toro, cujus nos nonnisi partem unam esse arbitremur, & rem amatam alteram. Ut è contrario in odio nos consideramus solos ut totum, penitus separatam à re quam averfamur.

ARTICULUS LXXXI.

*De distinctione solita fieri inter Amorem Concupiscentiæ
& Benevolentia.*

Distingunt autem vulgo duas species Amoris: Quarum prima vocatur *Amor benevolentia*, id est, qui incitat ad bene volendum rei quam amamus; Altera vocatur *Amor concupiscentia*, id est, qui efficit ut rem amatam cupiamus. Sed mihi videtur hæc distinctio respicere solum effectus Amoris, non ejus essentiam. Nam quàm primum quis se voluntate junxerit cuidam objecto, cujuscunque demum naturæ fuerit, benevolentia quoque fertur in illud, id est, ei quoque voluntate adjungit res quas ipsi convenientes credit: qui unus est ex præcipuis Amoris effectis. Et, si judicetur bonum fore illud possidere, aut ipsi associari alio modo quàm voluntate, appetitur: quod etiam inter frequentiores Amoris effectus censei debet.

ARTICULUS LXXXII.

*Quomodo Passiones valde differentes conveniant in eo quod
Amoris participes sunt.*

Nec etiam opus est distinguere tot species Amoris, quot sunt varia objecta quæ possunt amari. Nam, exempli gratia, etsi Passiones quibus ambitiosus fertur ad gloriam, avarus ad opes, ebriosus ad vinum, libidinofus ad mulierem quam vult comprimere, vir honestus ad amicum suum vel suam amasiam, & bonus pater ad suos liberos, inter se multum differant, tamen in eo quod ex Amore participant similes sunt. Sed quatuor priorum Amor non aliud spectat quàm possessionem objectorum ad quæ ipsorum fertur Passio, nihilque habent Amoris pro objectis ipsis, sed cupiditatem duntaxat quibusdam aliis specialibus passionibus comixtam. Cum è contrario Amor quo fertur bonus pater in suos liberos adeo purus sit, ut

nihil ab ipsis consequi cupiat, nec eos aliter possidere velit quàm jam habet; vel illis jungi arctius quàm jam est; sed eos considerans tanquam alios se ipsos, quarit eorum bonum ut suum proprium; quin etiam majori cum cura, utpote cum concipiat, se & illos unum totum constituere, cujus melior pars ipse non sit, sæpe eorum utilitatem suæ præfert, nec metuit se perdere ut eos seruet. Dilectio quæ honesti viri prosequuntur suos amicos ejusdem est naturæ, etsi rarè ejusdem perfectionis. Ea quoque quæ erga suam amantiam feruntur multum illius participat, sed etiam aliquantulum alterius.

ARTICULUS LXXXIII.

De differentia quæ est inter simplicem Benevolentiam, Amicitiam, & Devotionem.

POTest, meo judicio, meliori cum ratione distingui Amor, secundum existimationem in qua sit res amata, ipsiusmet amantis respectu. Nam cum minoris sit à quopiam objectum amoris se ipso, simplex est Propensio vel *Benevolentia*. Cum amans illud æquè ac se existimat, id vocatur *Amicitia*: & cum majoris facit, illa Passio potest nominari *Devotio*. Ita potest amari flos, avis, equus; verum nisi mens planè læva fuerit, Amicitiam nemo nisi erga homines ferri potest: qui adeo sunt objectum hujus Passionis, ut nemo ita imperfectus detur quin cum ipso perfectissimæ amicitie nexu vinciri nequeat alter, qui putaverit, se ab ipso amari, & animam verè nobilem & generosam habuerit; juxta id quod explicabitur inferius in Art. 154. & 156. Quod attinet Devotionem, ipsius principale objectum procul dubio est supremum Numen, erga quod non potest non esse devotus qui illud ut oportet cognoverit. Sed potest quoque Devotio ferri in Principem, in Patriam, in Civitatem ubi habitat, imò in privatum quempiam, quem quis pluris quàm se ipsum fecerit. Differentia autem quæ est inter has tres species Amoris apparet præcipuè ex eorum effectibus. Cum enim in singulis amans se consideret ut junctum & unitum rei amate, semper paratus est deferere minimam partem totius quod cum illa constituit, ad conservandam alteram. Unde fit ut in simplici Benevolentia semper amans se ipsum præferat rei amate; Sed è contrario in Devotione adeo semper sibi præfert rem amatam, ut non metuat mori ejus conservandæ studio. Cujus sæpè visa fuerunt exempla in iis qui sese ultro exposuerunt morti certæ pro defensione sui Principis aut suæ Civitatis, imo aliquando pro privatis hominibus quibus se speciatim devoverant.

ARTICULUS LXXXIV.

Non tot esse Odii species quot Amoris.

CÆterum quamvis Odium directe opponatur Amori, tamen non distinguitur in tot species, eo quod non ita observatur differentia quæ est inter mala à quibus voluntate separamur, quam ea quæ inter bona quibus jungimur.

SECUNDA PARS.
ARTICULUS LXXXV.

32

De Complacentia & Horrore.

UNicam tantum distinctionem notatu dignam reperio, quæ sit par in utroque. Consistit autem in eo quod objecta tam Amoris quam Odii, possunt representari animæ per sensus externos, aut per internos, & propriam suam rationem. Nam vulgo vocamus bonum aut malum, quod sensus nostri interni aut ratio nostra conveniens nobis esse judicat, vel contrarium nostræ naturæ; sed vocamus pulchrum aut deforme quod ita nobis representatur per sensus nostros externos, præcipuè per visum, qui solus hac in re præpollet cæteris. Unde nascuntur duæ species Amoris, is nempe qui fertur in res bonas, & is qui fertur in pulchras, cui nomen *Complacentiæ* dari potest, ne cum alio confundatur, vel etiam cum Cupiditate, cui nomen Amoris sæpè tribuitur. Et inde nascuntur eodem modo duo genera Odii: quorum alterum refertur ad mala; alterum ad deformia: & hoc distinctionis ergò potest appellari *Horror* aut *Aversio*. Verum hinc imprimis notandum, has Passiones Complacentiæ & Horroris solere violentiores esse cæteris speciebus Amoris aut Odii, quia quod ad animam venit per sensus, eam magis afficit, quam quod illi representatur à ratione; licet ut plurimum minus habeant veritatis; adeo ut hæc ex omnibus Passionibus magis fallant, & diligentius cavendæ sint.

ARTICULUS LXXXVI.

Definitio Cupiditatis.

Passio *Cupiditatis* est agitatio animæ producta à spiritibus, per quam disponitur ad volendum in futurum res quas sibi representat convenientes. Ita non solum appetitur præsentia boni absentis, sed etiam conservatio præsentis: Quinimo absentia mali, tam ejus quod jam habetur, quam illius quod creditur posse in futurum evenire.

ARTICULUS LXXXVII.

Cupiditatem esse Passionem quæ non habet contrarium.

Scio equidem, vulgo in scholis opponi Passionem quæ tendit in bonum, & quæ sola nominantur *Cupiditas* vel *Desiderium*, ei quæ tendit ad fugam mali, quæ vocatur *Aversio*. Sed cum nullum detur bonum, cujus privatio malum non sit, nec ullum malum, seu quid positivi consideratum, cujus privatio non sit bonum; & cum quærendo, exempli gratiâ, divitias, necessariò fugiatur paupertas, ac fugiendo morbos, quæratu sanitas, & sic de aliis; mihi videtur, eundem semper esse motum, qui simul fert ad prosecutionem boni & ad fugam mali quod ipsi contrarium est. Observo solummodo in illis hanc differentiam, quot cupiditatem, cum tendit ad aliquod bonum, continentur Amor, tum Spes & Latitæ: sed cum

DE PASSIONIBUS

sed cum eadem Cupiditas intendit fugam mali huic bono contrarii, illam comitantur Odium, Metus & Tristitia; unde fit ut eam nobis contrariam esse judicemus: sed si consideretur cum æqualiter refertur eodem tempore ad quoddam bonum ut illud quærat, & ad malum oppositum ut illud vitet, evidenter apparere poterit unicam esse Passionem quæ præstat utrumque.

ARTICULUS LXXXVIII.

Quæ sint ejus diversæ species.

Præstaret potius distinguere Cupiditatem in tot diversas species, quot varia sunt objecta quæ quærentur, Nam exempli gratiâ *Curiositas*, quæ nihil aliud est quàm cupiditas cognoscendi, differt multum à cupiditate *Gloriæ*; & hæc à *Vindictæ* appetitu; & sic de aliis. Sed sufficit hic scire, tot illius esse species, quot sunt Amoris aut Odii; & notatu digniores ac validiores eas esse, quæ nascuntur ex Complacentia & Horrore.

ARTICULUS LXXXIX.

Qualis sit cupiditas quæ ex Horrore nascitur.

ET si autem unatantum sit cupiditas quæ tendit ad prosecutionem boni, & fugam mali ipsi contrarii, ut dictum fuit, non ideo tamen ea quæ nascitur ex Complacentia, minus differt ab alia quæ oritur ex Horrore. Nam hæc Complacentia & hic Horror, quæ revera contraria sunt, non sunt illud bonum & malum quæ pro objectis sunt his cupiditatibus, sed solummodò duæ commotiones animæ, quæ eam disponunt ad quærendum duas res valde differentes. Scilicet Horror à natura institutus est ad repræsentandam animæ mortem subitanæ & inopinatam; adeo ut quamvis aliquando vel solus tactus vermiculi, aut strepitus folii tremuli, aut umbra nostra Horrorem incutiat, primo obtutu tantum commotionis sentiamus, ac si quoddam periculum evidens mortis sese sensibus offerret; Quod producit subito agitationem, quæ efficit ut anima explicet omnes suas vires ad vitandam tam præsentem perniciem; hæc species ea est cupiditatis quæ vulgo appellatur Fuga aut Aversio.

ARTICULUS XC.

Qualis sit illa quæ nascitur ex Complacentia.

Contra Complacentia est specialiter instituta à Natura ad repræsentandam fruitionem ejus quod arridet, ut summum bonorum quæ ad hominem pertinent; quod efficit ut ea fruitio enixe cupiatur. Verum est, dari varias Complacentiæ species, ne cupiditates omnes quæ ex illis nascuntur esse æqualiter potentes. Nam exempli gratia, pulchritudo florum nos solummodò ad eos intuentes incitat, & fructuum ad eos comedendos; sed præcipua est quæ provenit à perfectionibus quas quis imaginatur in aliqua persona quam credit posse fieri alterum se ipsum;

SECUNDA PARS.

33

ipsum; nam cum diferimine sexus, quod natura inter homines ut inter animalia bruta posuit, quasdam etiam collocavit impressiones in cerebro, quæ faciunt ut certa quadam ætate & certo quodam tempore nos consideremus ut imperfectos, & ceu nonnisi mediam partem constituentes unius totius, cujus persona alterius sexus debeat esse altera pars; ita ut acquisitio hujus mediæ partis confusè repræsentetur à Natura ut maximum omnium quæ excogitari possunt bonorum. Et quamvis conspiciantur plures aliæ personæ illius alterius sexus, non ideo tamen exoptantur plures eodem tempore, quia Natura non facit imaginari, plus unâ mediâ parte opus esse; sed ubi observatur aliquid in una, quod magis arridet quàm quæ deprehenduntur eodem tempore in aliis, id determinat animam, ut sentiat pro illa sola omnem inclinationem, quam Natura ipsi dat ad quærendum bonum illud quod ipsi repræsentat ut maximum quo frui possit. Et hæc inclinatio aut hæc cupiditas quæ sic nascitur ex Complacentia, nomine Amoris frequentius exprimitur, quam ille ipse Affectus Amoris, qui supra fuit descriptus: habet etiam insolentiores effectus; & is est qui suppeditat præcipuam materiam Fabulonibus & Poëtis.

ARTICULUS XCI.

Definitio Latitiæ.

Latitia est jucunda commotio animæ, in qua consistit possessio boni quod impressiones cerebri ei repræsentant ut suum. Dico, in hac commotione consistere possessionem boni; nam revera anima nullum alium fructum percipit omnium bonorum quæ possidet; & dum nullam ex illis capit Latitiam, dici potest quod illis non magis fruatur quàm si ea non possideret. Addo etiam, esse bonum quod impressiones cerebri ipsi repræsentant ut suum: ne confundatur hæc Latitia quæ Passio est, cum latitia pure intellectuali, quæ animam subit per solam actionem animæ, & quam possumus dicere esse jucundam commotionem excitatam in illa à semet ipsa, in qua consistit boni quod ejus intellectus ipsi ut suum repræsentat. Revera tamen quamdiu anima juncta est corpori, vix potest fieri quin hæc latitia intellectualis eam comitem habeat quæ Passio est. Nam quamprimum intellectus noster observat nos possidere aliquod bonum, etsi illud bonum adeo differat ab omni eo quod pertinet ad corpus, ut omnino imaginabile non sit, imaginatio tamen statim aliquam in cerebro facit impressionem, ex qua sequitur motus spirituum, qui excitat latitiæ affectum.

ARTICULUS XCII.

Definitio Tristitiæ.

Tristitia est languor ingratus, in quo consistit incommoditas quæ obvenit animæ ex malo aut defectu quem impressiones cerebri ipsi repræsentant ut suum.

Datus

Datur quoque Tristitia Intellectualis, quæ non est Affectus, sed cum semper se-
rè sibi adjunctum habet.

ARTICULUS XCIII.

Quæ sint causæ harum duarum Passionum.

CUM autem Lætitia vel Tristitia intellectualis sic eam excitat quæ Passio est,
earum causa satis evidens est. Quin constat ex definitionibus earum, lætiti-
am oriri ex opinione possessionis alicujus boni, & Tristitiam ex opinione adhæsi-
onis alicujus mali vel defectus. Sed sæpè evenit ut quis vel lætum vel tristem se sen-
tiat, etsi tam distincte nequeat observare bonum vel malum ex quo id procedat;
nimirum cum illud bonum vel malum impressiones suas facit in cerebro absque
operâ animæ; quandoque quod non nisi ad corpus pertineat, & quandoque etiam
quòd licet spectet ad animam, non consideretur tamen ab ea ut bonum vel malum,
sed sub aliqua alia forma, cujus impressio in cerebro cum boni & mali impressione
juncta est.

ARTICULUS XCIV.

*Quomodo hi Affectus excitentur à bonis & malis quæ nil nisi
corpus spectant; & in quo consistat Titillatio & Dolor.*

SIC cum plenâ fruimur sanitate, & cum cœlum solito serenius est, in nobis sen-
timus aliquam hilaritatem quæ à nulla intellectus functione provenit, sed so-
lummodo ab impressionibus quas motus spirituum in cerebro excitat. Et eodem
modo nos tristes sentimus cum corpus non bene habet, quamvis nesciamus id male
se habere. Sic titillationem sensuum adeo prope insequitur Lætitia, & dolorem
Tristitia, ut plerique homines ea non distinguant. Attamen tantopere differunt,
ut aliquando possint cum gaudio sustineri dolores, & titillationes excitari quæ
displiceant. Verùm causa, propter quam ut plurimum lætitia ex titillatione sequi-
tur, est, quod omnis sic dicta titillatio, aut jucunda sensatio, consistit in eo quod
objecta sensuum excitant aliquem motum in nervis, qui posset ipsis nocere; nisi
satis virium haberent ad resistendum illi, aut nisi corpus bene dispositum esset;
quod efficit in cerebro impressionem, quæ cum instituta sit à Natura ad contestan-
dam hanc bonam dispositionem & robur, eam animæ exhibet ut bonum quod ad
ipsam pertinet, quatenus cum corpore juncta est, & ita in ea excitat lætiti-
am. Eadem fere ratio est propter quam naturaliter volupe est sentire se commoveri ad om-
nes species Passionum, imo ad Tristitiam & Odium, quando non aliunde orti
sunt illi Affectus, quàm à variis eventibus qui in Theatris exhibentur, aut ab aliis
similibus subjectis, quæ cum nobis nullo modo nocere possint, videntur titillare
nostram animam, eam tangendo. Ideo verò dolor ordinario producit Tristitiam,
quòd sensus qui dolor dicitur, oriatur semper ab aliqua actione tam violenta ut
lædat

laxat nervos; adeo ut, cum à Natura institutus sit ad significandum animæ damnum quod patitur corpus per hanc actionem, & ejus imbecillitatem, in eo quod resistere illi non potuerit, ipsi representent utrumque ceu mala sibi semper ingrata, nisi cum ea producant bona quæ plurius facit.

ARTICULUS XCV.

Quomodo etiam possint excitari à bonis & malis quæ anima non observat, etiam si ad ipsam pertineant, ut voluptas, quæ oritur ex eo quod quis se in periculum conjecerit, aut mali præteriti meminerit.

Sic voluptas, quam sæpe capiunt juvenes difficilia quædam aggrediendi, & se in maximis periculis objiciendo, etsi nullam inde vel utilitatem vel gloriam sperent, oritur ex ea cogitatione quod res quam aggrediuntur sit difficilis. Id enim facit impressionem in eorum cerebro. Quæ juncta illi quam formare possent, si cogitarent bonum esse se sentire satis animosos, satis felices, satis industrios aut satis fortes ad talia pericula adeunda, in causa est ut illis delectentur. Et voluptas quæ fruuntur senes, cum recordantur malorum quæ passi sunt, inde procedit, quod sibi representent, bonum aliquod esse, potuisse nihilominus in illis subsistere.

ARTICULUS XCVI.

Quinam sint motus sanguinis & spirituum qui producunt quinque præcedentes Passiones.

Quinq; Passiones quas cæpi hîc explicare, adeo vel junctæ sunt vel oppositæ sibi invicem, ut facilius sit eas simul considerare quam de singulis sigillatim differere, prout de Admiratione seorsim tractatum fuit. Earum verò causa non est, ut Admirationis, in solo cerebro, sed etiam in corde, in liene, in jecore, & in omnibus aliis partibus corporis, quatenus inserviunt productioni sanguinis, & deinde spirituum. Etsi enim omnes venæ deducant sanguinem quem continent ad cor, evenit tamen aliquando ut quarundam sanguis eò majori cum vi propellatur quam reliquarum; & accedit etiam ut orificia per quæ cor subit, aut per quæ ex illo egreditur, sint quandoque vel latiora vel strictiora, quam alias.

ARTICULUS XCVII.

Præcipua experimenta quæ inserviunt his motibus cognoscendis in Amore.

Considerando autem varios motus quos experientia prodit in nostro corpore, cum anima nostra variis Passionibus agitur, observe, in Amore cum solus

est, id

DE PASSIONIBUS

est, id est, cum eum non comitatur quædam vehemens Læticia aut Cupiditas, aut Tristitia, pulsus æqualem esse, & intensiorem robustioremque solito; sentire dulcem calorem in pectore & concoctionem ciborum promptè fieri in stomacho, adeo ut hic Affectus sit utilis valetudini.

ARTICULUS XCVIII.

In Odio.

CONtra observo, in Odio pulsus esse inæqualem & debilem, & sæpè frequentiores ac vermiculantes; sentiri frigora mixta nescio quo calore aspero & pungente in pectore: stomachum cessare ab officio, & proclivem esse ad nauseam & vomendos cibos assumptos, aut saltem ad eos corrumpendos & convertendos in pravos humores.

ARTICULUS XCIX.

In Læticia.

IN Læticia, pulsus esse æqualem & solito frequentiores, nec tamen æquè intensum ac fortem ut in Amore, & sentiri calorem gratum, qui non solum in pectore est, sed qui diffunditur etiam per omnes exteriores corporis partes, cum sanguine qui eò affluere copiosè cernitur; & interea prostratum quandoque appetitum esse, quia digestio minus bene procedit quàm alias.

ARTICULUS C.

In Tristitia.

IN Tristitia pulsus esse debilem & lentum, & quasi vincula sentiri circa cor quæ illud coarctant, ac stircas quæ illud congelant, & suam communicant frigiditatem reliquo corpori; & nihilominus quandoque vigere appetitum, & sentiri stomachum non cessare ab officio, modo nihil odii cum Tristitia mixtum sit.

ARTICULUS CI.

In Cupiditate.

DENIQUE observo hoc speciale in Cupiditate, quod agitet cor violentius quàm ulla alia Passio, & suppeditet cerebro plures spiritus, qui inde transeuntes in musculos, omnes sensus reddunt subtiliores, & omnes partes corporis mobiliores.

ARTICULUS CII.

Motus sanguinis & spirituum in Amore.

HÆ observationes ac plures aliarum, quas scribere prolixum foret, occasionem mihi dederunt judicandi, quod cum intellectus sibi repræsentat aliquod objectum Amoris, impressio quam hæc cogitatio facit in cerebro, deducat spiritus anima-

SECUNDA PARS.

37

animales per nervos sextæ conjugationis ad musculos qui circa intestina & stomachum sunt, modo convenienti ad efficiendum ut succus ciborum qui convertitur in novum sanguinem, transeat celerissime ad cor, nec subsistat in jecore, & eo propulsus majori vi, quam qui est in aliis corporis partibus, illud ingrediatur copiosius, ibique excitet fortiorem calorem, quia crassior est eo qui jam sæpius rarefactus fuit circulando per cor: Unde fit ut mittat quoque ad cerebrum spiritus, quorum partes crassiores & agitatiores solito sunt: & hi spiritus corroborantes impressionem quam fecit prima cogitatio objecti amabilis, cogunt animam immorari in illa cogitatione. Atque in eo consistit Affectus Amoris.

ARTICULUS CIII.

In Odio.

Contra in Odio, prima cogitatio objecti quod averfamur, ita deducit spiritus qui sunt in cerebro ad musculos stomachi & intestinorum, ut impediant ne succus ciborum se cum sanguine misceat, coarctando omnia ostiola per quæ solet eò fluere; & ita quoque deducit eos ad parvos nervos lienis & infimæ partis jecoris ubi est receptaculum bilis, ut partes sanguinis qui versus illam regionem solent rejici, inde exeant & fluant, cum illo qui est in ramis venæ cavæ, ad cor: quod efficit multum inæqualitatis in ejus calore; quia sanguis qui ex liene venit non nisi ægrè calefit & rarefit; & è contrario is qui venit ex parte inferiore jecoris, ubi semper fel est, ardet & se dilatat citissimè. Quocirca spiritus qui adeunt cerebrum, habent quoque partes valde inæquales, & motus valde extraordinarios. Unde fit ut ibi corroborent Ideas Odi, quas jam impressas reperiunt, & disponant animam ad cogitationes plenas acerbitatis & amaroris.

ARTICULUS CIV.

In Lætitia.

In Lætitia non tam agunt nervi Lienis, Jecoris, Stomachi, aut Intestinorum, quam qui sunt in reliquo corpore, & specialiter ille qui circa orificia cordis est, quia ea aperiens & dilatans, facilitatem suppeditat sanguini quem alii nervi ex venis propellunt ad cor, illud subeundi & ex illo egrediendi majori copia solito. Et quia sanguis qui tum cor subit, jam sæpius illud pertransivit, veniendo ex arteriis in venas, ideo se facile dilatat, & producit spiritus, quorum partes cum sint valde æquales & subriles, aptæ sunt formandis & firmandis impressionibus cerebri; quæ dant animæ cogitationes lætas & tranquillas.

ARTICULUS CV.

In Tristitia.

Contra in Tristitia orificia cordis valde contrahuntur per nervulum quo circumdantur, nec ullo modo sanguis venarum agitur. Quod efficit ut ex eo

parum admodum cor adest; & iurim vix per quas succus ciborum fluit ex stomacho & ex intestinis ad jecur, apertæ manent; unde appetitus manet imminutus, nisi cum Odium, quod sæpe Tristitiæ junctum est, eas claudit.

ARTICULUS CVL

In Cupiditate.

DEnique Cupiditas Passioni id proprium est, quod voluntas obtinendi aliquod bonum, aut fugiendi aliquod malum, transmittat celerrimè spiritus cerebri ad omnes partes corporis, quæ inservire possunt actionibus eò requisitis, & specialiter ad cor, & partes quæ ipsi plus sanguinis suppeditant, quò ejus majorem solito copiam recipiendo, emittat majorem spirituum quantitatem ad cerebrum, tam ad conservandam & confirmandam in eo Ideam hujus voluntatis, quàm ad transeundum inde in omnia organa sensuum, & omnes musculos qui possunt adhiberi ad obtinendum quod desideratur.

ARTICULUS CVII.

Quæ sit causa horum motuum in Amore.

DEduco autem rationes horum omnium ex iis quæ superius dicta sunt, nempe dari talem nexum inter animam & corpus, ut ubi semel junximus aliquam actionem corpoream alicui cogitationi, altera deinceps se nobis non offerat quin alia se pariter exhibeat. Ut videmus in iis qui ægri pharmacum aliquod hauserunt magna cum aversione, eos non posse quippiam postea vel bibere vel edere ejusdem ferè saporis, quin rursus eandem habeant aversionem: nec similiter posse cogitare de aversione, haberi solita circa pharmaca, quin idem sapor ipsis in mentem redeat. Videtur enim mihi, primas Passiones quas anima nostra sensit, cum cœpit nostro corpori jungi, inde ortas esse, quod aliquando sanguis vel alius succus qui ingrediebatur cor, erat alimentum solito convenientius conservando ibi calori qui principium est vitæ: quod in causa erat ut anima sibi voluntate conjungeret hoc alimentum, id est, illud amaret; & simul spiritus fluebant ex cerebro ad musculos eos qui poterant comprimere vel agitare partes ex quibus venerat ad cor, ut ipsi adhuc amplius ejusdem generis submitterent. Hæ vero partes erant stomachus & intestina, quorum agitatio auget appetitum, aut etiam jecur & pulmo, quem muscoli diaphragmatis premere possunt. Ideo hic idem motus spirituum semper deinceps comitatus est Affectum Amoris.

ARTICULUS CVIII.

In Odio.

ALiquando è contrario veniebat quidam peregrinus succus ad cor, qui nec erat aptus conservando ejus calori, vel etiam illum extinguere poterat, unde fiebat

ſebat ut ſpiritus aſcendentes ex corde ad cerebrum excitarent in Anima affectum Odii. Et ſimul etiam hi ſpiritus progrediebantur ex cerebro ad nervos, qui poterant propellere ſanguinem ex liene, & ex parvis venis jecoris ad cor ad impediendum ne ſuccus ille noxius illud ingrederetur; & deinde ad eos qui poterant repellere hunc eundem ſuccum ad inteſtina, & ad ſtomachum, aut etiam aliquando cogere ſtomachum eum evomere. Unde fit ut iidem motus ſoleant comitari Affectum Odii. Et videre eſt ad oculum, dari in jecore plurimas venas aut canales ſatis latos, per quos ſuccus ciborum tranſire poteſt ex vena porta in venam cavam, & inde in cor, nullatenus immorando in jecore; ſed & dari quoque infinitas alias minores, in quibus ſubſiſtere poteſt, & quæ ſemper continent aliquid reſidui ſanguinis, ut etiam lien; qui ſanguis cum craſſior ſit eo qui in aliis corporis partibus eſt, poteſt commodius cedere in alimentum ignis qui in corde eſt, quando ſtomachus & inteſtina illud non ſuppeditant.

ARTICULUS CIX.

In Lætitia.

Contingit quoque aliquando ſub initium noſtræ vitæ, ut ſanguis contentus in venis eſſet alimentum ſatis conveniens ad conſervandum cordis calorem, & tali quantitate eum ibi contineri, ut is calor aliunde alimentum ſuum arceſſere opus non haberet: Quod excitavit in Anima affectum Lætitiæ, & effecit ſimul ut oriſicia cordis ſeſe ſolito magis aperirent, & ut ſpiritus abunde fluerent ex cerebro, non ſolum in nervos qui inſerviunt aperiendis hiſ oriſiciis, ſed etiam in genere in omnes alios qui propellunt ſanguinem venarum ad cor, & impediunt ne eo recens veniat ex jecore, liene, inteſtinis & ſtomacho. Quare iidem motus comitantur Lætitiã.

ARTICULUS CX.

In Triftitia.

Aliquando contra evenit ut corpus opus habuerit nutrimento; atq; id eſt quod primam Animæ Triftitiã ſentiendam præbere poſuit, ſaltem eã quæ non juncta fuit Odio. Id ipſum etiam effecit ut oriſicia cordis ſeſe contraxerint, quia parum ſanguinis recipiebant, & ut pars magna hujus ſanguinis venerit ex liene, quod eſt iſtar ultimæ cellæ ex qua cordi ſuppeditari poteſt, cum aliunde non ſatis copioſe illuc com meat. Ideirco motus ſpirituum & nervorum qui inſerviunt ita contrahendis oriſiciis cordis, & ad eò deducendum ſanguinem ſienis, comitantur ſemper Triftitiã.

ARTICULUS CXI.

In Cupiditate.

Tandem primæ Cupiditates quæ animam potuerunt ſubire; cum recens juncta eſſe corpori, fuere, recipiendi res ſibi convenientes, & repellendi noxias.

In hunc

In hunc autem finem spiritus ceperunt exinde movere omnes musculos, & omnia organa sensuum, omnibus modis quibus moveri possunt. Quod in causa est ut nunc, cum anima aliquid cupit, totum corpus fiat agilius & magis dispositum ad se movendum, quam aliàs solet: Et cum accedit insuper, corpus sic dispositum esse, id reddit animæ cupiditates validiores & ferventiores.

ARTICULUS CXII.

Quæ sint signa externa harum Passionum.

Quod hîc posui, satis aperit causam differentiarum pulsus, & omnium aliarum proprietatum quas supra vindicavi his Passionibus, ut non sit opus ultra immorari in illis magis explicandis: sed quia solum observavi in singulis quod observari potest, ubi una quæque illarum sola est, & inservit cognoscendis motibus sanguinis & spirituum qui eas producunt, superest adhuc ut dicam de plurimis signis externis, quæ eas comitari solent, & quæ melius observantur cum plures simul sunt mixtæ, ut vulgo obtinet quam cum separatæ sunt. Præcipua horum signorum sunt actiones oculorum, & vultus, mutationes coloris, tremores, languor, leipothymia, risus, lacrimæ, gemitus, suspiria.

ARTICULUS CXIII.

De actionibus oculorum & vultus.

Nulla est Passio quam non specialis quædam actio oculorum indicet; & hoc tam palam est in quibusdam, ut etiam servi stupidissimi possint ex oculis sui heri observare, num in se iratus sit nec ne. Verum etsi percipiamus facile has oculorum actiones, & sciamus quid significant, non ideo facile est eas describere, quia unaquæque composita est ex plurimis mutationibus quæ accident motui & figuræ oculi, quæ adeo particulares & parvæ sunt ut earum unaquæque separatim deprehendi non possit, etsi id quod resultat ex earum conjunctione observare sit facillimum. Idem fere dici potest de actionibus vultus, quæ Passiones quoque comitantur; etenim majores sint oculorum actionibus, difficile tamen est eas distinguere. Et tam parum differunt, ut dentur homines qui eundem ostentant vultum cum plorant ac alii cum rident. Verum est aliquas esse satis notabiles, ut sunt rugæ frontis in Ira, certi quidam motus nasi & labiorum in Indignatione & Irritione; sed non videntur esse tam naturales quam voluntariæ. Et in genere omnes actiones tum vultus tum oculorum possunt ab anima mutari, cum volens occultare suam passionem, sibi fortiter imaginatur contrarium; ita ut possint æquè adhiberi ad dissimulandos Affectus, ac ad illos declarandos.

ARTICULUS CXIV.

De mutationibus coloris.

Non ita facile potest impediri Erubescencia aut Pallor, cum quædam Passio disponit ad alterutrum; quia hæ mutationes non pendent à nervis & musculis, ut

SECUNDA PARS.

41

lis, ut præcedentes, sed proveniunt magis rectà & immediatè à corde, quod fons Passionum dici potest, quatenus præparat sanguinem & spiritus ad eas producendas. Certum autem est colorem vultus non nisi ex sanguine venire, qui continuo fluens ex corde per arterias in omnes venas, & ex omnibus venis in cor, plus minusve faciem colorat, prout plus vel minus replet parvas venas quæ sunt versus superficiem ipsius.

ARTICULUS CXV.

Quomodo Lætitia inducat ruborem.

LTætitia reddit colorem magis vivum & purpureum, quia aperiens cordis lecataractas efficit ut sanguis citius fluat in omnes venas, & calidior subtiliorque factus inflet mediocriter omnes vultus partes; quo facies serenior & lætior redditur.

ARTICULUS CXVI.

Quomodo Tristitia pallescere faciat.

Tristitia contrà contrahendo orificia cordis efficit ut sanguis fluat lentius in venas, & frigidior & crassior factus minus loci debeat occupare, ita ut sese recipiens ad latiores quæ sunt cordi proximiores, deserat magis remotas, quarum visibiliores cum sint in vultu, eâ ratione apparet pallidus & emaciatus; præcipuè cum Tristitia magna est, aut cum subito advenit, ut in Consternatione videmus, cujus inopinatos adventus auget actionem quæ cor contrahit.

ARTICULUS CXVII.

Quomodo tristes sæpe rubeant.

AT sæpè evenit ut tristes non pallescant: sed contra rubeant. Quod tribui debet aliis Affectibus qui se Tristitiæ jungunt, nimirum Amori, aut Cupiditati, & quandoque etiam Odio. Nam hæ Passiones calefacientes aut agitantur sanguinem qui venit ex jecore, intestinis aliisque partibus interioribus, eum propellunt ad cor, & inde per magnam arteriam ad venas faciei, Tristitiâ, quæ contrahit ab omni parte orificia cordis, id nec quicquam impediente, nisi cum profundissima est: sed quantumvis sit duntaxat mediocris, ea impedit faciliè ne sanguis qui ita ad venas vultus devenit, descendat versus cor, dum Amor, Cupiditas, aut Odium eò alium ex partibus interioribus propellunt. Idcirco hic sanguis subsistens circa faciem eam rubentem reddit; imo rubicundiorè quàm in Lætitia; quia color sanguinis eo magis apparet quo minus celeriter fluit, & quoniam insuper majori copiâ congregari sic potest in venis faciei, quam cum orificia cordis sunt magis aperta. Id patet in Pudore, qui componitur partim ex sui ipsius amore, & desiderio urgente vitandi præsentem infamiam; quâ ratione adducitur sanguis ex partibus interioribus ad cor, & inde per arterias ad faciem; partim ex mediocri

f

Tristitia,

DE PASSIONIBUS

Tristitia, quæ impedit ne idem ille sanguis ad cor redeat. Idem apparet etiam ordinario cum ploratur; nam, ut postea dicam, Amor junctus Tristitiæ producit lachrymarum maximam partem. Et idem apparet in Ira, in qua sæpe subita vindicta cupido miscetur Amori, Odio, & Tristitiæ.

ARTICULUS CXVIII.

De Tremoribus.

Tremores duas diversas causas habent. Quarum altera est, quod aliquando nimis pauci spiritus veniant ex cerebro in nervos, & altera quod aliquando nimis multi veniant ad recte claudenda ostiola musculorum; quæ juxta id quod dictum fuit artic. XI. debent esse clausa, ut determinentur motus membrorum. Prima causa apparet in Tristitia & in Metu, ut etiam cum frigus tremorem inducit. Nam hæ Passiones, æquæ ac frigus aëris, sic possunt condensare sanguinem, ut cerebro non suppeditet sat spirituum quos inde in nervos committere queat. Altera causa apparet sæpe in iis qui aliquid fervide cupiunt, aut ex ira valde æstuant, ut & in illis qui ebrii sunt. Nam hæ duæ Passiones æquæ ac vinum aliquando tot spiritus ad cerebrum mittunt, ut inde ordine non possint deduci in musculos.

ARTICULUS CXIX.

De Languore.

Languor est dispositio ad relaxationem & cessationem omnis motus, quæ sentitur in omnibus membris. Provenit sicut tremor ex eo quod non sat multi spiritus nervos ingrediantur: sed modo diverso; nam causa Tremoris est, quod non satis sit spirituum in cerebro ad parendum determinationibus glandis cum eos propellit ad aliquem musculum; at Languor provenit ex eo, quod glandis eos non determinat ad influendum potius in hos musculos quàm in illos.

ARTICULUS CXX.

Quomodo producantur ab Amore & Cupiditate.

Passio autem quæ constantius producit hunc effectum est Amor, junctus Cupiditati rei cujus acquisitio non concipitur ut possibilis in præsentia. Nam amor adeo occupat animam in consideratione objecti amati, ut adhibeat omnes spiritus qui sunt in cerebro, ad ejus imaginem sibi representandam, & sistat omnes motus glandis qui non inserviunt huic effectui. Ac observandum de Cupiditate, proprietatem quam ei attribui reddendi eorum corpus mobilius, ipsi non convenire nisi cum desideratum objectum tale concipitur ut illo ipso tempore possit aliquid fieri, quod ei acquirendo inserviat. Nam si è contrario concipiatur, impossibile tum esse quicquam facere quod eò conferat, omnis agitatio cupiditatis manet in cerebro, nullo modo transiens in nervos; & penitus occupata in confirmanda Idea objecti desiderati, residuum corpus languidum relinquit.

ARTICULUS CXXI.

Eum posse etiam proficisci ab aliis Passionibus.

Verum quidem est, Odium Tristitiam ac ipsammet Lætitiam etiam posse aliquem Languorem inducere, cum admodum violentæ sunt; quia occupant penitus animam in consideratione sui objecti, præsertim ubi rei alicujus cupiditas, cui acquirendæ nihil contribui potest impræsentiarum, illis adjungitur. Sed quoniam magis attenditur ad ea objecta quæ quisque sibi voluntate conjungit, quam ad illa quæ à se separat, aut ulla alia, nec languor pendet ex inopinato occursum, sed eget aliquo tempore ut formetur, reperitur magis in Amore quam in aliis omnibus Affectibus.

ARTICULUS CXXII.

De Lipothymia.

Lipothymia sive animi Deliquium non multum distat à morte: morimur enim cum ignis qui in corde est planè extinguitur; sed in lipothymiam incidimus cum ita suffocatur ut adhuc aliquid residui caloris maneat, quo postea rursus accendi potest. Sunt autem plures affectiones corporis quæ efficere possunt ut ita in lipothymiam incidatur. Verum inter Passiones observatur nonnisi lætitiam extremam id posse. Modus vero quo credo eam hunc effectum producere, est quòd aperiens extraordinarie orificia cordis, sanguis venarum illud subit tanto impetu & ea quantitate, ut ibi non possit rarefieri sat cito à calore, ad removendas pelliculas sive valvulas quæ claudunt ostia harum venarum; quâ ratione suffocat ignem, quem conservare solet cum cor non subit nisi ad mensuram.

ARTICULUS CXXIII.

Cur Deliquium animi ex Tristitia non sequatur.

Videtur quidem magnam Tristitiam, quæ ex inopinato advenit, debere sic contrahere orificia cordis, ut ejus quoque ignem possit extinguere; tamen non observamus id accidere; aut si accidat, rarissimum est: cujus rei hanc credo esse rationem, quod non possit tam parum sanguinis inesse cordi quin sufficiat ad ejus conservandum calorem, cum illius orificia ferme clausa sunt.

ARTICULUS CXXIV.

De Risu.

Risus consistit in eo quod sanguis qui venit ex cavitate dextra cordis per venam arteriosam, inflans subito pulmones & iteratis vicibus, efficit ut àër quem continent cogatur exire cum impetu per asperam arteriam, in qua format vocem inarticulatam & sonoram; & tam pulmones sese inflando, quam hic àër exeundo, impellunt omnes musculos diaphragmatis, pectoris, & gutturis; quâ ratione

movent musculos vultus qui aliquam cum illis connexionem habent. Atque hæc sola vultus actio, cum illa voce inarticulata & sonora, Risus nuncupatur.

ARTICULUS CXXV.

Cur non comitetur maximas Lætitias.

ET si autem Risus videatur unum ex præcipuis signis Lætitia, eum tamen producere non potest nisi demum ubi mediocris fuerit, & aliquid habuerit admirationis vel odii admixtum. Nam experientia constat, quod in summo gaudio nunquam ejus causa efficiat ut in cachinnos prorumpatur, imo neque tam facile eo tunc invitari possumus ab aliqua causa, quam ubi tristes sumus; Cujus rei ratio est, quod in maximis lætitiis pulmo adeo semper plenus sit sanguine ut amplius per vices iteratas inflari nequeat.

ARTICULUS CXXVI.

Quæ sint ejus præcipua causa.

Non nisi autem duas observare possum causas quæ subito inflent pulmonem. Prima est inopinatus occurfus Admirationis, qui junctus Lætitia tam cito aperite potest officina cordis, ut magna copia sanguis ingrediens simul ejus dextrum latus per venam cavam ibi rarefiat, & transiens inde per venam arteriosam inflat pulmonem. Altera est commixtio cujusdam liquoris quæ auget rarefactionem sanguinis. Nec magis idoneam ad id reperio quam fluidiorem partem illius qui ex liene venit; quæ pars sanguinis ubi ad cor propulsa fuerit ab aliqua levi commotione Odii, quam juvat inopinatus Admirationis occurfus, & sese in eo miscuerit cum sanguine qui venit ex aliis corporis partibus, quem Lætitia abunde introducit, potest efficere ut ille sanguis ibi dilatetur multò magis solito. Eodem modo quo videmus multos alios liquores igni impositos inflari subito, cum vasi in quo sunt parum aceti infunditur. Nam fluidior pars sanguinis, qui ex liene venit, naturâ similis est aceto. Experientia quoque nobis ostendit, in omnibus occasionibus, quæ possunt producere hunc risum solum qui ex pulmone venit, semper subesse aliquam leviolem causam Odii, aut saltem Admirationis. Ac illi quorum lien non admodum sanus est, obnoxii sunt non solum majori Tristitia quam cæteri, sed etiam per dilucida intervalla majori Lætitia & Risui; quoniam lien emitit duplicem sanguinem ad cor, unum valde crassum & densum, qui producit Tristitiam, alterum valde fluidum & subtilem qui Lætitiam excitat. Et sæpe post multum Risum naturaliter propendimus ad Tristitiam, quia cum fluidior pars sanguinis ex liene exhausta est, altera crassior eam versus cor subsequitur.

ARTICULUS CXXVII.

Quæ sit illius causa in Indignatione.

Quoad Risum qui al quando comitatur Indignationem, ut plurimum est artificialis & fictus; sed ubi naturalis est, videtur oriri ex Lætitia inde concepta, quod

quod videamus nos ab eo malo cui indignamur non posse offendi, & insuper quod nos occupatos sentiamus novitate inopinata illius mali; Adeo ut Lætitia, Odium & Admiratio ad eum producendum concurrant. Attamen credere volo, posse etiam produci absque aliqua Lætitia, à solo motu Aversionis, qui mittit sanguinem ex liene ad cor, ubi rarefit, & propellitur inde in pulmonem, quem facile inflat, ubi eum ferme vacuum reperit. Et in genere omne id quod subito potest inflare pulmonem hoc modo, efficit actionem externam Rîsus, nisi cum Tristitia eam mutat in actionem gemituum & ejulatorum qui lachrymas comitantur. Quam ad rem de se ipso Vives scribit lib. 3. de Anima, cap. de Rîsu, ubi diutius jejunos fuisset, prima frustra qua in os ingerebat sibi rîsum excussisse: cujus rei causa poterat esse quod ejus pulmo vacuus sanguine, propter defectum nutrimenti celeriter inflabatur primo succo qui transibat ex stomacho ad cor, & quem sola comedendi Imaginatio eò poterat deducere, antequam succus ciborum quos comedebat eò pervenisset.

ARTICULUS CXXVIII.

De origine Lachrymarum.

Sicut Rîsus nunquam oritur ex maximis Gaudiis, ita nec Lachrymæ promanant sub extrema Tristitia, sed solam à mediocri, & quam comitatur vel sequitur aliquis sensus Amoris aut etiam Lætitia. Ut vero bene intelligatur earum origo, observandum est, quod etsi continuo multi vapores prodeant ex omnibus nostri corporis partibus, nulla tamen sit ex qua plures egrediantur quam ex oculis, propter magnitudinem nervorum opticorum, & multitudinem parvarum arteriarum per quas eò veniunt: Ac sicuti sudor solis constat vaporibus, qui cum egrediuntur ex aliis partibus, convertuntur in aquam in illarum superficie, ita lachrymæ sunt ex vaporibus qui egrediuntur ex oculis.

ARTICULUS CXXIX.

Quomodo Vapores in aquam mutantur.

Sicut autem scripti in Meteoris, explicando quomodo Vapores aëris mutantur in pluviam, id inde evenire, quod sint minus agitati, aut solito copiosiores; ita credo, eos qui exeunt ex corpore, cum solito minus sunt agitati, etsi tam copiosi non sint, tamen converti in aquam; unde sunt sudores frigidi, qui quandoque ex debilitate oriuntur cum agrotamus. Existimo itidem, eos cum multò copiosiores sunt, modo insuper non magis agitentur, pariter etiam in aquam converti; id quod eum producit sudorem qui exercitium comitatur. Ac tunc oculi non sudant, quia inter corporis exercitia, maxima parte spiritu ingrediente musculos qui ei movendo inserviunt, minus ex illis per nervum opticum it ad oculos. Denique eadem est omnino materia ex qua fit sanguis dum est in venis aut in arteriis; & spiritus cum est in cerebro, in nervis, aut in musculis; & vapores, cum inde producit

instar aëris; & denique sudor aut lachrymæ, cum in aquam condensatur in superficie corporis vel oculorum.

ARTICULUS CXXX.

Quomodo id quod oculo dolorem adfert eum ad lachrymandum excitet.

Porro nonnisi duas causas observare possum quæ faciant ut vapores qui ex oculis prodeunt, mutantur in lachrymas. Prima est, cum figura pororum per quos transeunt immutatur ex quocunque accidenti: hoc enim retardans motum istorum vaporum, & ordinem eorum mutans, efficere potest ut in aquam abeant: Sic vel festuca quæ in oculum inciderit sufficit quibusdam lachrymis ex illo exprimendis, quoniam in eo dolorem excitando mutat dispositionem pororum ipsius, adeo ut nonnullis augustioribus factis, parvæ vaporum partes per eos minus citò transeant, & pro eo quod antea exhibant æqualiter à se invicem distantes, & ita separati manebant, sibi mutuo occurrunt, quia ordo horum pororum turbatus est, quâ ratione se una jungunt, & ita in lachrymas convertuntur.

ARTICULUS CXXXI.

Quomodo præ Tristitia lachrymemur.

Altera causa est Tristitia, quam sequitur Amor, aut Læticia, vel in genere qualibet causa quæ efficit ut cor propellat multum sanguinis per arterias. Tristitia requiritur, quia refrigerans omnem sanguinem contrahit oculorum poros. Sed quoniam eos contrahendo diminuit pariter quantitatem vaporum quibus transitum dare debent, id non sufficit ad eliciendas lachrymas, nisi quantitas horum vaporum eodem tempore augeatur ab aliqua alia causa. Nihil vero est quod eam magis augeat quam sanguis qui emittitur versus cor in Passione Amoris. Sic videmus, eos qui tristes sunt non jugiter lachrymari, sed solum per intervalla, cum aliquam novam reflexionem faciunt versus objecta quæ colunt.

ARTICULUS CXXXII.

De Gemitibus qui comitantur lachrymas.

Tunc vero pulmones quandoque momento instantur copiâ sanguinis qui eos subit, & qui inde expellit aërem quem continebant, qui per guttur egrediens gignit gemitus, & clamores qui solent comitari lachrymas; Et hi clamores ordinariò acutiores sunt illis qui comitantur risum, etsi fere eodem modo producantur; quoniam nervi qui inserviunt dilatandis aut contrahendis organis vocis, ad eam magis gravem vel acutam sive graciliorem reddendam, juncti cum illis qui aperiunt orificia cordis in Læticia, & ea contrahunt in Tristitia, efficiunt ut hæc organa dilatentur aut contrahantur eodem tempore.

ARTICULUS CXXXIII.

Cur infantes & senes facile lachrymentur.

INfantes & senes ad lachrymandum magis propendent quàm qui sunt mediæ ætatis, sed diversis de causis. Senes sæpe lachrymantur ex Amore & Gaudio; nam hi duo Affectus simul juncti multum sanguinis propellunt ad cor eorū, & inde multos vapores ad oculos; & agitationem horū vaporum frigiditas illorum naturalis adeo remoratur, ut facile in lachrymas convertantur, etsi nulla Tristitia præcefferit. Quod si quidam senes etiam facile lachrymentur præ tædio vel ira, ad id non tam temperamento corporis sui quam animi disponuntur; Et id accidit iis solis qui tam debiles sunt, ut se patiantur penitus superari à parvis doloris causis, metus, aut commiserationis. Idem evenit infantibus, qui raro ex Lætitia lachrymantur, sæpius ex Tristitia, etiam quam Amor non comitatur; semper enim sat sanguinis habent ad producendos multos vapores qui cum eorum motum Tristitia remoratur abeunt in lachrymas.

ARTICULUS CXXXIV.

Cur aliqui infantes potius pallent quam lachrymentur.

Sunt tamen nonnulli qui potius pallent quam lachrymantur, cum irati sunt; quod indicio in ipsis esse potest iudicii & animositatis extraordinariæ; scilicet cum id inde oritur quod considerant magnitudinem mali, & se ad fortem resistentiam parant, eodem modo quo ætate provectiores. Verum frequentior nota est parvæ indolis, nimirum cum id inde fit quod ad Odium proclives sint aut ad Metum: nam isti affectus imminuunt materiam lachrymarum. Et contra videmus eos qui facillè plorant propensos esse ad Amorem & ad Commiserationem.

ARTICULUS CXXXV.

De Suspiriis.

CAusa Suspiriorum à causa lachrymarum valde differt, etiamsi præsupponant eam hæc Tristitiam. Nam pro eo quod impelluntur homines ad lachrymandum cum pulmones pleni sunt sanguine; ad suspiria ducenda incitantur cum serè eo destituuntur, & quædam imaginatio Spei aut Lætitiæ aperit orificium arteriæ venosæ, quod Tristitia contraxerat. Tum enim paullulum illud sanguinis quod restabat in pulmonibus, decidens momento in lævum cordis latus per hanc arteriam venosam, eoque impulsus cupiditate perveniendi ad illam Lætitiæ, quæ eodem tempore agit omnes musculos diaphragmatis & pectoris, aër celerrime per os propellitur in pulmones, ad replendum locum quem deserit ille sanguis; Et id est quod dicitur *suspirare*.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS CXXXVI.

*Unde veniant effectus Passionum quæ quibusdam hominibus
peculiares sunt.*

CÆterum ut suppleam, hic paucis omne id quod posset addi circa varios effectus quæ de illis scripsi innituntur; nimirum talem nexum inter Animam & nostrum corpus esse, ut cum semel junximus quandam actionem corpoream cuidam cogitationi, neutra earum unquam se postea efferat, quin altera se quoque exhibeat; nec semper easdem esse actiones quæ iisdem cogitationibus junguntur. Id enim sufficit reddendæ rationi omnium eorum quæ unusquisque potest observare specialia vel in se vel in aliis, circa hanc materiam, quæ hic explicata non fuerint. Etenim exempli gratiâ, facile est cogitare, miras quorundam aversiones per quas nequeunt ferre odorem rosarum, aut præsentiam felis, aut similia, non aliunde proficisci quam quod ab initio suæ vitæ valde fuerint læsi à similibus quibusdam objectis, aut quia compassi sunt sensui matrum suarum, quæ gravidæ cum essent, à talibus læsæ fuerint. Certum enim est relationem dari inter omnes Marris motus, & motus Infantis quem gestat in utero, ita ut quod uni contrarium est, alteri etiam noceat. Et odor rosarum potuit Infanti magnum capitis dolorem attulisse cum adhuc in cunis esset, aut felis potuit eum valde perterreficere nemine animadvertente, ac ipso nullam ejus rei memoriam postea conservante; quamvis idea aversionis quam tum pro illis rosis aut pro illo fele conceperat, impressa manserit ejus cerebro usque ad vitæ finem.

ARTICULUS CXXXVII.

*De Usu quinque Passionum hic explicatarum, prout
ad corpus referuntur.*

Propositis definitionibus Amoris, Odii, Cupiditatis, Lætitiæ, Tristitiæ, & explicatis omnibus motibus corporis qui hos Affectus producunt aut comitantur, solus eorum usus superest considerandus. De quo observandum est, quod secundum institutum Naturæ referantur omnes ad corpus, nec animæ impurentur nisi quatenus corpori juncta est; adeo ut eorum usus naturalis sit incitare animam, ad consentiendum & contribuendum iis actionibus quæ inservire possunt conservando corpori aut illi aliquatenus perfectius reddendo. Eo vero sensu Tristitia & Lætitiæ primæ adhibentur: Anima etenim non aliter immediatè monetur de rebus quæ corpori nocent, quam sensu doloris, quem producit in ipsa, primum Passio Tristitiæ, & tum Odium ejus quod hunc dolorem excitat, & tertio loco Cupiditas se ab illo liberandi: prout etiam anima non immediate edocetur de rebus corpori utilibus, aliter quam specie quadam titillationis, quæ in ea excitans Lætitiâ, deinde producit Amorem illius rei quæ ejus esse causa creditur, & denique Cupidi-

Cupiditatem id acquirendi, quo efficere potest ut in hac Læticia continuet, aut ad huc postea similifruatur. Unde constat illas omnes quinque utilissimas esse respectu corporis, imo Tristitiam quadantenus priorem & magis necessariam esse Læticiâ, & Odium Amore; quia magis refert repellere quæ nocent & destruere possunt, quàm ea acquirere quæ aliquam perfectionem addunt, quæ tamen carere possumus.

ARTICULUS CXXXVIII.

De eorum defectibus, & mediis quibus corrigantur.

Sed quamvis hic usus Passionum sit maxime naturalis, nec omnia animalia obruta dirigant vitam suam aliter quam per corporeos motus, similes iis qui solent in nobis ea sequi, & ad quibus consentiendum nostram animam incitant; non semper tamen bonus est, cum multa sint corpori noxia, quæ nullam ab initio producant Tristitiam, imo quæ aliquam Læticiam præbent; & alia dentur ipsi utilia, quamvis primo obtutu incommoda & tristia sint. Præterea fere semper ostendunt tam bona quam mala quæ representant multo majora & majoris momenti quàm vera sunt; ita ut nos incitent ad illa quærenda & hæc fugienda majori cum fervore & cura quàm par est; prout etiam videmus, bestias sæpe decipi per escam, & ad vitanda minora mala præcipites ferri in majora. Idcirco experientia uti debemus & ratione, ad distinguendum bonum à malo, & eorum justum valorem cognoscendum, ne unum pro alio sumamus, aut quidpiam cum excessu sectemur.

ARTICULUS CXXXIX.

De usu earundem Passionum quatenus pertinent ad animam. Et primo de Amore.

Atque id sufficeret, si nihil præter corpus haberemus, aut ipsum meliorem nostri partem constitueret: verum quoniam nostri pars minima est, debemus præcipue considerare Passiones quatenus ad Animam pertinent, respectu cujus Amor & Odium oriuntur ex notitia, & præcedunt Læticiam ac Tristitiam, nisi cum hæc duæ ultimæ tenent locum cognitionis, cujus & species sunt. Et cum illa cognitio vera est, id est, cum res ad quas amandas nos incitat vera bonæ sunt, & revera illæ malæ ad quarum odium nos invitat, Amor est multo melior Odio, neque nimius esse potest, & semper producit Læticiam. Dico, hunc Amorem valde bonum esse; quia nobis vera bona jungens nos tantò perfectiores reddit. Dico quoque nimium esse non posse: ad summum enim intensissimus Amor nihil amplius efficere potest, quàm ut nos tam perfecte his bonis jungat, ut Amor quo speciatim in nos ipsos ferimur nullam in eo ponat distinctionem: quod credo nunquam malum esse posse. Eum necessario sequitur Læticia, quia nobis representat id quod amamus, ut bonum quod ad nos pertinet.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS CXL.

De Odio.

Odium è contrario tam remissum esse nequit quin noceat, & nunquam sine Tristitia est. Dico nimis parvum aut remissum esse non posse, quia ad nullam actionem incitatur ex Odio mali, ad quam longè melius non possumus incitari ab Amore boni cui contrarium est, saltem ubi hoc bonum & hoc malum satis nota sunt. Concedo enim odium mali quod solo dolore innotescit necessarium esse respectu corporis; sed hic solum loquor de eo quod ex clariori cognitione procedit, quodque ad solam animam refero. Dico quoque nunquam illud sine Tristitia esse, quia cum malum nil nisi privatio sit, concipi non potest absque aliquo subjecto reali cui insit, & nihil reale est quod in se non habeat aliquam bonitatem; Atque adeo Odium quod nos abducit ab aliquo malo, nos simul removel à bono cui junctum est; & cum privatio hujus boni representatur animæ instar defectus ad eam pertinentis, in illa excitat Tristitiam. Exempli gratiâ, Odium quod nos alienat à cujusdam malis moribus, nos simul ab ejus conversatione removel, in qua aliàs possemus reperire aliquod bonum, quo privari nos male habet. Et sic in aliis omnibus Odiis observare possumus aliquam Tristitiæ causam.

ARTICULUS CXLI.

De Cupiditate, Lætitia, & Tristitia.

Quod ad Cupiditatem, liquet eam cum procedit ex vera noticia malam esse nequire, si modum non excedat, & ab eadem noticia dirigatur. Evidens quoque est Lætitiâ non posse non bonam esse, & Tristitiâ malam, respectu animæ; quoniam in Tristitia consistit omnis incommoditas quam anima patitur à malo, & in Lætitia omnis possessio boni quod ad ipsam pertinet: Ita ut, nisi corpus haberemus, auderem dicere, nos non posse nimis indulgere Amori & Lætitiæ, vel nimis vitare Odium & Tristitiâ. Verum motus corporei qui hos Affectus comitantur, possunt omnes nocere valetudini cum valde violenti sunt, & contra ipsi utiles esse si moderati fuerint.

ARTICULUS CXLII.

De Lætitia, & Amore; comparatis cum Tristitia & Odio.

Cæterum quandoquidem Odium & Tristitia debent rejici ab anima, etiam cum à vera noticia procedunt, debent igitur multo magis rejici cum ab aliqua falsa opinione proveniunt. Verum dubitari potest num Amor & Lætitia sint Affectus boni nec ne, cum ita malum habent fundamentum: mihi que viderur, eas, ubi præcisè tantum considerantur in se ipsis, respectu animæ, posse dici, quòd, etsi Lætitia sit minus solida, & Amor minus utilis, quàm ubi melius fundamentum habent, nihilominus tamen præferri debeant Tristitiæ & Odio male fundatis. Adeo ut in eventibus hujus vitæ in quibus vitare nequimus

quimus periculum deceptionis, semper præstet inclinare versus Affectus qui tendunt ad bonum, quam versus eos qui respiciunt malum, etsi solius illius vitandi gratia id faciamus: Imo sæpe falsa Lætitia, melior est Tristitiâ, cujus causa vera est. Sed idem de Amore dicere non ausim respectu Odii. Cum enim Odium justum est, nos solum removet à subjecto, quod continet malum; à quo separari, bonum est: at Amor qui injustus est nos jungit rebus quæ nocere possunt, aut saltem quæ non merentur adeo à nobis tantopere æstimari: quâ ratione vilescimus & deprimitur.

ARTICULUS CXLIII.

De iisdem Affectibus quatenus referuntur ad Cupiditatem.

Oportet vero exacte observare, id quod modo dixi de his quatuor Affectibus, non habere locum nisi cum considerantur præcise in se ipsis, neque nos ferunt ad ullam actionem. Quatenus enim excitant in nobis cupiditatem, cujus interventu dirigunt nostros mores, certum est omnes eos quorum causa falsa est posse nocere, & contra omnes eos quorum causa justa est posse prodesse. Imo cum æqualiter malum habent fundamentum, Lætitiâ ordinario nocentiorum esse Tristitiâ; quia hæc ingenerans moderationem & metum, disponit quadantenus ad Prudentiam; illa vero imprudentes & temerarios efficit eos qui se illi permittunt.

ARTICULUS CXLIV.

De Cupiditatibus quarum eventus nonnisi à nobis pendet.

Verum quia hæc Passiones nos ad ulla actiones ferre nequeunt nisi per Cupiditatem quam excitant, illam ipsam Cupiditatem dirigere speciatim studendum est, & in eo consistit præcipua Ethicæ utilitas. Prout autem modo dixi eam semper bonam esse cum veram sequitur noticiam, ita non potest non mala esse cum alicui errori innititur. Error autem, ut mihi videtur, qui frequentius obtinet in Cupiditatibus, in eo situs est, quod non satis distinguantur res quæ penitus à nobis pendent, ab aliis. Nam quoad res quæ ex nobis solis pendent, id est ex nostro Libero Arbitrio, sufficit scire, eas esse bonas, ut non possint nimis fervide desiderari, eo quod virtutem sectari sit res bonas facere quæ à nobis pendent, nec possit nimis fervide Virtus desiderari: ut taceam quod, cum non possit non bene succedere, utpote à nobis solis dependens, quod ita appetimus, semper inde percipiamus omnem illam quam expectabamus satisfactionem. Sed error qui hîc vulgo committitur non in eo consistit quod nimis, sed tantum in eo quod non satis appetatur. Summum verò contra id remedium est, liberare animum quoad fieri potest omnibus aliis

aliis cupiditatibus minus utilibus; tum anniti clare cognoscere & cum attentione considerare bonitatem illius rei quæ appetenda venit.

ARTICULUS CXLV.

*De iis quæ nonnisi ab aliis causis pendent: Et quid sit
Fortuna.*

Quod ad ea quæ nullo modo à nobis pendent, quantumvis bona queant esse, nunquam fervide appetenda sunt; non solum quia possunt non evenire, & ita nos eò magis cruciari quòd vehementius ea concupiverimus; verum præcipuè quia occupando nostras cogitationes, abducunt studium nostrum à rebus aliis quarum acquisitio pendet à nobis. Sunt autem duo remedia generalia contra has vanas Cupiditates. Primum est Generositas, de qua postea. Secundum est, quod sæpè debemus reflectere animam ad Providentiam divinam, & cogitare impossibile esse aliquid evenire alio modo quam ab æterno determinavit hæc Providentia; ita ut sit instar fati vel immutabilis Necessitatis quæ opponenda est Fortune, ad eam subruendam, ut Chimæram quæ non aliunde quam ex errore intellectus nostri provenit. Nec enim quicquam appetere possumus nisi id aliquo modo possibile censeamus; Nec possumus existimare possibile quæ à nobis non pendent, nisi quatenus cogitamus ea à Fortuna pendere, id est quæ judicamus evenire posse, & similia alias contigisse. Illa autem opinio non aliunde provenit quam ex eo quod non novimus omnes causas, quæ ad singulos effectus concurrunt. Cum enim non succedit res quam censuimus pendere à fortuna, indicio id est, quandam ex causis necessariis ad eam producendam defecisse, & per consequens eam fuisse absolute impossibilem; ac nunquam similem accidisse, id est ad ejus productionem similis causa defuerit; adeò ut nisi id antea ignorassemus, nunquam eam existimassemus possibilem, nec per consequens eam appetivissemus.

ARTICULUS CXLVI.

De iis quæ à nobis & ab aliis pendent.

Rejicienda igitur penitus est vulgaris opinio, extra nos dari Fortunam, quæ efficiat ut res contingant vel non contingant ut ei lubet, & sciendum omnia dirigi à Providentia divina, cujus decretum æternum, adeo infallibile & immutabile est, ut exceptis iis quæ idem Decretum voluit pendere ex nostro Arbitrio, cogitare oporteat respectu nostri nihil evenire quod necessarium non sit, & quadantenus fatale; adeo ut absque errore cupere non possimus ut aliter eveniat. Sed quia major pars cupiditatum nostrarum se extendit ad res quæ totæ à nobis non pendent, nec totæ ab aliis, debemus exacte distinguere in illis id quod nonnisi à nobis pendet, ut ad id solum nostram cupiditatem protendamus. Et quoad residuum, etsi ejus successum censere debeamus fatalem & immutabilem, nec circa
illud

illud se occupet nostra cupiditas, considerandæ tamen sunt rationes ex quibus plus vel minus sperare possit, ut inserviant dirigendis nostris actionibus: Nam exempli gratiâ, si nobis quid sit alicubi negotii, quod queamus per duas diversas vias pervenire, quarum una soleat multò tutior alterâ haberi, etsi fortè decretum Providentiæ sit, ut si eam viam sequamur quam tutiorem arbitramur, infallibiliter in latrones incidamus, omni periculo per aliam defuncturi, non ideo debemus nos indifferenter ad alterutram eligendum habere, vel acquiescere in fatali immutabilitate hujus decreti; sed ratio exigit ut eligamus viam quæ tutior esse solet; & Cupiditas nostra in eo debet expleri cum eam sequuti fuerimus, quicquid inde mali nobis obvenerit; quia cum hoc malum fuerit respectu nostri inevitabile, nulla subsit causa exoptandi ut ab illo eximeremur, sed solummodo id faciendi quod optimum intellectus noster potuit cognoscere, ut suppono nos fecisse. Et sane cum ita nos exeremus in distinctione fati à fortuna, assuescimus facile in dirigendis nostris cupiditatibus tali modo, ut quoniam eorum impletio nonnisi à nobis pendet; semper nobis plenam satisfactionem dare possint.

ARTICULUS CXLVII.

De Commotionibus internis Animæ.

Hic adhuc unicam considerationem adjiciam, quia mihi multum inservire videtur ad impediendum quoniam aliquid ab Affectibus nostris incommodi patiamur; scilicet nostrum bonum & malum pendere præcipuè à commotionibus internis, quæ in anima nonnisi ab ipsa anima excitantur: in quibus differunt ab his Passionibus quæ semper pendunt à quodam motu spirituum. Quamvis autem hæ commotiones animæ sæpe jungantur Passionibus quibus similes sunt, sæpe etiam possunt reperiri cum aliis, imo nasci ex plane contrariis. Exempli gratiâ, cum maritus deslet uxorem suam mortuam, quam (ut quandoque fit) ægrè videret restitutam vitæ, potest fieri ut ejus cor eâ Tristitiâ contrahatur quam apparatus exequiarum & absentia personæ, cujus conversationi assuetus erat, in ipso excitant. Quin fieri potest ut reliquæ quædam Amoris vel Commiserationis ejus imaginationi obversantes eliciant ex ipsius oculis lachrymas; quamvis nihilominus sentiat Lætitiam occultam in animo, cujus commotio tantum virium habet, ut Tristitia & lachrymæ quæ eam comitantur nihil ex ejus viribus imminuere possint. Et cum legimus tragicos aut inusitados casus, vel cum eos repræsentari videmus in Theatro, id ipsum in nobis quandoque excitat Tristitiam, quandoque Lætitiam, aut Amorem, aut Odium, & in genere omnes Affectus, prout diversa objecta se nostræ imaginationi offerunt, sed insuper clanculum gaudemus quod eos in nobis excitari sentiamus: Estque hæc ipsa voluptas Lætitia intellectualis, quæ æquè facile ex Tristitiâ oriri potest ac ex cæteris omnibus Affectibus.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS CXLVIII.

Exercitium virtutis, summum esse remedium contra Passiones.

Quoniam autem hæ interinæ commotiones non propius tangunt, & per consequens amplius in nos possunt quam Affectus à quibus differunt, qui cum illis reperiuntur, certum est omnes tumultus qui aliunde veniunt nullam vim habere nocendi animæ nostræ, modò satis semper habeat apud se unde contenta sit, sed potius augere ejus Lætitiam, eo quod observans se ab illis lædi non posse, id ei ad suam perfectionem cognoscendam inserviat. Ut autem anima nostra ita contenta sit, nihil aliud debet quam virtutem exacte sectari. Quicumque enim ita vixit ut conscientia sua exprobrare ei nequeat, ipsum unquam neglexisse ea facere quæ meliora esse judicavit, (quod hic voco sectari virtutem) inde percipit satisfactionem, quæ tam potens est ad eum felicem reddendum, ut violentiores motus Affectuum nunquam sat habeant virium ad turbandam tranquillitatem animæ ipsius.

PASSIONES ANIMÆ,

TERTIA PARS.

De Passionibus Particularibus.

ARTICULUS CXLIX.

De Existimatione & Despectu.

Explicatis sex primitivis Affectibus, qui se habent instar generum quorum cæteri sunt species, hic succincte observabo quid insit singulare in unquoque istorum, servato eo ordine juxta quem eos supra enumeravi. Duo primi sunt *Existimatio & Despectus*. Nam etsi hæc nomina ordinariò solas notent opinioniones, quæ citra Passionem habentur de uniuscujusque rei pretio, attamen quia sæpe ex his opinionibus nascuntur Affectus quibus nomina specialia indita non fuere, hæc ipsa illis attribui posse videntur. *Existimatio* vero quatenus Passio, est inclinatio animæ ad sibi representandum valorem rei æstimatæ, quæ inclinatio producitur à motu speciali spirituum, ita deductorum in cerebrum ut in eo confirmant impressiones quæ huic rei inserviunt. Ut è contrario, *Despectus* est inclinatio quam anima habet ad considerandam utilitatem aut tenuitatem ejus quod contemnit, producta motu spirituum qui confirmat ideam hujus tenuitatis.

ARTICULUS CL.

Has duas Passiones nil nisi species Admirationis esse.

At-

Aque sic hæ duæ Passiones nihil sunt aliud quàm Admirationis species. Cum enim non admiramur magnitudinem aut parvitatem cujusdam objecti, nos illud nec pluris nec minoris facimus, quam ratio dicitur debere fieri, ita ut illud tum existimemus vel contemnamus absque Passione: & quamvis sæpe existimatio in nobis excitetur ab Amore, & Despectus ab Odio, illud universale non est; nec aliunde provenit, quàm ex eo quod plus vel minus propendeamus ad considerandum magnitudinem vel tenuitatem alicujus objecti, quia plus vel minus illud diligamus.

ARTICULUS CLI.

Etiam posse quem se ipsum existimare vel despiciere.

Quamvis autem hæ duæ Passiones possint in genere referri ad quolibet objecta, tamen præcipue observantur cum ad nos ipsos referuntur, id est cum proprium nostrum meritum vel existimamus vel despiciamus. Atque tunc motus spirituum à quo sunt, adeo est in propatulo, ut mutet ipsum vultum, gestus, incessum, & in genere omnes actiones eorum qui sublimius vel sequius solito de se ipsis sentiunt.

ARTICULUS CLII.

Propter quam causam nos aestimare possimus.

Quoniam vero ex sapientiæ partibus hæc una & præcipua est, nosse quomodo & qua de causa quisque se existimare aut despiciere debeat, conabor & de eo meam mentem hic aperire. Unum duntaxat in nobis observo quod justam causam nobis possit suppeditare nosmet ipsos existimandi, nempe legitimum usum liberi nostri arbitrii, & imperium quod in nostras voluntates exeremus. Nam præter solas actiones pendentes ex isto arbitrio, nihil est unde possumus cum ratione laudari vel vituperari, illudque nos quodammodo reddit Deo similes, nos nostri dominos faciendo, modo per ignaviam non amittamus jura quæ nobis confert.

ARTICULUS CLIII.

In quo consistat Generositas.

Sic credo veram *Generositatem*, quæ efficit ut homo se existimet quantum potest legitime, in eo solum consistere, partim quod norit nihil revera suum esse, exceptâ hac liberâ dispositione suarum voluntatum, nec cur debeat laudari, vel vituperari, nisi quod illâ bene vel male utitur; partim quod sentiat in se ipso firmum & constans propositum eâ bene utendi, id est, nunquam carendi voluntate suscipiendi & exequendi omnia quæ id judicaverit meliora esse: quod est perfecte sequi virtutem.

ARTICULUS CLIV.

Eam impedire, ne contemnantur alii.

Qui

Qui hoc de se norunt & sentiunt, sibi facile persuadent, singulos alios homines idem de se ipsis sentire, quoniam in eo nihil est quod ab alio pendeat. Idcirco neminem unquam contemnunt, & quamvis sæpe videant, alios ea admittente sphalmata quæ ostendunt ipsorum imbecillitatem, sunt tamen proniores ad eos excusandos quam carpendos, & ad credendum, eos potius ex notitiæ quam bonæ voluntatis defectu peccare. At prout non se putant multo inferiores iis qui plura bona aut honores possident, aut qui ingenio, eru. dirione, formave præpollent, vel aliàs cæteros superant in aliis quibusdam perfectionibus, ita nec se multo superiores existimant iis quos similiter præcellunt, quod hæc omnia ipsis videantur haud magna consideratione digna, præ bona illa voluntate ex qua sola se existimant, & quam supponunt quoque esse aut minimum posse esse in singulis aliis hominibus.

ARTICULUS CLV.

In quo consistat Humilitas honesta.

Atque sic Generosiores solent quoque Humiliores esse, & *Humilitas honesta* consistit solum in ea reflexione quam facimus super infirmitatem nostræ naturæ, & errores quos olim potuimus commisisse, aut deinceps possumus committere, qui non minores sunt iis qui ab aliis committi possunt; efficitque ut nos nemini præferamus, reputantes, pariliter cæteros qui pollent nobiscum suo libero Arbitrio, æquè bene ac nos illo posse uti.

ARTICULUS CLVI.

Quæ sint proprietates Generositatis, & quomodo medeatur exorbitationibus omnium Passionum.

Qui hoc modo Generosi sunt, naturaliter ad magna patrandâ feruntur; sic tamen ut nihil suscipiant cujus non se capaces sentiant. Et quoniam nihil majus reputant quam bene facere aliis hominibus, & proprium commodum ideo contemnere, semper perfecte humani, affabiles & officiosi erga unumquemque sunt. Ac præterea absolute dominantur suis Affectibus, specialiter Cupiditatibus, Zelotypiæ, & Invidiæ: quod reputent, nihil cujus acquisitio à se non pendeat tanti valere ut multum debeat exoptari; & Odio erga homines quia eos omnes existimant; & Metui, quod fiducia propriæ virtutis fiant securi; & denique Iræ, quod parvipendentes quæcunque pendunt ex aliis, nunquam tantum concedant suis adversariis ut se ab illis laesos agnoscant.

ARTICULUS CLVII.

De Superbia.

Uotquot vero bonam opinionem de se ipsis concipiunt quacunque alia de causa, non pollent verâ Generositate, sed tantum turgido fastu, qui semper valde vitiosus est, etsi eo magis quo causa propriæ existimationes injustior fuerit.

Omnium

Omnium vero injustissima est, superbire absque causa, id est, cum quis etiam nihil cogitat sibi inesse meriti propter quod existimari debeat, solummodo quia meritum non magnificat, sibi que imaginando, gloriam nihil aliud esse quam usurpationem, credit, eos qui ejus sibi plus arrogant, ejus quoque plus habere. Estque hoc vitium ita irrationale & absurdum, ut vix crederem dari homines qui illi se prostituerent, si nemo unquam injustè laudaretur: Sed assentatio tam latè dominatur, ut nullus sit ita imperfectus, qui non se videat sæpè laudari propter res quæ nullam laudem merentur, imo quæ vituperio sunt dignissimæ; quod occasionem præbet stupidioribus in hanc superbiæ speciem incidendi.

ARTICULUS CLVIII.

Effectus ejus contrarios esse effectibus Generositis.

Sed quæcumque sit causa propriæ existimationis, si diversa fuerit à voluntate quæ sentitur bene semper utendi suo libero Arbitrio, unde dixi manare Generositatem, producit semper factum valde vitiosum, & qui adeo differt ab hac vera Generositate ut habeat effectus absolute contrarios. Cum enim alia bona, ut ingenium, pulchritudo, divitiæ, honores &c. eo magis soleant æstimari quo in paucioribus extant, imo sint ferme omnia ejus naturæ ut pluribus communicari non possint, id efficit ut superbi contentur ceteros omnes deprimere, & suis cupiditatibus mancipari habeant animam indefinenter agitatam ab Oïo, Invidia, Zelotypia, aut Ira.

ARTICULUS CLIX.

De Humilitate vitiosa.

Quoad *Abjectionem* aut *Humilitatem* vitiosam, ea consistit præcipuè in eo quod quis se imbecillum sentiat aut parum constantem, & quasi destitutum usu jureque liberi sui arbitrii nequeat ea non facere, quorum tamen debet postea ipsum poenitere; tum etiam in eo quod credit, se non posse per semetipsum subsistere aut carere pluribus rebus quarum acquisitio pendet ab alio. Atque sic directò opponitur Generositati. Et sæpè evenit ut illi qui ingenium abjectius habent, sint arrogantiores & superbiores: ut generosiores, sunt modestiores & humiliores. Sed cum illi qui mente forti & generosâ præditi sunt, animum non mutant ob prospera vel adversa quæ ipsis accidunt; qui è contrario abjecto & infirmo sunt animo, à sola fortuna diriguntur; nec eos prosperitas minus inflat quam deprimat adversitas. Imo sæpè videas ut se demittant turpiter apud eos à quibus aliquid vel boni expectant vel mali metuunt, ac simul insolenter se efferant supra eos à quibus nihil sperant vel timent.

ARTICULUS CLX.

Qualis sit motus spirituum in his Passionibus.

Cæterum inde facile cognoscitur, Superbiam & Abjectionem non solum vitia esse, sed etiam Passiones, quod eorum commotio valde se prodit extrin-

trinfecus in illis qui subito vel inflantur vel dejiuntur ex nova quadam occasione. Sed dubitari potest, num Generositas & Humilitas, quæ virtutes sunt, possint etiam esse Passiones, quia eorum motus minus conspicui sunt, nec videtur ita virtuti cum Passionibus convenire ac vitio. Attamen non video qui idem motus spirituum, qui inservit confirmandæ cuidam cogitationi, cujus fundamentum malum est, nequeat similiter eam confirmare cum justo nititur fundamento. Et quoniam Superbia & Generositas in propria existimatione consistunt, ac in eo solum differunt quod ea sui existimatio vel injusta sit vel justa, mihi videntur posse referri ad unam eandemque Passionem, quæ excitatur motu composito ex motibus Admirationis, Lætitia, & Amoris, tam ejus quo quis se ipsum amat, quam illius qui habetur pro re ea quæ efficit ut se ipsum existimet; sicut è contrario motus qui excitat Humilitatem, sive honestam sive vitiosam, compositus est ex motibus Admirationis, Tristitia, & Amoris proprii mixti cum Olio defectuum qui efficiunt ut aliquis se despiciat. Nihilque differentia in his motibus observo, nisi quod motus Admirationis duas habet proprietates; primò quod inopinata occupatio eum reddat vehementiorem ab initio; deinde quod sit æqualis in suo progressu, id est, spiritus continuent se movere eodem tenore in cerebro. Quarum proprietatum prima magis reperitur in Superbia & Abiectione quam in Generositate & Humilitate honesta, & contrà ultima melius observatur in his quam in illis. Cujus ratio est, quod vitium vulgo ex ignorantia nascatur, & illi qui minus se norunt facilius superbiant, aut se demittant plus quam decet; quia quicquid ipsis recenter accidit, eos offendit inopinatum, & efficit ut dum id sibi tribuunt se ipsos admirentur, & de se bene judicent vel sequius, prout existimant illud quod accidit in suum commodum cedere vel secus. Verum quoniam sæpe post rem ex qua superbi erant sequitur alia quæ eos deprimat, ideo motus Passionum quibus agitantur varius est. Sed è contrario nihil est in Generositate quod non queat convenire cum Humilitate honesta, nec quicquam alibi quod eas immutare possit: Unde earum motus sunt firmi, constantes & semper sibi ipsis valde similes: sed non ita ex inopinata occupatione procedunt, è quòd qui se ita existimant, satis norint causas propter quas se existiment: Attamen potest dici, has causas adeo miras esse (nempe facultatem suo utendi libero Arbitrio, ex qua quis se ipsum existimat, & infirmitates subjecti cui inest hæc facultas; quæ efficiunt ut non nimis se existimet) ut quoties de novo menti occurrunt, semper novam Admirationem excitent.

ARTICULUS CLXI.

Quomodo Generositas acquiri possit.

Quin notandum est, Virtutes, vulgo sic dici solitas, esse habitus in anima qui tam ad certas cogitationes disponunt, ita ut sic differant ab illis cogitationibus, ut tamen & eas producere & reciproce ab illis produci possint. Observandum quoque, has cogitationes produci posse ab anima sola, sed sæpe evenire ut in-

super

super aliquis motus spirituum eas confirmet; atque tum simul sunt actiones virtutis & Passiones animæ: sic etsi nulla sit virtus cui magis præclara natalia conferre videantur, quam ea per quam nemo se ultra suum justum valorem existimat; & credibile sit, omnes animas quas Deus indit corporibus nostris, non æquè nobiles & fortes esse; (quapropter hanc virtutem nominavi *Generositatem* secundum usum nostræ linguæ Gallicæ, potius quam *Magnanimitatem* secundum usum scholæ, in qua parum cognoscitur) certum est tamen, bonam Institutionem multum iuvare ad corrigendos natalium defectus; & eum qui sæpè se occupavit in attentâ consideratione liberi arbitrii, & quantum emolumenti situm sit in firmo proposito eo bene utendi; & ab alia parte quàm vanæ & inutiles sint omnes curæ quæ ambitiosos excruciant, posse excitare in se Passionem, & exinde acquirere virtutem Generositatis: quæ cum sit quasi clavis omnium aliarum virtutum, & remedium generale omnibus Affectuum vitiiis, videtur hæc consideratio esse digna quæ observetur.

ARTICULUS CLXII.

De Veneratione.

Veneratio sive cultus est inclinatio animæ, non solum ad existimandum objectum quod veneratur, sed etiam ad se illi subjiciendum cum aliquo timore, ejus favoris demerendi gratiâ. Adeoque non veneramur nisi causas liberas, quas posse nobis vel benè vel malè facere judicamus, etiamsi nesciamus utrum sint facturæ. Amore & Devotione prosequimur potius quam simplici Veneratione eos à quibus nil nisi malum præstolamur: Et nisi judicaverimus, causam hujus boni vel mali liberam esse, illi nosmet ipsos non subjicimus ad ejus favorem nobis conciliandum. Sic cum Ethnici Veneratione prosequerentur sylvas, fontes, aut montes, non propriè illas mortuas res venerabantur, sed Numina quæ illis præesse putabant. Et motus spirituum qui excitat hunc Affectum, componitur tum ex eo qui Admirationem excitat, tum ex eo qui excitat Timorem. De quo postea loquar.

ARTICULUS CLXIII.

De Dedignatione.

Ita quod vulgò dicimus *Dedignationem*, est inclinatio animæ ad spernendam causam liberam, judicando, eam, etsi naturâ suâ capax sit benè vel malè faciendi, tamen adeo infra nos esse ut nobis neutrum facere possit. Et motus spirituum qui eam excitat, componitur ex illis qui excitant Admirationem, & Securitatem sive Audaciam.

ARTICULUS CLXIV.

De usu harum duarum Passionum.

Generositas vero & Imbecillitas animi sive Abjectio determinant bonum & malum usum harum duarum Passionum. Quo enim anima nobilior & genero-

nerosior fuerit, eo major inest ei inclinatio reddendi cuique quod suum est: Atque sic non solum profundissima adest Humilitas respectu Dei, sed etiam absque repugnantia præstatur omnis Honor & Cultus qui hominibus debetur, unicuique secundum ordinem & auctoritatem quam in mûdo obtinet, & nihil præter vitium contemnitur. Contra vero qui sunt animi abjecti & imbecillis, solent per excessum peccare, quandoque cum reverentur & timent res solo contemptu dignas, & quandoque cum dedignantur insolenter eas quæ plus reverentiæ merentur. Et sæpè celerrimè transeunt ab extrema impietate ad superstitionem, & iterum à superstitione ad impietatem, ita ut nullum sit vitium, nullaque inordinatio animi cujus capaces non sint.

ARTICULUS CLXV.

De Spe & Metu.

Spes est dispositio animæ ad sibi persuadendum, id eventurum quod cupit, quæ producitur motu speciali spirituum, conflato ex motu Lætitiæ & Desiderii inter se permixtis. Et *Metus* est alia animæ dispositio, quæ ipsi persuadet, id ipsum non eventurum. Ac observandum, has duas Passiones, licet sibi contrarias, tamen posse simul alicui inesse; nimirum ubi simul obijciuntur menti diversæ rationes, quarum quædam suadent, eventum Cupiditatis facilem esse, aliæ difficilem eum reddunt.

ARTICULUS CLXVI.

De Securitate & Desperatione.

Nunquam autem altera harum Passionum comitatur Cupiditatem quin alteri quendam locum relinquat. Cum enim *Spes* satis ita firma est, ut planè expellat *Metum*, mutat naturam, & vocatur *Securitas* sive *Fiducia*: Et cum quis persuadetur, id quod cupit, eventurum, & si continet velle ut eveniat, desinit tamen agitari ab Affectu cupiditatis, quæ ejus eventum exquiri faciebat cum inquietudine; sicuti cum *Metus* adeo extremus est, ut omnis spes decollet, sese convertit in *Desperationem*, & hæc Desperatio exhibens rem ut impossibilem, extinguit planè Cupiditatem, quæ non nisi impossibilia fertur.

ARTICULUS CLXVII.

De Zelotypia.

Zelotypia est species *Metus* qui spectat Cupiditatem sibi conservandi possessionem cujusdam boni; nec tam procedit ex vi rationum, quæ judicare faciunt, illud amitti posse, quam ex magno æstimo in quo est; quod efficit ut examinentur vel minimæ suspicionis causæ, & sumuntur pro rationibus maximi momenti.

ARTICULUS CLXVIII.

In quo hæc Passio honesta esse possit.

ET quoniam major habenda est cura conservandorum bonorum quæ majora, quam

quam quæ minora sunt, hæc Passio in quibusdam occasionibus honesta & iusta esse potest. Sic exempli gratia militiæ Dux qui urbem maximi momenti servat, jure movetur zelotypia pro ipsa, id est, metuit omnia illa quibus occupari & intercipi possit: nec honesta mulier vituperatur quod sui honoris sit zelotypa, id est, non solum à malefaciendo absteineat, sed quoque studiose vitet vel minimas obrectationis causas.

ARTICULUS CLXIX.

In quo vitiosa.

A St ridetur Avarus, cum Zelotypia ducitur pro suo Thesauro, id est, cum illi oculis incubat, nec ab illo unquam recedere vult, ne quis eum furetur: nec enim pecunia meretur tantâ curâ asservari. Et contemnimus virum qui suæ uxoris zelotypus est, cum iudicio sit, eam ab ipso non amari uti par erat, quod vel de se vel de illa male opinetur. Dico quod illam non recte diligit: nam si vero Amore eam prosequeretur, nulla ratione ad sequius de illa suspicandum propenderet; Ac propriè non eam amat, sed solummodò bonum, quod in eo situm arbitratur, ut solus eam possideat: nec metueret jacturam hujus boni, nisi eo se indignum aut suam uxorem infidelem esse judicaret. Cæterum hæc Passio non nisi ad suspensiones & diffidentias refertur: propriè enim non est Zelotypia, conari aliquod malum vitare, cum ejus metuendi iusta causa subest.

ARTICULUS CLXX.

De Animi fluctuatione.

A Nimi fluctuatio est quoque species metus. Quæ dum retinet Animam quasi in dubia lance inter plures actiones quas facere potest, in causa est ut nullam exequatur, & sic habeat tempus ad eligendum antequam se determinet; In quo revera habet quendam usum qui bonus est: Verum cum ulterius durat quam par est, & illud tempus deliberationi impendit, quod requirebatur ad agendum, pessima est. Dico autem, eam esse speciem Metus; quamvis accidere possit, cum datur optio plurimarum rerum, quarum bonitas valde æqualis apparet, ut incerti & fluctuantes hæreamus, etsi nullus propterea subsit Metus. Hæc enim species fluctuationis procedit solum à subjecto quod se offert, non autem ulla commotione spirituum. Quare Affectus non est, nisi in quantum metus errandi in electione ejus auget incertitudinem. Verum hic metus tam ordinarius & tam vehemens est in quibusdam, ut sæpè, etsi nihil occurrat eligendum, nec nisi unica res sese offerat vel sumenda vel omittenda, eos tamen detineat, & efficiat ut inutiliter subsistant in aliis exquirendis. Et tum est excessus Fluctuationis, ortus ex nimio Desiderio bene agendi, & imbecillitate Intellectus, qui destitutus notionibus perspicuis & distinctis, non nisi multas confusas habet. Quare remedium contra hunc excessum erit, assuescere formandis judiciis certis & determinatis de omnibus rebus quæ sese offerunt, & censendo semper, officium præstari, cum sit quod melius esse judicatur, etsi forte pessime judicetur.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS CLXXI.

De Animositate & Audacia.

Animositas cum Affectus est, non habitus vel inclinatio naturalis, est certus quidam calor sive agitatio quæ disponit animam ad agendum viriliter in executione rerum quas meditatur, cujuscunque naturæ sint. Estque *Audacia* Animositatis species, quæ disponit animam ad res exequendas quæ plus periculi habuerint.

ARTICULUS CLXXII.

De Emulatione.

Estque *Emulatio* pariliter ejus quædam species, sed alio sensu: potest enim Animositas considerari ut genus, quod dividitur in tot species quot extant diversa objecta, & in tot alias quot causas habet: Priori modo Audacia ejus species est, posteriori *Emulatio*. Hæc verò nihil aliud est quam calor qui disponit animam ad suscipiendas res quas sibi successuras sperat, quia aliis eas bene succedere videt, atque sic est species Animositatis, cujus causa externa exemplum est. Dico causam externam; quia insuper debet semper alia quædam interna subesse, quæ in eo sita est quod corpus ita sit dispositum, ut Cupiditas & Spes majorem vim habeant in sanguine copioso ad cor propellendo, quam Metus aut Desperatio in eo impediendo.

ARTICULUS CLXXIII.

Quomodo Audacia à Spe pendeat.

Notandum enim, quod licet objectum Audaciæ sit difficultas quam vulgo sequitur Metus aut etiam Desperatio, ita ut in rebus periculosioribus & desperatoribus plus Audaciæ & Animositatis adhibeatur, debeat tamen sperari vel certò credi finem qui intenditur successurum, ut fortiter occurrentibus difficultatibus resistatur. At hic finis differt ab illo objecto: nec enim simul potest dari Certitudo & Desperatio ejusdem rei eodem tempore. Sic cum Decii in confertos hostes irruerant, & currebant ad mortem certam, objectum Audaciæ ipsorum erat difficultas conservandæ vitæ in hac actione, pro qua difficultate nil nisi Desperationem habebant, mori certissimi: Sed eorum finis erat animare milites suo exemplo, & ipsis consequi victoriam quam sperabant; aut etiam finis eorum erat gloriam post mortem consequi, cujus certi erant.

ARTICULUS CLXXIV.

De Pusillanimitate, & Consternatione.

Pusillanimitas directe Animositati opponitur. Estque languor sive frigus quod impedit animam ne feratur ad ea peragenda quæ faceret si illo Affectu careret. Et *Consternatio*, quæ contraria est Audaciæ, non solum frigus est, sed etiam perturbatio & stupor animæ, qui ipsi aufert facultatem resistendi malis quæ proxima esse putat.

TERTIA PARS.
ARTICULUS CLXXV.

63

De usu Pusillanimitatis.

QUAMVIS autem mihi persuadere nequeam, Naturam indidisse hominibus ul-
lum Affectum qui semper vitiosus sit, nullumque ullum bonum & laudabi-
lem habeat, tamen vix conicere possum, cui bono hi duo queant inservire. Mihi
solummodo videtur Pusillanimitatem quendam usum habere, cum homines exi-
mit à suscipiendis laboribus ad quos ferendos incitari possent verisimilibus qui-
busdam rationibus, nisi alia certiores rationes ex quibus inutiles judicantur, exci-
tassent hunc Affectum. Nam præterquam quod eximit animam ab his labori-
bus; inservit quoque corpori in eo, quod retardato motu spirituum, impedit quo-
minus ejus vires dissipentur. At vulgo & ut plurimum admodum noxius est,
quia abducit voluntatem ab actionibus utilibus. Quoniam vero non oritur ali-
unde quam ex eo quod non satis habetur Spei aut Cupiditatis, illi corrigendo suf-
ficient, hos duos Affectus in se ipso intendisse & auxisse.

ARTICULUS CLXXVI.

De usu Consternationis.

QUOD attinet Consternationem, non video qui unquam laudabilis vel utilis
possit esse: nec Affectus specialis est, sed merus excessus Pusillanimitatis,
Stuporis & Metus, qui semper vitiosus est; sicuti Audacia excessus est Animosita-
tis, qui semper bonus habetur, modo finis qui intenditur sit bonus. Et quia præ-
cipua causa Consternationis est inopinatus incursum, nihil melius est illi præca-
vendo quam uti præmeditatione, seque ad omnes eos eventus præparare quorum
metus cum producere potest.

ARTICULUS CLXXVII.

De morsu Conscientiæ.

MORSUS Conscientiæ est species Tristitiæ ortæ ex dubitatione sive scrupulo
qui injicitur, num id quod fit vel factum est bonum sit, nec ne. Et necessa-
rio præsupponit dubitationem: Nam si plane constaret, id quod fit, malum esse,
ab eo faciendo abstineretur, quoniam voluntas non fertur nisi in ea quæ aliquam
bonitatis speciem præ se ferunt. Et si constaret, id quod jam factum est malum
esse, ejus poenitentia qui fecit tangeretur non simplici morsu. Usus autem hujus
Affectus est, quod efficiat ut expendatur num res de qua dubitatur sit bona nec ne,
& impediatur ne fiat alia vice, quamdiu non constat bonam esse: sed quia malum
præsupponit, præstaret non quam ejus sentiendi causam dari: ac præveniri potest
iisdem mediis quibus Fluctuatio potest excuti.

ARTICULUS CLXXVIII.

De Irrisione.

IRRISIO est species Lætitæ mixta cum Odio. Quæ inde oritur, quod deprehendatur

DE PASSIONIBUS

datum leve aliquod malum in persona quæ eo digna putatur: odio habetur illud malum, & gaudetur in illo reperiri qui eo dignus est. Et cum ex inopinato accidit, repentina occupatio Admirationis causa est cachinnorum, juxta ea quæ dicta fuerunt supra de natura Risus. Verum illud malum leviculum esse debet; si enim magnum fuerit, credi non potest eum qui illud patitur eo dignum esse, nisi simus pravæ admodum indolis, aut ipsum maximo Odio prosequamur.

ARTICULUS CLXXIX.

Cur Imperfectissimi quique soleant maximi Irrisores esse.

Quin videmus, eos qui defectus habent per insignes, exempli gratiâ qui claudisunt, monoculi, gibbosi, aut qui aliquâ contumeliâ vel infamiâ publicè affecti sunt, specialiter proclives ad irrisionem esse; Cum enim cupiant ceteros omnes in pari gradu videre, lætantur ob mala quæ ipsis eveniunt, & eos illis dignos existimant.

ARTICULUS CLXXX.

De usu Foci.

Quod attinet Jocum modestum, qui reprehendit utiliter vitia, ea ridicula representando, jocantibus ipsis interea nec ridentibus nec ullum Odium testantibus in personas; Affectus non est, sed qualitas honesti viri, quæ indolis ejus alacritatem denotat & animæ tranquillitatem, quæ notæ virtutis sunt; & sæpè quoque dexteritatem ingenii, in eo quod possit dare speciem aliquam jucundam rebus quas irridet.

ARTICULUS CLXXXI.

De usuris in Joco.

Nec turpe est ridere cum jocos audimus aliorum: imo tales esse possunt, ut morositatis nimix foret, de illis non ridere. Verum cum ipsi jocamur, magis decet abstinere risu, ne videantur de repente & inopinato occurrere res quas dicimus, vel nos ipsi videamur mirari dexteritatem nostram in illis inveniendis: Quin ita fit, ut eo magis ex inopinato occupent Auditores.

ARTICULUS CLXXXII.

De Invidia.

Quæ vulgo dicitur *Invidia*, est vitium situm in perversitate indolis, quâ fit ut quidam doleant de bono quod evenire vident aliis hominibus. At hic utor illâ voce ad significandam Passionem quæ semper vitiosa non est. Invidia igitur quatenus Affectus, species est Tristitiæ mixtæ Odio, quæ inde procedit quod videmus bonum accidere iis quos eo indignos arbitramur. Quod de solis fortunæ bonis cum ratione putari potest. Nam quod attinet bona vel animæ, vel etiam corporis, quatenus ea à nativitate habentur, satis videtur habe-

habere is ad illa dignitatis, qui ea accipit à Deo antequam ullius mali perpetrandi capax esset.

ARTICULUS CLXXXIII.

Quomodo justa vel injusta esse possit.

Sed cum fortuna alicui bona submittit quibus revera indignus est, nec ideo Invidia in nobis excitatur, nisi quod naturaliter amantes Justitiam, indignamur, eam non observari in distributione horum bonorum, zelus est excusabilis; præsertim cum bonum quod aliis invidetur, ejus est naturæ, ut in malum abire possit in eorum manibus, ut si fuerit aliquod munus vel officium in cujus exercitio male versari possint. Imo cum quis sibi ipsi appetit idem bonum, nec potest illud consequi, quod ab aliis, qui illo indigniores sunt, possideatur, ita redditur hæc Passio violentior, nec tamen ideo desinit excusabilis esse, modo odium quod continet solum respiciat pravam distributionem boni quod invidetur, & non personas quæ illud possident aut distribuunt. Sed pauci admodum adeo justii & generosi sunt, ut nullo Odio prosequantur eos, à quibus præveniuntur in acquisitione boni, quod pluribus communicabile non est, quodque sibi exoptaverant, etsi qui illud acquisiverunt illo sint æquè digni vel etiam digniores. Quod verò frequentius invidetur, gloria est: quamvis enim aliorum gloria non impediat quominus ad eam possimus aspirare, ejus tamen accessum difficiliorem reddit, & intendit pretium.

ARTICULUS CLXXXIV.

Unde fiat ut Invidi plerumque sint colore livido.

Cæterum nullum est vitium quod æque obsit felicitati humanæ ac Invidia. Nam præterquam quod qui eam laborant se ipsos exeruciant, conturbant insuper quantum possunt voluptatem aliorum. Et ut plurimum coloris sunt lividi, id est pallidi, mixti flavo & nigro, & quasi contuso sanguine: unde fit ut Invidia Latine vocetur *Livor*. Quod optime convenit cum iis, quæ supra dicta sunt de motibus sanguinis in Tristitia & Odio. Nam hoc efficit ut flava bilis quæ venit ex parte inferiori jecoris, & atra quæ venit ex liene, sese diffundant ex corde per arterias in omnes venas; & illa facit ut sanguis venarum minus habeat caloris & lentius fluat solito; quod sufficit faciendo colori livido. Sed quia bilis tam flava quam atra potest quoque submitti in venas ab aliis plurimis causis, nec Invidia illas eò propellit satis copiosè ad mutandum vultus colorem, nisi fuerit intensissima & diuturna, non censendi sunt omnes illi, in quibus iste color apparet, ad eam proclives esse.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS CLXXXV.

De Commiseratione.

Commiseratio est species Tristitiæ, Amori mixtæ aut benevolentiaë erga illos quos aliquid mali pati videmus, quo eos indignos judicamus. Atque sic contraria est Invidia, ratione sui objecti, & Irrisio, quia illud alio modo considerat.

ARTICULUS CLXXXVI.

Qui sint maximè Misericordes.

Illi qui se valde debiles sentiunt & obnoxios adversæ fortunæ, videntur aliis propensiores ad hunc Affectum; quia sibi repræsentant alienum malum ceu quod sibi quoque queat evenire, & sic ad Misericordiam moventur magis ex Amore sui quam aliorum.

ARTICULUS CLXXXVII.

Quomodo Generosiores hoc Affectu tangantur.

Atamen Generosiores & qui sunt animo fortiori, ita ut nihil mali sibi metuant, & se supra fortunæ imperium statuunt, non carent Commiseratione: cum vident infirmitatem aliorum hominum, & eorum querelas audiunt. Pars enim est Genoresitatis, bene velle unicuique. Verum hujus Commiserationis Tristitia amara non est, sed instar ejus quam produciunt casus tragici, qui in Theatro repræsentari videntur, magis est in exteriori & in sensu, quam in ipsa anima, quæ interim fruitur satisfactione cogitandi se defungi suo officio dum compatitur afflictis. Atque in hoc differt, quod cum vulgus misereatur eorum qui queruntur, quia putat, mala quæ patiuntur valde gravia esse, præcipuum contra objectum Commiserationis maximorum virorum sit imbecillitas eorum quos queri vident, quia censent, nullum accidens posse dari quod tam grave sit malum ac Pusillanimitas eorum est, qui id ferre non possunt constanter; & quamvis odio habeant vitia, non ideo tamen oderunt eos, quos illis vident obnoxios, sed solum eorum misereantur.

ARTICULUS CLXXXVIII.

Quinam Misericordia non tangantur.

Soli demum homines maligni & invidi, quique naturaliter odio habent Somnes alios, aut qui adeo stupidi sunt, vel ira excæcati prosperitate fortunæ, aut desperabundi ex adversitate, ut non putent, aliquid amplius mali sibi evenire posse, nulla Commiseratione tanguntur.

ARTICULUS CLXXXIX.

Cur hæc Passio ad lacrimandum excitet.

Cæterum facile in hoc Affectu lacrymæ emittuntur, quod Amor propellens multum sanguinis ad cor, efficiat ut ex oculis multi vapores prodeant, & frigus Tristitiæ retardans agitationem horum vaporum, faciat ut in lacrymas mutantur, juxta id quod supra dictum fuit.

ARTICULUS CXC.

De Satisfactione siue Acquiescentia in se ipso.

Satisfactio siue Acquiescentia in se ipsis, quam semper illi consequuntur qui constanter insistant virtuti, est habitus in eorum anima qui vocatur Tranquillitas & Quies Conscientiæ: sed ea quæ de novo comparatur, ubi recenter aliquid factum est, quod bonum putatur, est Passio, nempe species Lætitiae, quam omnium esse dulcissimam arbitror, quia ejus causa non aliunde quam à nobis pendet. Attamen ubi illa causa justa non est, id est, cum actiones ex quibus multum satisfactionis obtinetur non sunt magni momenti, vel etiam vitiosæ sunt, ridicula est, & nonnisi superbiæ & absurde arrogantiae producendæ inservit. Quod specialiter observari potest in iis, qui, cum se religiosos putent, hypocritæ demum & superstitiosi sunt, id est, qui eo quod sæpe frequentent templa, multas recitent preces, capillos tonsos habeant, jejuent, elemosynas largiantur, se plane perfectos putant, & sibi imaginantur se ita in gratia apud Deum esse, ut nihil facere queant, quod ipsi displiceat, & omne quod ipsis sua Passio suggerit, bonum zelum esse; etsi quandoque suggerat, maxima crimina quæ in homines cadere possint, ut prodere Urbes, trucidare Principes, exterminare integros populos ob id solum quod suas opiniones non sequantur.

ARTICULUS CXCI.

De Pœnitentia.

Pœnitentia est directè contraria Satisfactioni siue Acquiescentiæ in se ipso, estque species Tristitiæ, quæ procedit ex eo quod credimus aliquid mali nos perpetrasse. Est autem valde amara, quia ejus causa non aliunde quam à nobis est. Quod tamen non impedit quominus utilissima sit, quando actio cujus nos poenitet revera mala est, ejusque certam habemus notitiam, quia ad aliàs melius agendum nos incitat: sed sæpe evenit ut imbecilliores animi poenitentiam ducantur eorum quæ fecerunt, etiam si ea mala esse certo nesciant; ac solum id ita sibi persuadent quia metuunt; & si contrarium fecissent, ejus similiter ipsos poeniteret; quæ in illis imperfectio est commiseratione digna. Remedia vero huic defectui eadem sunt quæ inserviunt Fluctuationi tollendæ.

DE PASSIONIBUS
ARTICULUS CXCII.

De Favore.

Favor proprie est cupiditas videndi bonum evenire ei erga quem bonâ ferimur voluntate; sed hic utor isto vocabulo ad hanc significandam voluntatem quatenus in nobis excitatur bonâ quadam actione illius cui bene volumus. Pro-pendimus enim naturaliter in amorem eorum qui res patrant quas existimamus bonas, etiamsi ex illis nihil boni ad nos redeat. Favor in illa significatione est species Amoris, non Cupiditatis, etiamsi cupiditas videndi bene esse ei cui favetur eum semper comiterur; & ordinariò jungitur Commiserationi, quia ad versa quæ mi-feris evenire videmus efficiunt, ut magis ad eorum merita mentem reflectamus.

ARTICULUS CXCIII.

De Gratitudine.

Gratius quoque animus est Amoris species excitata in nobis aliqua actione ejus in quem fertur, quaque credimus eum nobis benefecisse, aut saltem benefacere in animo habuisse. Ita continet idem quod Favor, & id amplius, quod innitatur actioni quæ nos tangit, & de qua etiam gratias referre desidera-mus; idcirco longe majorem vim habet, præsertim in animis tantillum nobi-libus & generosis.

ARTICULUS CXCIV.

De Ingratitudine.

Quod attinet *Ingratitudinem*, ea Passio non est; natura enim nullum in no-bis posuit spirituum motum quo excitetur, sed merum est vitium, directe oppositum Gratitudini, quatenus hæc semper honesta est, & unum ex præcipuis vinculis societatis humanæ. Idcirco hoc vitium proprium est hominum bru-torum & stolide superborum, qui putant, omnia sibi deberi; aut stupidorum, qui nullam faciunt reflexionem animi ad beneficia quæ accipiunt, aut imbecilliorum & abjectorum qui ubi sentiunt infirmitatem & egestatem suam, demisse quarunt auxilium aliorum; quod ubi sunt consequuti, eos odio prosequuntur, quia destituti voluntate paria referendi, aut se id posse desperantes, & sibi fingentes omnes omni-no secum venales & mercenarios esse, nihilque boni fieri nisi cum remunerationis spe, eos se decepisse arbitrantur.

ARTICULUS CXCIV.

De Indignatione.

Indignatio est species Odii aut Aversionis, quæ naturaliter fertur in eos qui ali-quid mali faciunt, qualecunque illud sit. Sæpe quidem Invidiæ commiscetur aut Misericordiæ, sed tamen objectum habet valde diversum. Illis enim solis indignamur, qui bene vel male faciunt indignis; sed invidemus iis qui illud bonum consequuntur, & miseret nos eorum qui illud malum patiuntur.

Revera tamen possidere bonum quo indignus fueris, est quadantenus male facere. Quæ causa esse potuit Aristoteli ejusque sequacibus, supponentibus, Invidiam semper vitium esse; eam quæ vitiosa non est, *Indignationis* nomine exprimendam.

ARTICULUS CXCVI.

Cur quandoque juncta sit Commiserationi, & quandoque Irrisioni.

ETiam malefacere est quodammodo malum pati: unde fit ut quidam jungant suæ Indignationi Commiserationem, & quidam Irrisionem, prout feruntur bonâ vel malâ voluntate erga illos quos errare vident: atque sic risus Democriti & fletus Heracliti potuerunt procedere ab eadem causâ.

ARTICULUS CXCVII.

Quod sæpe eam comitetur Admiratio, neque incompatibilis sit cum Lætitiâ.

SÆpe quoque Indignationem comitatur Admiratio: solemus enim supponere, bonum censemus; idcirco cum quid aliter evenit, id nobis inopinatum est, & admirationem ciet. Nec etiam cum Lætitiâ incompatibilis est, etsi frequentius conjungatur Tristitiâ. Cum enim malum de quo indignamur, nobis nocere non potest, & cum consideramus, nos nihil simile velle designare, id nobis aliquam præbet Delectationem: Estque forte una ex causis risus; qui quandoque comitatur hunc Affectum.

ARTICULUS CXCVIII.

De ejus usu.

CÆterum Indignatio magis observatur in illis qui malunt videri additi virtuti, quam in iis qui revera tales sunt. Quamvis enim qui amant Virtutem, nequeant videre absque aliquâ aversione aliorum vitia, tamen non nisi à gravioribus & extraordinariis commoventur. Morosi est & difficilis, indignari multum ob res parvi momen i; Injusti, indignari ob res quæ vituperari non possunt; & inepti absurdique, non restringere hunc Affectum ad actiones humanas, & eum extendere usque ad opera Dei aut Naturæ, ut faciunt illi qui nunquam suâ conditione suâve fortunâ contenti, audent carpere directionem mundi & arcana Providentiæ.

ARTICULUS CXCIX.

De Ira.

IRA est etiam species Odii aut Aversionis, quam habemus erga eos qui aliquid malum fecerunt; aut qui conati sunt nocere, non indifferenter quibusvis, sed speciatim nobis. Atque sic idem continet quod Indignatio, & hoc amplius quod

fundamentum habeat in actione quæ nos spectat, & cujus ulciscendæ Cupiditate tenemur. Hæc enim Cupiditas illam ferè semper comitatur, ac directe opponitur Gratitude, ut Indignatio Favori. Verum incomparabiliter vehementior est aliis hisce tribus Affectibus, quia Cupiditas repellendi res noxias & sese ulciscendi est omnium urgentissimum: Hæcque Cupiditas juncta Amori sui ipsius, Iræ suppeditat omnem sanguinis agitationem quam Animofitas & Audaciâ efficere possunt; & Odium efficit ut hanc agitationem suscipiat præcipuè sanguis biliosus qui ex liene venit, & ex parvis venis jecoris, & ingreditur in cor, in quo propter ipsius copiam & naturam bilis quam admixtam habet, excitat calorem longè asperiores & ferventiores eo, qui potest excitari ab Amore aut Lætitia.

ARTICULUS CC.

Quare minus metuendi qui ex Ira erubescunt quam qui pallent.

Sunt autem signa externa hujus Passionis diversa, secundum varia temperamenta personarum, & varietatem aliorum Passionum ex quibus componitur aut quæ illi junguntur; sic nonnulli videntur pallescere aut tremere cum irascuntur, & alii erubescere vel etiam lachrymari. Et vulgo censetur Ira eorum qui pallent magis metuenda, quam eorum qui erubescunt. Cujus rei ratio est, quod ubi nolimus aut non possumus nos aliter ulcisci quam vultu & verbis, explicamus omnem nostrum calorem omnemque nostram vim ab initio ipsius commotionis; unde rubor: & quandoque desiderium & commiseratio nostri ipsius, quod aliter nos ulcisci nequeamus, in causa est ut lacrymemur. At qui è contrario se servant & determinant majori ultioni, tristes fiunt, eo quod putent, ad id se teneri eâ actione ob quam irascuntur; quandoque etiam metuunt mala, quæ sequi possunt ex consilio suscepto; quod primo obtutu eos reddi pallidos, frigidos, & trementes: Ast ubi postea suam ultionem exequentur, eò magis incalescunt quo frigidiores ab initio fuerant; sicut videmus, febres quæ à frigore incipiunt ut plurimum vehementiores esse.

ARTICULUS CCI.

Dari duas Iræ species, & optimos quosque priori magis esse obnoxios.

Inde monemur duas species Iræ posse distingui, quarum una promptissima est, & valde se prodit foris, sed tamen parum præstat, & faciliè sedari potest; altera quæ non ita ab initio apparet, sed magis corrodit, & quæ effectus periculosiores habet. Qui multum Bonitatis & Amoris habent, priori sunt magis obnoxii. Non enim oritur ex profundo odio, sed ex subitanea Aversione quæ eos de repente occupat, quia cum eò propendunt ut imaginentur omnia debere eo modo procedere quem optimum judicant, quamprimum aliter evenit, id mirantur, & inde offenduntur, sæpè etiam etsi res eos speciatim non spectet; quia cum multum diligant,

causam eorum quos amant eo animo suscipiunt ac si sua foret: & sic quod nihil nisi materia indignationis in alio esset, ipsis abire in causam iræ. Et quia inclinatio qua propendunt ad amandum efficit, ut semper habeant multum caloris & multum sanguinis in corde, nequitaversio quæ eos de repente occupat tam parum bilis eò propellere, quin statim id excitet magnam commotionem in illo sanguine. Verum hæc commotio parum durat, quia vis inopinata aversionis non continuat; & quamprimum deprehendunt, rem ob quam irati sunt non debuisse eos tantum commovere, illius poenitentia ducuntur.

ARTICULUS CCII.

Animas imbecilles & abjectas alterâ magis abripi.

Altera Iræ species, in qua prædominantur Odium & Tristitia, non ita primo obtutu apparet, nisi forsan in eo quod pallorem inducat faciei: sed ejus vis paulatim augetur agitatione quam fervens vindictæ Cupiditas excitat in sanguine, qui permixtus bili quæ propellitur ad cor ex parte inferiori jecoris & lienis, in eo excitat calorem asperum admodum & pungentem. Et sicuti generosiores sunt animæ illæ quæ plus gratitudinis habent, ita illæ sunt superbiiores & viliiores infirmioresque quæ se magis abripi patiuntur ab hac specie Iræ: Eo enim injuriæ majores apparent, quo superbia facit, ut quis se ipsum magis æstimet, quin etiam quo plures sunt bona quæ auferunt; quæ eo magis æstimantur quo anima imbecillior & abjectior fuerit, quoniam ab aliis pendent.

ARTICULUS CCIII.

Generositatem esse pro remedio contra Iræ excessus.

Ceterum, etsi hic Affectus utilis sit ad suppeditandum nobis vigorem necessariū propulsandis injuriis, nulli tamen excessus majori cura vitandi veniunt; quod perturbantes judicium sæpe in ea inducant errata, quorum postea poenitere oportet; imo quandoque impediunt ne tam bene repellantur hæ injuriæ quàm aliàs fieri possent, si minus adesset commotionis. Verum sicut nihil est, quod Iram magis incendat quam superbia, ita credo Generositatem optimum esse remedium contra illius excessus; quia dum facit ut parvipendantur omnia bona quæ possunt auferri, & contra maximi fiat libertas & imperium absolutum in semetipsum, quod perit ubi ab alio lædi possumus, efficit ut contemptu solo aut ad summam indignatione ulciscamur eas injurias ex quibus alii solent offendi.

ARTICULUS CCIV.

De Gloria.

Quod hinc nomine *Gloriæ* indigito, est species Latitiæ fundata super Amorem sui ipsius, & quæ oritur ex opinione aut spe concepta laudis apud alios obtinendæ: atque sic differt à satisfactione interiori, quæ nascitur ex opinione, quod

quod aliquam bonam actionem fecerimus : quandoque enim homines laudantur propter res quas ipsi non credunt bonas, & vituperantur ob eas quas meliores arbitrantur ; sed ambæ æque sunt species propriæ Exultationis ac Lætitia. Causa enim est se ipsum existimandi ubi videris te æstimari ab aliis.

ARTICULUS CCV.

De Pudore.

Pudor è contrario est species Tristitia, fundata quoque super Amorem suimet-
ipsum, & qui procedit ab opinione vel metu vituperii : & insuper species Modestitæ aut Humilitatis, & propriæ diffidentia : cum enim quis eo usque se ipsum existimat ut nequeat imaginari se ab ullo contemni, non facile potest pudore suffundi.

ARTICULUS CCVI.

De usu harum duarum Passionum.

Gloria autem & Pudor eundem usum habent, in eo quod nos ad virtutem
incitent, illa spe, hæc metu ; solummodo instrui debet iudicium de iis quæ revera digna sunt vituperio vel laude, ne pudor obrepat ex bene factis aut gloria ex vitiis ; ut pluribus evenit. At non convenit penitus exuere hos Affectus, ut olim faciebant Cynici : etsi enim populus pessime iudicet, attamen quia sine ipso vivere non possumus, & nostra refert ab illo æstimari, sæpe debemus ejus opiniones sequi potius quam nostras, quoad externa nostrarum actionum.

ARTICULUS CCVII.

De Impudentia.

Impudentia sive Inverecundia quæ Pudoris contemptus est, & sæpe etiam Glo-
riæ, non est Passio ; quia nobis nullus inest motus specialis spirituum qui eam excitet ; sed vitium est oppositum Pudori atque etiam Gloriæ, quatenus utraque bona est : sicut Ingratitudo opponitur Gratiitudini, & Crudelitas Commiserationi. Præcipua vero Impudicitia causa oritur ex gravibus contumeliis quibus aliquis sæpe affectus fuerit. Nemo enim dum juvenis est, non putat laudem bonum esse, & infamiam malum, majoris momenti ad vitam quam postea experienda liquet nonnullis, ubi post passas insignes quasdam contumelias honore se vident penitus destitutos & spretos ab omnibus : quare illi impudentes fiunt & inverecundi, qui bonum & malum ex Commoditatibus corporeis metientes, vident se illas æque possidere post has contumelias ac ante ; imo etiam aliquando melius, quod exonerentur multis necessitatibus ad quas honor ipsos obligabat ; & quod si jactura bonorum suo infortunio juncta sit, extent personæ piæ à quibus in eo subleventur.

ARTICULUS CCVIII.

De Fastidio.

Fastidium est species Tristitiæ, ex eadem causa ortæ ex qua ante Lætitia procel-
sit. Ita enim constituti sumus, ut pleræque omnes res quas possidemus, bonæ
non

non sint nostri respectu nisi ad tempus, & postea fiant incommoda. Quod præsertim apparet in esu & potu, qui non sunt utiles nisi quamdiu viget appetitus; sed fiunt noxii ubi cessat; & quia tum cessant Gustui grati esse, hæc Passio Gallicè dicta fuit *Desgoust*.

ARTICULUS CCIX.

De Desiderio.

D*esiderium* est quoque species Tristitiæ, quæ specialem amarorem in eo habet, quod semper juncta sit cuidam Desperationi, & Recordationi Delectationis quam nobis attulerat fruitio. Nunquam enim Desiderio afficimur nisi ex bonis quæ quondam possedimus, & quæ ita perierunt, ut nulla spes superfit ea recuperandi eo tempore & modo quo nos illa desideramus.

ARTICULUS CCX.

De Hilaritate.

Denique quæ mihi dicitur *Hilaritas*, species est Lætitia, quæ id habet speciale, quod ejus dulcedo augetur recordatione malorum præteritorum, ex quibus homines se ita sublevatos sentiunt ac si grave aliquod onus, quod diu bajulassent ex suis humeris remotum sentirent. Nihil autem video in his tribus Passionibus observatione valde dignum, nec etiam alia de causa eas hic posui, quam ut sequeretur ordinem enumerationis supra factæ. Sed mihi videtur hanc enumerationem fuisse utilem ad ostendendum nos nullam ex iis omisisse quæ digna foret speciali aliqua consideratione.

ARTICULUS CCXI.

Remedium Generale contra Passiones.

Nunc autem postquam eas omnes novimus, multo minus metuendæ sunt quam antea. Videmus enim, eas omnes naturâ suâ bonas esse, nihilque nobis vitandum ex illis præter earum pravos usus aut excessus: contra quos remedia quæ proposui sufficere possent, si quisque sat curæ haberet illa usurpandi. Sed quoniam inter illa remedia posui præmeditationem, & industriam quâ quis corrigere possit defectus suæ indolis, sese exercendo in separandis motibus sanguinis & spirituum in se, à cogitationibus quibus jungi solent, fateor, paucos dari qui se satis præparaverint eo modo adversus omnes imperus; & hos motus in sanguine excitatos ab objectis Affectuum, se qui tam prompte ex solis impressionibus quæ in cerebro fiunt, & dispositione organorum, etsi eò anima nihil planè conferat, ut nulla sit sapientia humana quæ possit illis resistere, cum quis non satis se ad id paraverit. Ita plures nequeunt se à risu continere cum titillantur, etsi titillatione non delectentur. Nam impressio Lætitia & subitaneæ occupationis quæ aliàs illis risum movit eandem ob causam, excitata in eorum phantasia efficit, ut ipsorum pulmo quantumvis invitis insileret subito à sanguine quem ad eum cor mittit. Sic qui

naturâ

naturâ suâ valde propendent ad commotiones Lætitia, aut Commiserationis, aut Terroris, aut Iræ, abstinere vix possunt à Deliquio animi aut lacrymis, aut tremore, aut commotione sanguinis, ac si febriliter laborarent, cum eorum phantasia vehementer pulsatur ab objecto alicujus ex his Passionibus. Sed quod ea casu semper fieri potest, quodque putem hic posse poni ut remedium, generalius & observatu facilius contra omnes excessus Affectuum est; quod ubi sentitur ea sanguinis commotio, præmoneri & meminisse oporteat, omnia quæ se imaginationi offerunt non aliò spectare quam ad animæ deceptionem, eique persuadendum, rationes quæ inserviunt commendando objecto, Passionis suæ longe firmiores esse quam revera sint, & è contrario debiliores quæ eidem improbandum serviunt. Et cum Passio ea demum persuadet, quorum executio aliquam dilationem patitur, abstinendum à ferendo de illis exemplo judicio; & aliò avertendæ sunt cogitationes, donec tempus & quies plane sedaverint commotionem quæ est in sanguine. Et denique cum incitat ad actiones in quibus necessarium est consilium sumi in arena, debet præcipue voluntas ferri in considerandis & sectandis rationibus quæ contrariæ sunt illis, quas Passio profert, etiam si minus validæ appareant. Ita cum ex inopinato insurgit & impetit aliquis adversarius, occasio ea non permittit tempus infirmi deliberationi. Sed id mihi videntur hic semper posse qui solent animum reflectere super actionibus suis, ut nempe ubi se metu occupatos sentiunt, conentur avertere cogitationem suam à periculi consideratione, attendendo rationibus propter quas multò major est securitas & honor in resistentia, quam in fuga: Et è contrario ubi sentiunt, vindictæ cupiditate & Irâ se incitari ad incurrendum præcipitanter in illos à quibus impetuntur, meminerint cogitare, imprudentiam esse, sese perdere, cum salus absque infamia potest obtineri; & ubi impares admodum fuerint vires, præstare honeste canere receptui, aut in deditionem consentire, quam se more belluino exponere certæ morti.

ARTICULUS CCXII.

Ab illis solis pendere omne bonum & malum hujus vitæ.

Ceterum anima quidem suas Delectationes separatim habere potest; sed quod attinet eas, quæ ipsi cum corpore communes sunt, illæ pendent plane ab Affectibus, adeo ut ii quos magis movere possunt, magis gustare possint hujus vitæ dulcedines; prout etiam in ea possunt acerbissima & amara quæque experiri, cum illis recte utinesciunt, & ubi ipsis fortuna adversatur; sed sapientia præcipue huc confert quod nos doceat sic illis imperare, & tam dextre eas dispensare ut tolerabilia sint mala quæ produciunt, & ex omnibus Lætitia percipiatur.

I N D E X
P A S S I O N U M
S I V E
A F F E C T U U M A N I M Æ.

P R I M A P A R S.

De Passionibus in genere. Et eâ occasione de tota
hominis natura.

A R T I C U L U S.

1. ID quod Passio est respecta subjecti unius, semper esse actionem respectu alterius. Pag. 1 2. Ad cognoscendas Passiones animæ, ejus functiones à corporibus functionibus distinguendas esse. ibid. 3. Qualis regula cum in finem sit sequenda. 2 4. Calorem & motum membrorum procedere à corpore, & cogitationes ab anima. ibid. 5. Erroneum esse credere animam dare motum & calorem corpori. ibid. 6. Quanam differentia sit inter corpus vivens & cadaver. ibid. 7. Brevis explicatio partium corporis, & de quibusdam illius functionibus. 3 8. Quodnam sit principium harum omnium functionum. 4 9. Quomodo fiat motus cordis. ibid. 10. Quomodo producantur spiritus animales in cerebro. ibid. 11. Quomodo fiant motus Musculorum. 5	12. Quomodo objecta externa agant in sensuum organa. ibid. 13. Hanc objectorum externorum actionem diversimode spiritus in musculos deducere posse. 6 14. Varietatem qua est inter spiritus, etiam posse variare eorum cursus. ibid. 15. Qua sint causa varietatis illius. 7 16. Quomodo omnia membra possint moveri per objecta sensuum, & per spiritus, absque operâ animæ. ibid. 17. Quanam sint functiones animæ. 8 18. De Voluntate. ibid. 19. De Perceptione. ibid. 20. De Imaginationibus & aliis cogitationibus qua per animam formantur. ibid. 21. De Imaginationibus qua pro causa habet solum corpus. 9 22. De differentia qua est inter alias perceptiones. 9

I N D E X

23. De Perceptionibus quas referimus ad objecta qua sunt extra nos. ibid.
24. De Perceptionibus quas ad corpus nostrum referimus. 10
25. De Perceptionibus quas ad animam nostram referimus, ibid.
26. Imaginationes, qua solam pendent à motu fortuito spirituum, posse non minus veras Passiones esse, quam perceptiones qua pendent à nervis. ibid.
27. Definitio Passionum anima. 11
28. Explicatio prima partis hujus definitionis. ibid.
29. Explicatio alterius partis. ibid.
30. Animam esse unitam omnibus corporis partibus conjunctam. 12
31. Dari glandulam in cerebro, in qua anima suas functiones specialius quam in aliis partibus exerceat. ibid.
32. Quomodo cognoscatur hanc glandulam esse precipuam anima sedem. 13
33. Sedem Affectuum non esse in corde. ibid.
34. Quomodo anima & corpus agant in se invicem. ibid.
35. Exemplum modi quo impressiones objectorum sese ununt in glande qua est in medio cerebri. 14
36. Exemplum modi quo Passiones excitantur in Anima. ibid.
37. Quomodo appareat eas omnes effici. à quodam motu spirituum. 15
38. Exemplum motuum corporis qui emittantur Passiones, & ab anima non pendent. ibid.
39. Quomodo eadem causa possit excitare diversas Passiones in variis hominibus. ibid.
40. Quis sit precipuus effectus Passionum. 16
41. Quae sit potentia anime respectu corporis. ibid.
42. Quomodo reperiamus in memoria ea quorum reminisci volumus. ibid.
43. Quomodo anima possit imaginari, attendere, & movere corpus. ibid.
44. Unamquamque voluntatem naturaliter junctam esse cuidam motui glandis, sed vel industria vel habitu eam aliis posse jungi. 17
45. Quae sit anime potestas respectu Passionum suarum. ibid.
46. Quid impediatur quominus anima possit omnino de suis Passionibus statuere. 18
47. In quo consistant conflictus quos vulgo imaginantur inter partem inferiorem & superiorem anima. ibid.
48. In quo cognoscatur robur vel imbecillitas animarum; & quodnam infirmiorum sit vitium. 19
49. Anima vim sufficere absque cognitione veritatis. 20
50. Nullam tam imbecilem esse animam, qua non possit cum bene dirigatur acquirere potestatem absolutam in suis passionibus. ibid.

ARTICULORUM.
SECUNDA PARS.

De numero & ordine Passionum, & explicatio
sex Primitivarum.

ARTICULUS.

51. **Q**uenam sint prima Passionum
cause. 21
52. **Q**uoniam sic earum usus; & quomo-
do enumerari possint. ibid.
- Ordo & enumeratio Passionum.
53. Admiratio. 22
54. Existimatio & Contemptus, Gene-
rositas aut Superbia, & Humilitas
aut Abjectio. ibid.
55. Veneratio & Despectus. ibid.
56. Amor & Odium. ibid.
57. Cupiditas. 57
58. Spes, Metus, Zelotypia, Securitas,
& Desperatio. ibid.
59. Animi fluctuatio, Animositas, Au-
dacia, Emulatio, Pusillanimitas, &
Consternatio. ibid.
60. Synteresis. ibid.
61. Gaudium & Tristitia. 24
62. Irrisio, Invidia, Commiseratio. ib.
63. Acquiescentia in se ipso, & Pœni-
tentia. ibid.
64. Favor & Gratitude. ibid.
65. Indignatio & Ira. ibid.
66. Gloria & Pudor. ibid.
67. Fastidium, Desiderium, & Hilari-
tas. 25
68. Cur hac enumeratio Passionum dif-
ferat ab ea qua vulgo recepta est. ib.
69. Non dari nisi sex Primitivas Pas-
siones. ibid.
- De Admiratione.
70. Ejus definitio & causa. ibid.
71. Nullam mutationem accidere in cor-
de vel in sanguine in hac Passione. 26
72. In quo consistat vis Admirationis. ib.
73. Quid sit stupor. ibid.
74. Cui usui inserviant omnes Passio-
nes, & cui noceant. 27
75. Ad quid specialiter inserviat Ad-
miratio. ibid.
76. In quo illa nocere possit. Et quomodo
ejus defectus possit suppleri, & corrigi
excessus. ibid.
77. Quod nec stupidiores, nec doctiores
in Admirationem magis ferantur. 28
78. Ejus excessum posse abire in Hab-
itum, ubi ejus correctio negligitur.
ibid.
79. Definitiones Amoris & Odii. ibid.
80. Quid sit se jungere vel separare vo-
luntate. 29
81. De distinctione solita fieri inter Amo-
rem Concupiscentia & Benevolentia.
ibid.
82. Quomodo Passiones valde differen-
tes conveniant in eo quod Amoris par-
ticipes sunt. ibid.
83. De differentia qua est inter simpli-
cem Benevolentiam, Amicitiam, &
Devotionem. 30
84. Non tot esse Odii species quot Amo-
ris. ibid.
85. De Complacentia & Horrore. 31
86. Definitio Cupiditatis. ibid.
87. Cupiditatem esse Passionem que non
habet contrarium. ibid.
88. Qua sint ejus diversa species. 32
89. Qualis sit cupiditas qua ex Hor-
rore nascitur. ibid.

I N D E X

90. *Qualis sit illa quae nascitur ex Com-
placencia.* ibid.
91. *Definitio Latitiae.* 33
92. *Definitio Tristitiae.* ibid.
93. *Qua sint causa harum Passionum.* 34
94. *Quomodo hi Affectus excitentur
à bonis & malis qua nil nisi corpus
spectant; & in quo consistat Titillatio
& Dolor.* ibid.
95. *Quomodo etiam possint excitari à bo-
nis & malis qua anima non observat,
etiamsi ad ipsam pertineant; ut vo-
luptas quae oritur ex eo quod quis se in
periculum conjecerit, aut mali prae-
teriti meminerit.* 35
96. *Quinam sint motus sanguinis & spi-
rituum qui producunt quinque pra-
ecedentes Passiones.* ibid.
97. *Præcipua experimenta qua infer-
vuntur his moribus cognoscendis in
Amore.* ibid.
98. *In Odio.* 36
99. *In Latitiae.* ibid.
100. *In Tristitiae.* ibid.
101. *In Cupiditate.* ibid.
102. *Motus sanguinis & spirituum in
Amore.* ibid.
103. *In Odio.* 37
104. *In Latitiae.* ibid.
105. *In Tristitiae.* ibid.
106. *In Cupiditate.* 38
107. *Qua sit causa horum motuum in
Amore.* ibid.
108. *In Odio.* ibid.
109. *In Latitiae.* 39
110. *In Tristitiae.* ibid.
111. *In Cupiditate.* ibid.
112. *Qua sint signa externa harum Pas-
sionum.* 40
113. *De actionibus oculorum & vultus.* ib.
114. *De mutationibus coloris.* ibid.
115. *Quomodo Latitiae inducat ruborem.* 41
116. *Quomodo Tristitiae pallefcere faciat.* ibid.
117. *Quomodo tristes saepe rubeant.* ib.
118. *De Tremoribus.* 42
119. *De Languore.* ibid.
120. *Quomodo producat ab Amore &
Cupiditate.* ibid.
121. *Eum posse etiam proficisci ab aliis
Passionibus.* 43
122. *De Lipothymia.* ibid.
123. *Cur Deliquium animi ex Tristitiae
non sequatur.* ibid.
124. *De Refu.* ibid.
125. *Cur non comitetur maximas La-
titias.* 44
126. *Qua sint ejus præcipua causa.* ib.
127. *Qua sit illius causa in Indignatione.* ibid.
128. *De origine Lachrymarum.* 45
129. *Quomodo vapores in aquam mu-
tentur.* ibid.
130. *Quomodo id quod oculo dolorem ad-
fert eum ad lachrymandum excitet.* 46
131. *Quomodo præ Tristitiae lachryme-
mur.* ibid.
132. *De Gemitibus qui comitantur la-
chrymas.* ibid.
133. *Cur Infantes & senes facile lachry-
mentur.* 47
134. *Cur aliqui Infantes potius palleant
quam lachrymentur.* ibid.
135. *De Suspiriis.* ibid.
136. *Unde veniant effectus Passionum
qua quibusdam hominibus peculia-
res sunt.* 48

ARTICULORUM.

137. De <i>Usu</i> quinque <i>Passionum</i> hic explicatarum, prout ad corpus referuntur. ibid. 138. De eorum defectibus & mediis quibus corrigantur. 49 139. De usu earundem <i>Passionum</i> quatenus pertinent ad animam; & primo de <i>Amore</i>. ibid. 140. De <i>Odio</i>. 50 141. De <i>Cupiditate</i>, <i>Lætitia</i>, & <i>Tristitia</i>. ibid. 142. De <i>Lætitia</i>, & <i>Amore</i>, comparatis cum <i>Tristitia</i>, & <i>Odio</i>. ibid.	143. De iisdem <i>Affectibus</i> quatenus referuntur ad <i>Cupiditatem</i>. 51 144. De <i>Cupiditatibus</i> quarum eventus nonnisi à nobis pendet. ibid. 145. De iis qua nonnisi ab aliis causis pendent: Et quid sit <i>Fortuna</i>. 52 146. De iis qua à nobis & ab aliis pendent. ibid. 147. De <i>Commotionibus</i> internis <i>Anima</i>. 53 148. <i>Exercitium</i> virtutis summum esse remedium contra <i>Passiones</i>. 54

TERTIA PARS.

De *Passionibus* Particularibus.

ARTICULUS

149. DE <i>Existimatione</i> & <i>Defectu</i>. 54 150. <i>Has</i> duas <i>Passiones</i> nil nisi <i>species</i> <i>Admirationis</i> esse. ibid. 151. <i>Etiam</i> posse quem se ipsum <i>existimare</i> vel <i>despicere</i>. 55 152. <i>Propter</i> quam causam nos <i>astimare</i> possimus. ibid. 153. <i>In</i> quo consistat <i>Generositas</i>. ibid. 154. <i>Eam</i> impedire ne contemnantur alii. ibid. 155. <i>In</i> quo consistat <i>Humilitas</i> honesta. 56 156. <i>Qua</i> sint <i>proprietates</i> <i>Generositatis</i>, & quomodo medeatur <i>exorbitationibus</i> omnium <i>Passionum</i>. ibid. 157. De <i>Superbia</i>. ibid. 158. <i>Effectus</i> ejus contrarios esse <i>effectibus</i> <i>Generositatis</i>. 57 159. De <i>Humilitate</i> vitiosa. ibid. 160. <i>Qualis</i> sit <i>motus</i> <i>spirituum</i> in his <i>Passionibus</i>. ibid.	161. <i>Quomodo</i> <i>Generositas</i> acquiri possit. 58 162. De <i>Veneratione</i>. 59 163. De <i>Deignatione</i>. ibid. 164. De <i>usu</i> harum duarum <i>Passionum</i>. ibid. 165. De <i>spe</i> & <i>Metu</i>. 60 166. De <i>Securitate</i> & <i>Desperatione</i>. ibid. 167. De <i>Zelotypia</i>. ibid. 168. <i>In</i> quo hac <i>Passio</i> honesta esse possit. ibid. 169. <i>In</i> quo vitiosa sit. 61 170. De <i>Animi</i> fluctuatione. ibid. 171. De <i>Animositate</i> & <i>Audacia</i>. 62 172. De <i>Emulatione</i>. ibid. 173. <i>Quomodo</i> <i>Audacia</i> à <i>Spe</i> pendeat. ibid. 174. De <i>Pusillanimitate</i>, & <i>Consternatione</i>. ibid. 175. De <i>Usu</i> <i>Pusillanimitatis</i>. 63 176. De <i>Usu</i> <i>Consternationis</i>. ibid. 177. De <i>Morsu</i> <i>Conscientia</i>. ibid. 178. De

INDEX ARTICULORUM.

178. De Irrisicnē. ibid.
 179. Cur imperfectissimi quique soleant
 maximi Irrisores esse. 64
 180. De Usu Joci. ibid.
 181. De Usu Risus in joco. ibid.
 182. De Invidia. ibid.
 183. Quomodo Justa vel Injusta esse pos-
 sit. 65
 184. Unde fiat ut Invidi plerumque sint
 colore livido. ibid.
 185. De Commiseratione. 66
 186. Qui sint maxime Misericordes. ib.
 187. Quomodo Generosiores hoc Affectu
 tangantur. ibid.
 188. Quinam Misericordia non tan-
 gantur. ibid.
 189. Cur hæc Passio ad lacrymandum
 excitet. 67
 190. De Satisfactione sive Acquisicenti-
 a in se ipso. ibid.
 191. De Poenitentia. ibid.
 192. De Favore. 68
 193. De Gratitudine. ibid.
 194. De Ingratitudine. ibid.
 195. De Indignatione. ibid.
 196. Cur quandoque juncta sit Commise-
 rationis, & quandoque Irrisio. 69
 197. Quod saepe tam comitetur Admira-
 tio, neque incompatibilis sit cum La-
 stia. ibid.
 198. De ejus Usu. ibid.
 199. De Ira. ibid.
 200. Quare minus merendi qui ex
 Ira erubescunt quam qui pallent.
 70
 201. Dari duas Ira species, & opti-
 mos quosque priori magis esse obno-
 xios. ibid.
 202. Animas imbecilles & abjectas al-
 terâ magis abripi. 71
 203. Generositatem esse pro remedio con-
 tra Ira excessus. ibid.
 204. De Gloria. ibid.
 205. De Pudore. 72
 206. De Usu harum duarum Passio-
 num. ibid.
 207. De Impudentia. ibid.
 208. De Fastidio. ibid.
 209. De Desiderio. 73
 210. De Hilaritate. ibid.
 211. Remedium Generale contra Passio-
 nes. ibid.
 212. Ab illis solis pendere omne bonum
 & malum hujus vite. 74

F I N I S.

RENA-

RENATI DES CARTES
SPECIMINA
PHILOSOPHIÆ:

^{S E V}
DISSERTATIO

^{D E}
METHODO

*Rectè regenda rationis, & veritatis in scientiis inve-
stiganda:*

D I O P T R I C E,
^{E T}

M E T E O R A.

Ex Gallico translata, & ab Auctore perlecta, variisque
in locis emendata.

Ultima Editio cum optimis collata, diligenter recognita, & mendis expurgata.

Cum Privilegiis.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
Sumptibus FRIDERICI KNOCHII.

Anno M DC XCII.

